

Den fysiska planeringens påverkan på människans rekreativsmiljöer

- Tillämpning av de åtta parkkaraktärerna
inom balanseringsprincipen

Charlotte Nilsson

Examensarbete inom landskapsarkitektprogrammet,
SLU Alnarp, Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds-
och jordbruksvetenskap

2008:55

Den fysiska planeringens påverkan på människans rekreativsmiljöer

**- Tillämpning av de åtta parkkaraktärerna
inom balanseringsprincipen**

**The affects on recreational environments for man
by physical planning**

**- application off the eight- parkcharacters
within the principle off balancing**

Charlotte Nilsson

Examensarbete inom landskapsarkitekturprogrammet
med inriktning mot planering, 30 ECTS

Sveriges lantbruksuniversitet, Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds och
jordbruksvetenskap, Landskapsutveckling, Alnarp 2008

Handledare: Erik Skärbäck, professor översiktlig planering
Biträdande handledare: Fredrika Mårtensson, miljöpsykolog fil.dr

Förord

Det här är ett examensarbete inom landskapsarkitektur med inriktning mot planering. Arbetet motsvarar 30 hp/30 ECTS och avslutar min utbildning på Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Arbetet behandlar *Den fysiska planeringens påverkan på människans rekreativsmiljöer-tillämpning av de åtta parkkaraktärerna inom balanseringsprincipen*.

Jag vill tacka alla som på olika sätt bidragit till det här arbetet; min handledare Erik Skärbäck för synpunkter och goda idéer, Fredrika Mårtensson vid SLU för tankar kring intervjuer, anställda vid Sveriges kommuner som svarat på mina frågor, Peter Elofsson i Göteborg, Stefan Johansson i Kristinehamn och Åse Andreasson i Lomma som ställt upp på mina intervjuer.

Ett stort tack till de vänner på Östgöta nation som stöttat mig genom att finnas till hands då jag behövt ta en paus från arbetsprocessen. Ett speciellt varmt tack till min sambo Linus Ekelin som stöttat mig under arbetets gång, genom att lyssna på alla funderingar kring examensarbetet, läst och som fungerat som chafför och medhjälpare vid inventeringar.

Slutligen vill jag tacka alla de vänner som gjort att studietiden i Alnarp blivit ett minne för livet.

Lund, maj 2008

Charlotte Nilsson

Abstract

The development of our time, is due to great progresses in technology and an enormous explosion of knowledge, has lead to an increased effort of our attention as a result of a boundless torrent of information . Higher productivity and efficiency in our workplaces and homes creates fewer opportunities for rest, leading to a community where stress has become a national disease. Recreation is an important part of our lives in order to be able to deal with stress and is now considered to be an essential resource when it comes to sustainable development. Green spaces are therefore today viewed to play a considerable roll for the national health. Nature has proven to have positive influence on man which leads to a decrease in blood pressure, an increase in power of concentration and lowered production of stress hormones. Getting people to visit green areas requires an easy accessibility and attractive qualities. Research is showing that man, independent of age and situation in life, seek for different qualities in visited areas. This has through investigation of mans' usage of green areas given rise to eight characteristics that are to fit all of the cities inhabitants and are based on values of experience and activities. The physical planning of urban areas today are about condensed cities and to make use of unexploited areas. The accessible green areas in the cities are now starting to disappear at the same time as people are coming to be more dependent of them. The qualities and the multitude of the remaining areas are hence that reason due to be raised in values to meet the demands on recreation that is existing. At the current moment there is a lack of methods within physical planning that can guarantee recreational qualities in the cities and the Swedish legislation is falling short by vague formulations that can easily be misinterpreted. This is why municipalities have started to take the principle of balancing to their hearts, a means of control from German where planned changes are being regulated. My assignment of this paper has been to study if and how the principle of balancing and the eight characteristics could be used and included in the physical planning as a means of control to guarantee the qualities of recreation and to study the effects on mans' recreational environments by physical planning. In this paper, I present the result from literature studies and interviews concerning green planning , German and Swedish examples of regulated physical changes. I will also present result from the practical study concerning application of the eight characteristics within the method of balancing. Accessible recreational green areas in a certain district of a city were being made a inventory of , analysed and planned changes were regulated. The results suggests that the physical planning is resulting in effects with negative influence on the qualities of recreation. There is a also a great need for a method that can guarantee recreational qualities and that green planning is gaining the same status as city planning. The results from the practical study did show that the application of the eight characteristics within the method of balancing is creating a good foundation for a means of control to guarantee the qualities of recreation. According to my results there's a great need for a means of control to guarantee the qualities of recreation to meet with and guarantee the need of recreation for future generations and to meet the demands of sustainable development.

Keywords: Physical planning, the method of balancing, sustainable development, recreation, the eight characteristics, activities, values of experience, green areas

Sammanfattning

Vår tids utveckling, som beror på flera olika tekniska framsteg och en enorm kunskapsexplosion, har lett till att vår uppmärksamhet påverkas av ett gränslöst informationsflöde som kräver större ansträngning. Högre produktivitet och effektivitet på arbetsplatser och i hemmen ger färre tillfällen för vilopauser vilket har skapat ett samhälle där stress blivit en folksjukdom. Rekreation är en viktig del av våra liv för att kunna hantera stress och anses nu vara en resurs som är väsentlig för en hållbar utveckling. Detta har gett grönområden en betydande roll för folkhälsan. Naturen uppvisar en positiv påverkan på människan som leder till sänkt blodtryck, ökad koncentrationsförmåga och minskad stresshormonproduktion. För att människor ska besöka grönområden krävs det en lättillgänglighet och att det finns lockande kvaliteter. Forskning visar på att människan beroende på ålder och livssituation söker efter olika kvaliteter i de områden vi besöker. Detta har genom undersökning kring människans användning av grönområden gett upphov till åtta stycken karaktärer som ska passa alla stadens invånare och som grundar sig i upplevelsevärden och aktiviteter. Den fysiska planeringen i urbana miljöer handlar idag om förtätning och om att utnyttja oexploaterade områden. De tillgängliga gröna områdena i städerna börjar försvinna samtidigt som människan blir mer beroende av dessa. Kvaliteter och mångfalden på de resterande områdena måste därför höjas för att möta de krav på rekreation som finns. I dagsläget finns inga kvalitetssäkrande metoder inom fysisk planering för rekreation i städerna och den svenska lagstiftningen brister genom vaga formuleringar som lätt misstolkas. Därför har kommunerna i landet börjat ta till sig balanseringsprincipen, ett styrmedel från Tyskland där planerade förändringar ska ingreppsregleras. Min uppgift med detta arbete har varit att studera om och hur balanseringsprincipen och de åtta karaktärerna skulle kunna användas och ingå i den fysiska planeringen som ett styrmedel för att säkra rekreationskvaliteter och undersöka den fysiska planeringens påverkan på människans rekreationsmiljöer. I detta arbete presenterar jag resultat från fakta studier och intervjuer rörande grönplanering, och Tyska och Svenska ingreppsreglerande exempel. Jag presenterar även resultaten från den praktiska studien kring tillämpning av de åtta karaktärerna inom balanseringsmetoden, där tillgängliga rekreativa gröna områden i vald stadsdel inventerades, analyserades och planerade förändringar ingreppsreglerades. Resultaten indikerar på att den fysiska planeringen medför effekter med negativ påverkan för rekreationskvaliteterna, att det finns ett stort behov av en kvalitetssäkrande metod och att grönplanering är på väg att få samma status som stadsplanering. Resultaten från den praktiska studien visade även på att tillämpning av de åtta karaktärerna genom siffervärdering av upplevelsevärden och aktiviteter inom balanseringsprincipen ger en bra grund för ett kvalitetssäkrande styrmedel gällande rekreation. Enligt mina resultat behövs det ett styrmedel för att kvalitetssäkra rekreativa kvaliteter för att kunna möta och säkerställa framtida generationers behov av rekreation och för att möta kravet på hållbar utveckling, och att balanseringsprincipen och de åtta karaktärerna är rätt metod för att kunna genomföra detta.

Nyckelord: Fysisk planering, balanseringsprincipen, hållbar utveckling, rekreation, de åtta parkkaraktärer, aktiviteter, upplevelsevärden, grönområden

INNEHÅLL

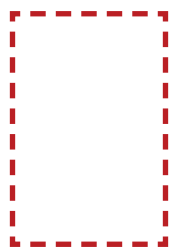
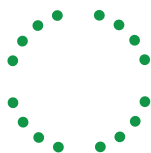
Förord
Abstract
Sammanfattning

1. INLEDNING	9
1.1 Introduktion-----	10
1.2 Miljöpsykologi-----	11
1.3 Fysisk planering-----	15
1.4 Syfte och avgänsningar-----	17
1.5 Ordförklaring -----	17
1.6 Lëshänvisningar-----	18
2. TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	19
2.1 Metodbeskrivning-----	20
3. UTGÅNGSPUNKTER FÖR KVALITETSSÄKRING	21
3.1 Sveriges lagstiftning vid fysisk planering--	22
3.2 Balanseringsprincipen-----	25
3.3 Kvaliteter i grönområden-----	28
4. TEORIERN I PRAKTIKEN	35
4.1 Balansering och hållbar utveckling-----	36
4.2 Rekreation och hälsoeffekter-----	38
4.3 Åtta karaktärerna och kvalitetssäkring-----	41

5. TILLÄMPNING AV DE ÅTTA KARAKTÄRENA	
I BALANSERINGSPRINCIPEN	45
5.1 Sorteringsnyckel för de åtta-karaktärerna-----	46
5.2 Inventering av de åtta- karaktärerna-----	49
5.3 Balanseringsmetod för de åtta- karaktärerna-----	56
5.4 Balansering av de åtta- karaktärerna vid planerade förändringar-----	60
6. DISKUSSION	67
6.1 Dagens gröna tillgängliga rekreationsområden	68
6.2 Kvalitetssäkring eller inte?-----	69
6.3 Betydelsen av ett styrmedel-----	70
6.4 De åtta karaktärerna som värderingsverktyg-	72
6.5 Att balansera vår hälsa-----	74
6.6 Funderingar kring min metod-----	75
7. SLUTSATS	77
8. KÄLLFÖRTECKNING	
9. BILAGOR	
Bilaga 1	
<i>Grahn och Stigsdotters inventeringsformulär av upplevelsevärden</i>	
Bilaga 2	
<i>Inventeringsformulär</i>	
Bilaga 3	
<i>Inventeringsresultat</i>	
Bilaga 4	
<i>Ingrepp 1: Fäladsmarken</i>	
Bilaga 5	
<i>Ingrepp 2: Förslag Simrishamnsbanan</i>	

1. INLEDNING

1.1 Introduktion

En av anledningarna till att jag påbörjade min utbildning till landskapsarkitekt var min strävan att sammanföra två intressen: Naturen och arkitektur/samhällsplanering. Jag har alltid varit fascinerad över naturens påverkan över människan, men det var inte förrän jag flyttade till Lund som tankar kring vad människan egentligen behöver för att kunna rekreera sig började utvecklas. Uppvuxen i den delen av Skåne som ligger på randen mellan slättlandskap och skog, med tillgång till hagar, skogar och sjöar, fann jag det svårt att finna bra miljöer i Lund som kunde tillfredställa mina behov av rekreation.

Intresse och önskan av ökad förståelse kring detta gjorde att jag inom min utbildning valde inriktning mot Miljöpsykologi och Stadsplanering. Genom olika kurser kom jag i kontakt med Patrick Grahns, professor vid institutionen för landskapsplanering och forskare i landskapsarkitekturens miljöpsykologi, forskning kring miljöpsykologi, upplevelsevärden och de åtta karaktärerna. Och genom kursen ”Stora projekt och deras tillståndsprocess” med Erik Skärbäck, professor vid institutionen för landskapsplanering, fick jag insyn i hur planerings processen går till och användningen av styrmedlet balanseringsprincipen.

Det var vid ett projektarbete under kursen ”Stora projekt och deras tillståndsprocess”, där balansering av rekreationsmöjlighet från ett planerat ingrepp skulle genomföras som jag fann ett behov av att utveckla en tillämpning för balansering av rekreation. Målet med detta arbete är att undersöka om de åtta karaktärerna skulle kunna fungera som denna tillämpning i balanseringsmetoden för att kunna säkerställa de olika faktorer som invånarna behöver för att kunna rekreera sig. Detta med framtida syfte av att kunna nyttjas av yrkesverksamma planerare och landskapsarkitekter vid planering, analysering och utveckling av befintliga och nya grönområden.

1.2 Miljöpsykologi

1.2.1 Miljöns påverkan på människan

1.2.1.1 Hälsosamma liv

Människans medellivslängd har under de senaste århundradena stadigt ökat pga. bättre sjukvård och livssituation. Trots detta har en stor försämring skett bland befolkningen då det gäller psykisk ohälsa i form av ängslan, oro, ångest och sömnbesvär. Nedåtgången av antalet ”friska” år, dvs. år med full hälsa, är märkbar bland både män och kvinnor. (Johansson 2005) Det är under den senare delen av 1900-talet och början på 2000-talet som stress och stress relaterade sjukdomar har ökat dramatiskt hos vuxna och barn i västländerna. Stress symptomerna är ofta svåra att bota och kan dröja sig kvar under längre perioder. Detta har lett till högre utgifter för sjukledighet och rehabilitering (Grahn & Stigsdotter 2003). Stress har blivit en sjukdom som påverkar vårt dagliga liv och samhället negativt.

Stress och stress relaterade sjukdomar har ökat dramatiskt hos vuxna och barn i västländerna.

1.2.1.2 Stresspåverkan

”Mycket av den press människor möter idag är resultatet av tre samverkande krafter. Det är tekniska framsteg, kunskapsexplosionen och jordens ökade befolkning.” (Kaplan 1991, s 5). Om man ser till människans historia har den informationen vi blivit delgivna under en lång tid varit sparsam och selektiv, medan detta under teknikens framsteg har ökat (Kaplan 1991).

Stress påverkar oss direkt genom vår puls, blodtryck och tarmfunktioner. Under stress så utsöndras hormoner. Dessa bryts sedan ner och bortförslas fortare när vi tar en promenad. Om vi inte rör på oss så samlar sig mer och mer av stress hormonerna och vi blir spända och irriterade (Grahn & Stigsdotter 2003).

Historiskt sett så har stress alltid varit en del av vår vardag, framkallad av död, svält och epidemier. Människan är utvecklad till att kunna hantera stress under en ganska lång tid, men för att detta ska kunna fungera måste det finnas tid för vila och återhämtning. (Grahn & Stigsdotter 2003).

Tre krafter:

Tekniska framsteg
Kunskapsexplosion
Befolkningstillväxt

1.2.1.3 Ny forskning

På 60-talet uppkom en teori, av professorerna Stephen och Rachel Kaplan, om varför människor blir fria från stress och återfår kraft i natur och parker. Grunden bygger på att människan är överhopad av information som måste sorteras och värderas. Enligt deras teori finns det två typer av uppmärksamhet; den riktade koncentrationen och den spontana uppmärksamheten (Grahn 1992).

Två typer av

uppmärksamhet:

- Riktad koncentration
- Spontan uppmärksamhet

1.2.1.3.1 Riktad koncentration

Är en del av vår högre kognitiva del av hjärnan (Grahn & Stigsdotter 2003) och vi använder oss av denna i vårt dagliga arbete (Tallhage 1994). Den riktade koncentrationen kräver ansträngning då den engagerar sig i problemlösning och planering och då den är frivilligt kontrollerad är den även känslig för trötthet. Denna uppmärksamhet påkallas oftare vilket leder till större ansträngning och tillsammans med den minskad vila leder detta till en växande trötthet. Denna trötthet är av den psykiska arten. (Kaplan 1991).

Riktad koncentration:

- Problemlösning och planering
- Kräver ansträngning

Spontan uppmärksamhet

- Väcks av intresse
- Utan ansträngning

Ökad
koncentrationsansträngning

→

Ökat behov av vila

Människan är
evolutionärt sett
missanpassad till
stadslivet

1.2.1.3.2 Spontan uppmärksamhet

Denna är länkad med våra äldre delar i hjärnan (Grahn & Stigsdotter 2003) och sker utan ansträngning. Uppmärksamheten väcks av något intressant (Kaplan 1991) och då en omgivning som fångar ens intresse inte kräver någon uppmärksamhet tar den heller ingen kraft (Tallhage 1994).

1.2.1.4 Kampen om vår uppmärksamhet

På grund av media och annonsörers kamp om vår uppmärksamhet har det blivit svårare att finna den information man behöver, den riktade koncentrationen kräver större ansträngning. (Kaplan 1991) Stephen Kaplan menar på att trafikbuller, reklam, vägskyltar och inte minst en massa folk som kräver vår uppmärksamhet bidrar till en utmattning av vår koncentrationsförmåga. Detta leder i sin tur till att vi exempelvis blir utmattade, irriterade, tar onödiga risker och blir mindre hjälpsamma. (Grahn 1992)

För att kunna hantera stress behöver vi vila. Vila är hjärnans sätt att hantera och behandla dagens alla intryck och då informationsexplosionen ökar samtidigt som media och annonsörer tävlar om vår uppmärksamhet har behovet av att vila blivit större. Tyvärr är detta svårt då högre produktivitet och effektivitet pga. de tekniska framstegen har skapat färre tillfällen för vilopausar (Kaplan 1991)

1.2.1.5 Det grönas betydelse

Flera studier är utförda för att kartlägga om och hur naturen påverkar oss människor och den stress vi är utsatta för. Studier gjorda huruvida människor i olika länder uppfattar parker och landskap har gett resultat av att människan oberoende av var hon kommer ifrån har liknande uppfattningar om hur omgivningen ska se ut (Grahn 1992). Man menar på att människan är en biologisk varelse som under miljontals år anpassats till ett liv i en omgivning som är grön. Forskare menar på att de gröna miljöerna finns nedärvda i våra minnen (Tallhage 1999) eller i alla fall nedärvda preferenser eller reflexer inför fenomen i vår omgivning (Grahn 1992).

1.2.1.5.1 Kroppslig påverkan

Enligt professor Roger Ulrich så är människan evolutionärt sett egentligen missanpassad till stadslivet. Detta leder till att ju mer vi avlägsnar oss från en naturlig miljö, desto fler stressmoment innebär det för oss dvs. hormoner aktiveras, blodtrycket stiger och muskler spänns (Grahn 1992). Ulrich har i flera experiment studerat naturens påverkan på hjärnans aktivitet. Aktiviteten delas in i tre grader:

Thetarytmen- 5 pulser/s, infinner sig under sömn

Alfarytmen- 10 pulser/s, avslappnat vaket tillstånd.

Betarytmen- 20 pulser/s, uppstår när man stöter på något oväntat. Stökiga miljöer gör att hjärnan ständigt håller en betarytm, vilket leder till stress.

(Grahn 1991c)

Genom att testpersonerna via diabilder eller videofilm fått se natur respektive stad, samtidigt som deras hjärnaktivitet mättes kom Ulrich fram till att alfavågorna var högre vid visning av natur och träd, lika så visade pulsen en högre verksamhet (Grahn 1992). Då alfavågorna associeras till avslappnad vakenhet gjordes antagandet att naturen har en lugnande effekt på människan.

1.2.1.5.2 Minskad rehabilitering

Studier där man mätte pupillstorleken, (Richard Cross och Yvonne Clearwater) vid visandet av bilder, gav slutsatsen att människors behov av att stressa av kan sammankopplas med att ha utsikt över ett parklandskap. Människan mådde även bättre och arbetade effektivare i en grön omgivning. (Grahns 1992)

Andra positiva effekter med att naturen påverkar människan är ett minskat behov av läkemedel, smärtstillande mediciner och sömntabletter för patienter då de tas med ut i parker och naturområden (Tallhage 1994)

1.2.1.5.3 Reducering av stress

Studier om den urbana människans hälsa visar på att trötthet, irritation och förekomsten av huvudvärk tilltar från stadens periferi mot dess centrum. Man visade på att även en kort promenad på ca 10 minuter genom en park är av stort värde för att reducera stress (Tallhage 1994). Vad man i dessa studier kommit fram till är att naturen innehåller lite information som måste sorteras och värderas. Detta gör att den kognitiva delen av hjärnan kan vila medan vår äldre del av hjärnan är stimulerad (Grahns & Stigsdotter 2003). Hjärnan behöver ständigt en ström av sinnesintryck för att kunna fungera. Många landskap innehåller en stor rikedom på strukturer, linjespel, skuggor, former och kontraster vilket är rikt stimulerande för hjärnan. (Grahns 1991c) Vad man kommit fram till är att desto mer tid människan spenderar utomhus i grönområden, ju mindre påverkade av stress är de (Grahns & Stigsdotter 2003).

10 minuters promenad genom en park kan reducera stress

Ökad tid utomhus i grönområden påverkar stresshantering positivt.

1.2.1.6 Rekreation

Vad vi människor då behöver för att kunna stressa ner är rekreation, att "återskapas", fysiskt och psykiskt (Grahns 1991c). Om det finns en balans mellan intresse, aktivitet, återhämtning och att vila är kroppen tillgodosedd och stress och utmattning undviks (Grahns & Stigsdotter 2003).

Denna balans uppnås oftast på vår fritid, och kan delas in i tre delar:

"Rest"- att vila från mental eller psykisk trötthet av arbete eller sjukdom.

"Recreation"- att njuta av en aktivitet i sig.

"Renewal"- utvecklande fritid. (Grahns 1991c).

För människan är tillgång till grönska i omgivningen ett grundläggande behov för att vi ska kunna fungera psykiskt. För de människor som bor i städer har grönska en betydelse för livskvalitet och hälsa (Tallhage 1994) då det är i staden som den riktade koncentrationen påverkas som mest. Detta betyder att stadsbon är i direkt behov av att gå en runda i en miljö med nedtonade impulser (Grahns 1991c).

Rekreation
=
att återskapas

1.2.2 Människans behov av olika rekreationsfaktorer

1.2.2.1 Vi har olika behov

Jag trivs bäst när havet svallar, och måsarna ger skri.
När stranden fylls av snäckskal, med havsmusik uti.
När det klara och det enkla, får råda som det vill.
När ja är ja och nej är nej, och tvivlet tiger still.
Då binder jag en krans av löv, och lägger den vid närmsta sten
där runor ristats för vår skull, nån gång för länge sen.
Jag trivs bäst när havet svallar, och måsarna ger skri.

Jag trivs bäst i öppna landskap, nära havet vill jag bo.
(Ulf Lundell, *Öppna landskap*)

Ulf Lundells klasiska låttext visar på att människan har en dragning till naturen för att må bra. Men det är inte alla som känner dragning till det öppna landskapet eller havet. För att kunna undvika stress och utmattning behövs det som tidigare visat både vila, återhämtning, aktivitet och intresse. Men då människan befinner sig i olika livssituationer och åldrar uppstår olika behov och olika sätt för att kunna rekreera sig, dvs. vi behöver olika tillgångar till visa faktorer.

Parkernas uppkomst i städerna var i äldre tider för de högre klasserna att flanera, visa upp sig och socialisera i. Designen var därför utarbetad med breda grusgångar för möte och fina välskötta låga rabatter som gjorde att man kunde se varandra. Parker för arbetarklassen utarbetades även innehållande stora gräsytor och trädklungor, med tanken att erbjuda tillgång till frisk miljö i städerna och möjligheten att aktivera sig för att bygga upp kroppen.

1.2.2.2 Utformningens betydelse

Då, i äldre tider, såg man behovet och utformade grönområdena efter invånarnas behov. Grahn skriver i "Om parkers betydelse" (1991c) att grönområdets utformning har en avgörande betydelse för hur vi använder platserna. Att aktiviteter kan främjas eller förhindras beroende på miljöns utformning. Men vilka faktorer är det som vi behöver i dag?

Berggren-Bärring och Grahn har genom sin forskning kring människans användning av parker kommit fram till en uppdelning av olika karaktärer. De olika karaktärerna, som är åtta stycken, stödjer användandet av olika aktiviteter och upplevelser. De anser att användandet av karaktärerna i grönplanering kan främja utveckling av grönområden till att passa alla stadens invånare.

Olika livssituationer
och åldrar skapar olika
behov av rekreations-
faktorer

De åtta karaktärerna
-Främja utveckling
och passa stadens alla
invånare

1.3 Fysisk planering

1.3.1 Hållbar utveckling och goda sociala levnadsförhållanden

Pågrund av stressen och dess följsjukdomars påverkan på människan så anses nu hälsa vara en resurs. En resurs som enligt svenska regeringen är väsentlig för en hållbar utveckling (Stigsdotter 2005).

Hälsa är en resurs

1.3.1.1 Förtätning

Idag bor de flesta människor inte längre på landsbygden utan istället i städer eller större samhällen och största delen av vår tid tillbringar vi inomhus. Sett till människans historia är detta ett ganska nyligen uppkommet fenomen (Stigsdotter 2005). Städerna förtätas och människan håller mer och mer på att bli beroende av de gröna områdena för rekreation och vila (Tallhage 1999). Men människor i urbana miljöer har mindre möjligheter att ta sig till natursköna platser i sin omgivning. Det är därför lättillgängliga parker utgör en viktig tillgång när det gäller vila för den riktade koncentrationen (Kaplan 1991) och till vardags blir de gröna områdena inne i staden stadsmänniskans rekreationslandskap (Tallhage 1999). Detta skapar då en väsentlig punkt; att kvalitén och mångfalden på grönområdena måste höjas för att tillgodose kraven om rekreation (Tallhage 1999). ”Planeringsmodeller för tätortens grönstruktur är ett angeläget utvecklingsområde. Metoder behöver utvecklas för beskrivning och analys av grönstrukturens värden, samt att utvärdera konsekvenser av olika planeringsalternativ” (Tallhage 1994, s 11).

Kvalitén och mångfald måste ökas för att tillgodose människans krav på rekreation.

1.3.1.2 Hållbart samhälle och dess uppkomst

Enligt Iréne Tallhage i ”Gröna områden i planeringen” måste den byggda miljön bevaras och utvecklas för att vi ska kunna bygga ett hållbart samhälle och skapa en långsiktig god livsmiljö (Tallhage 1999). Tallhage menar att ett grönstruktur tänkande i samhällsplaneringen är viktigt för en långsiktig hållbar utveckling (Tallhage 1994).

Historiskt sett så har miljötänkande kommit och gått. Under 70-talet startade den gröna vågen med att människor flyttade ut från staden och den fysiska planeringen skulle ske på ekologisk grund. 80-talet förde med sig en naturresurslag som slog vakt om vissa natur- och kulturvärden. Men samtidigt så kunde exploateringsintressen klassas som ”riksintresse” och få högre prioritet än bevarandebeskrivningar infördes i Plan- och bygglagen, men var frivillig. På 90-talet släppte lågkonjunkturen och med detta så sjönk hänsynen till den goda jorden. Nu på 2000-talet så har kunskapen om miljöns betydelse för hälsa och välbefinnande ökat och forskningen är intensiv (Skärbäck 2000b).

1994 konstaterade Plan- och byggtredningen i ett delbetänkande SOU 1994:36 att hotet mot grönområden innebär ”att åtgärder nu behöver vidtas som ökar möjligheterna att slå vakt om tätorternas grönstruktur” (Tallhage 1994, s 17).

Även en proposition till regeringen slår fast att ”folkhälsan är av stor betydelse för samhällsutvecklingen och insatserna för en bättre folkhälsa bör ingå som en viktig del i arbetet för en uthållig tillväxt, en god välfärd och ett ekologiskt hållbart Sverige.” (Johansson 2002, s 1). Ett av de nationella målen för folkhälsan är ”Tillgängliga grönområden för rekreation” där det påpekas att om människor skall kunna få nya krafter och ta till sig nya tankar och impulser behövs möjligheter till återhämtning genom vila och rekreation (Johansson 2002, s 108).

Vad som krävs är bra lagar/bestämmelser, metoder och analyser för att kunna säkerställa folkhälsan och med det en uthållig utveckling för framtida generationer.

”...folkhälsa bör ingå som en viktig del i arbetet för en uthållig tillväxt, en god välfärd och ett ekologiskt hållbart Sverige.”

(Mål för folkhälsan. Prop. 2002/03:35)

Balanseringsprincipen
- Negativa konsekvenser
som inte kan undvikas
skall kompenseras med
åtgärder.

1.3.2 Den som tar ska ge tillbaka

Stadens mönster och människan förhållningssätt till denna utvecklas hela tiden. I Planeringsprocesserna talas det om att hushålla med resurserna för att säkra en hållbar utveckling men hur man på ett aktivt sätt ska arbeta med den fysiska planeringen för att säkerställa dessa är fortfarande en fråga. Metoderna för att kunna ställa högre miljökrav vid förändringar är idag begränsade och inte alla område eller värde har en intresseföreträdare som kan förhindra en större påverkan.

Det är på grund av detta som den tyska metodiken balansering börjat användas och ses som ett komplement för Sveriges kommuner då det kommer att säkerställa resurser, viktiga för vår fortlevnad. Balanseringsprincipens synsätt utgår från att all mark är en ändlig resurs och dess funktioner måste vi hushålla med och vårda för framtiden. Balansering innebär att: "negativa konsekvenser för naturresurser och landskap som inte kan undvikas i samband med en mark användningsförändring skall kompenseras med åtgärder för att upprätthålla de ekologiska funktionerna och kulturhistoriska kvaliteterna" (Skärbäck 1997, s 3). Kort beskrivet anger principen att den som tar ska ge tillbaka, om att "göra rätt för sig".

1.4 Syfte

Syftet med detta arbete är att studera om och hur balanseringsprincipen och de åtta karaktärerna skulle kunna användas och ingå i den fysiska planeringen som ett styrmedel för att öka förståelsen för och säkra rekreatiomsområdenas kvaliteter utifrån människornas rekreatiomsbehov. Syftet är att kunna skapa ett underlag som planerare och landskapsarkitekter utifrån mitt arbete kan vidareutveckla och använda som styrmedel vid säkerställande av rekreation.

1.4.1 Frågeställningar

Målet med detta arbete är att undersöka:

- Hur stor roll spelar kvalitetssäkring, främst de åtta karaktärerna, av människors rekreativa behov då det kommer till konsekvensbeskrivningar och stadsplanering? Vad finns det för förväntningar i Sveriges kommuner om att arbeta med detta?
- Hur påverkas rekreatiomsvärdena och människornas behov vid stadsplanering?
- Skulle de åtta karaktärerna kunna inkluderas i balanseringsprincipen och användas som styrmedel för kvalitetssäkring av människors rekreativa behov och hur skulle en sådan tillämpning kunna se ut?

1.4.2 Avgränsningar

Detta arbete behandlar inte undersökning av andra styrmedel eller kvalitets säkrande metoder. Om sådana skulle förekomma görs sammanfattning och jämförelse som notering.

1.5 Ordförklaring

Vissa ord i examensarbetet kan uppfattas som otydliga. För att läsaren ska förstå vad jag menar med dessa ord och därmed underlätta läsandet har jag valt att inkludera rubriken "Ordförklaringar".

"Rekreation"

Betydelsen anger att återskapas, fysiskt och psykiskt. Ordet är en grundläggande term i examensarbetet och förekommer frekvent. Ordet "rekreation" i arbetet innefattar; att vila från mental och psykisk trötthet av arbete eller sjukdom, att njuta av en aktivitet i sig och en utvecklande fritid.

"Karaktär"

Ordet används flera gånger i examensarbetet ofta i sammanhanget "8 karaktärer". I arbetet används "karaktär" som synonym till "egenskap".

"Åtta- karaktärer"

Benämningen är i sitt ursprung Åtta-parkkaraktärer. Då jag i examensarbetet gör bedömningen att ordet park är en felaktig och missvisande benämning av grönområde då det handlar om rekreation har ordet strukits från det ursprungliga ordet. Innebörden av benämningen i arbetet är densamma som i ursprunget.

Resultatdelen är uppdelad i tre steg:

Teoribakgrund
+
Sveriges lagstiftning vid
fysisk planering

Granskning &
uppdatering av teorierna
och rekreation

Tillämpning av de åtta
karaktärerna inom
balanseringsprincipen.

1. Sorteringsnyckel
2. Inventering av
de åtta- karaktärerna
3. Balanseringsmetod
4. Balansering av
de åtta- karaktärerna

1.6 Lëshänvisningar

Resultatdelen, kapitel 3-5, som är indelad i tre steg inleds med en faktabeskrivning om de två teorierna, de åtta karaktärerna och balanseringsprincipen, och en sammanfattning om fysisk planering i det svenska lagsystemet. Detta för att kunna skapa en grund för senare tillämpning och förståelse för hur kvalitetssäkring i dagen samhälle går till.

Efter detta avsnitt följer en granskning och uppdatering av teorierna och planering av rekreation gällande användandet av dessa i praktiken.

Tillämpningen av teorierna, kapitel 5, delades upp i fyra olika avdelningar för att lättare förstå tillvägagångssättet.

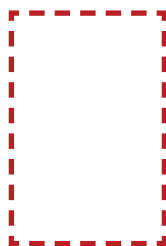
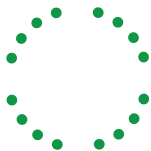
1. En "sorteringsnyckel" för de åtta- karaktärerna presenteras, där metod för inventering och analysering redogörs.

2. Detta följs av en praktisk tillämpning av sorteringsnyckeln, "Inventering av de åtta- karaktärerna". Inventering, som bygger på en områdesstudie kring karaktärernas förekomst, görs för att samla in data. Analysering, som baseras på egna tolkningar utifrån mitt inventerade material, utförs sedan på insamlad data för att få en bild angående dagens tillstånd.

3. "Balanseringsmetod" för de åtta- karaktärerna presenteras som en manuell med förklaringar och matematiska uträkningar på hur balansering går till och uppnås.

4. En praktisk tillämpning av balanseringsmetoden görs i sista delen, "Balansering av de åtta- karaktärerna". Balansering görs, där valda planerade förändringar balanseras gällande karaktärerna, för att undersöka hur och om förändringarna påverkar rekreationen. Inventerade områden, inventering och analys från del 2, "Inventering av de åtta- karaktärerna", ligger som grund för balanseringen.

2. TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Kvantitativ metod

- Enkätstudie
- GIS
- Ingreppsstudie

Kvalitativ metod

- GNP
- Intervjuer
- Faktastudier

2.1 Metodbeskrivning

Arbetet inleddes med en omfattande studie för att finna forskning och material som stödjer och ger grund för användandet av de 8 karaktärerna och balanseringsmetoden. Litteratur om de två teorierna, de 8 karaktärerna och balanseringsprincipen, och Sveriges lagstiftning vid fysisk planering insamlades och återgavs sedan för att kunna skapa en teoretisk utgångspunkt för arbetet. Därefter följde faktasökning genom intervjuer, genomgång av grönplaner och undersökning av Tyska och Svenska ingreppsreglerande exempel för att få en uppdatering av teorierna i praktiken.

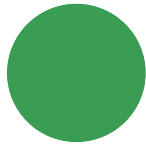
Tillämpning av de 8 karaktärerna inom balanseringsprincipen inleddes med inventeringsarbete som gick ut på att, utifrån insamlat forskningsmaterial, besöka, klassa och värdera gröna tillgängliga rekreativa områden (se karta nr. 7 på inventerade områden). Det område som jag valde att inventera för studien är stadsdelen Kirseberg i Malmö. Även områden som låg utanför stadsdelen men med hög påverkningszon valdes att inventeras. Inventeringen genomfördes under våren och värderingen av områdena utgår från min personliga bedömning. Vid inventering medfördes inventeringsmall som grundar sig på tre dokument:

1. Ett sammandrag av påståenden från Grahns och Stigsdotters rapport.
2. En lista på aktiviteter som hör ihop med vardera karaktär.
3. Karta som angav områdesindelning baserat på områdenas vistelseyta. Områdesindelningen grundades på Malmö stads områdesindelning i deras grönplan.

Genom tolkning och analysering av mitt insamlade material, via användandet av GIS (geografiskt informationssystem), har jag återgivit dagens tillstånd av karaktärernas värde och rekreationens möjligheter för de boende i stadsdelen Kirseberg. Detta insamlade material har sedan legat till grund för konsekvensbeskrivningen av planerade förändringar.

Faktainsamling kring planerade förändringar inom Kirseberg ledde till att två planerade ingrepp valdes för undersökning. De två förändringarna ingreppsreglerades för rekreation, med utgångspunkt i de 8 karaktärernas värde. Ingreppens förändring på värdena uppskattades och åtgärder vid balansering föreslogs.

Genom det insamlade materialet beskriver jag rekreation, balanseringsprincipen, de 8 karaktärerna och den fysiska planeringens påverkan på miljöpsykologin i praktiken, vilka effekter det får för oss människor och om styrmedel för kvalitetssäkring av rekreation kan användas.

3. UTGÅNGSPUNKTER FÖR KVALITETSSÄKRING

Miljöbalken ska jobba för att garantera nuvarande och kommande generationer en hälsosam och god livsmiljö

3.1 Sveriges lagstiftning vid fysisk planering

Städernas grönområden berörs på olika sätt av dagens lagstiftning. Det finns regler med syfte att främja eller bibehålla områdenas karaktär och för att exploateras.

3.1.1 Miljöbalken (MB).

Balken innehåller stora delar av den lagstiftning som reglerar miljö och hälsa.

Målen i 1: a kap. MB anger att värdefull natur- och kulturmiljö ska skyddas och vårdas så att den biologiska mångfalden bevaras och även främja en hållbar utveckling och genom detta garantera nuvarande och kommande generationer en hälsosam och god livsmiljö.

MB ger kommunerna möjligheten att säkerställa områden som naturreservat eller andra skyddade områden. (Tallhage 1999).

MB gäller alla åtgärder som:

Påverkar hälsan och och miljön negativt

Förstör natur- och kulturmiljöer

Utarmar den biologiska mångfalden

Äventyrar en långsiktig god hushållning

Leder till misshushållning med råvaror och energi.

(Tallhage 1999, s50)

MB:s indelning är sådan att kap. 1 tar upp syfte och mål, kap. 2 omfattar hänsynsreglerna som ska tillämpas för alla verksamheter och styra mot balkens mål;

1. Bevisbörderegeln
2. Kunskapskravet
- 3a. Försiktighetsprincipen
- 3b. Förorenaren-betalar-principen
- 3c. Bästa-möjliga-teknik-principen
4. Lokaliseringsprincipen
- 5a. Hushållningsprincipen
- 5b. kretsloppsprincipen
6. Produktvalsprincipen
7. Skälighetsregeln
8. Skadeansvaret
9. Stoppregeln

(Dahl et al 2003, s 13-14)

, och kap. 3 och 4 innehåller hushållningsbestämmelserna.

Det är MB: s 3: e och 4: e kapitel som ska tillämpas vid fysisk planläggning. (Dahl et al 2003, s 13-14). Alla omfattande verksamheter som ska planläggas måste prövas i MB (Tallhage 1999). Ansökan måste innehålla en miljökonsekvensbeskrivning.

3.1.1.1 (MKB) Miljökonsekvensbeskrivning.

En MKB, upprättas då genomförandet av planförslaget orsakar en betydande påverkan på miljön, medborgarnas hälsa eller hushållningen med landets naturresurser. (Tallhage 1999)

”Det är konsekvensbeskrivningar som i vart fall ska göra oss medvetna om våra dumheter innan vi begår dem, men som inte hindrar oss från att begå dem.” (Lerman 2000, s 112).

MKB redogör för alla konsekvenser, efter inventeringar och analyser, som planläggningen kan medföra och ska grunda sig i hänsynsreglerna.

Upprättas då genomförandet av planförslaget orsakar en betydande påverkan på miljön

Balken har regler om hushållning som ska tillämpas i PBL. Miljökonsekvensbeskrivningar och hänsynsreglerna enligt MB ska visserligen inte tillämpas i PBL, men kommer förmodligen att påverka besluten i alla fall. Däremot kan arbetet med en MKB för projekt ge stöd för arbetet med detaljplanens MKB. (Lerman 2000)

Behöver ej tillämpas i PBL

3.1.2 Plan- och bygglagen (PBL).

”Syftar till att med beaktande av den enskilda människans frihet främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktig hållbar livsmiljö för människor i dagens samhälle och för kommande generationer” (portalparagraf, PBL)

(Tallhage 1994, s 142-143)

Styrning av grönområden och grönstruktur i bebyggelsemiljö sker med utgångspunkt i PBL. MB: s kap. 3 och 4 är direkt kopplad till PBL genom hänvisningar, däremot är inte hänsynsreglerna tillämpade i lagen och balkens MKB bestämmelser är ej heller applicerade. (Tallhage 1994).

Det är den kommunala planprocessen som regleras i PBL. Varje kommun ska enligt PBL ha en aktuell översiktsplan, en detaljplan som ska föregås av ett planprogram, att detaljplanen är juridiskt bindande och innehåller planbestämmelser och att större projekt som har betydande påverkan på miljön ska ha en konsekvensbeskrivning. (Dahl et al 2003).

Kommunala planprocessen regleras i PBL

3.1.2.1 Översiktsplan (ÖP)

Planen är ett styrinstrument för utveckling av bebyggelse, infrastruktur och miljö. Samt redovisar den kommunens strategi för hushållning. ÖP, ska föra en konkret dialog med allmänhet, exploatörer, markägare och intressegrupper genom att belysa alternativa framtida utvecklingar. (Emelin 2000)

ÖP ska redovisa miljö- och riskfaktorer för olika områden så att vägledning kan ges för beslut som rör den framtida användningen. ÖP:n är dock ej rättsligt bindande. (Tallhage 1999).

ÖP:

- Redovisa kommunens strategi av hushållning
- Ge vägledning för framtida beslut

3.1.2.1.1 Grönplan (GNP)

Grönplanen utgör ett underlag för översiktsplanen, den klargör det grönas roll i staden (Tallhage. I, 1994) och utifrån planens mål, råd och riktlinjer ska den sedan tjäna som vägledning för hur parker, friytor och stråk bör utformas och var nya sådana bör anläggas (STKH Parkprogram). Syftet är att få underlag och kunskapsberedskap (Tallhage. I, 1994, Stadens parker och natur, s 130) som kan underlätta framtida markanvändningsbeslut.

Planen, som med utgångspunkt i omfattande inventeringar och analyser (Grönplan för Malmö 2003), skall utifrån i huvudsak befintlig dokumentation, beskriva och värdera grönstruktur och naturförhållandena i kommunen, med hänsyn till sociala, ekologiska, geologiska, kulturhistoriska, estetiska, pedagogiska och vetenskapliga aspekter, samt ange riktlinjer för bevarande, utveckling och hållbart utnyttjande av parker och naturmiljöer. (Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund)

Grönplanen skiljer sig från andra sektorsprogram då planen inte är någon självständigt reglerande markanvändningsplan utan utgör ett underlag till bland annat översikts- och detaljplaner där avvägningar ska göras mot andra intressen (Grönplan för Malmö 2003). Då det kommer för kommunerna att ställa höga

GNP:

- Klargöra det grönas roll i staden
- Ge vägledning
- Vara underlag och ge kunskap

3 mål i GNP:

1. Mänskans rätt till gröna miljöer
2. Bevara och utveckla biologiska naturvärden.
3. Bevara och utveckla gröna kulturmiljöer.

miljökrav vid förändring så anger den svenska planlagsstiftningen MKB som medel för bedömning av exploateringar (Dahl, C. et al. 2003)

Upplägget och benämningen av grönplanen skiljer sig åt mellan kommuner från att vara egna tryckta dokument till bara en del i ÖP och med namnen "Parkprogram", "Grönstruktur", "Grönplan" och "Grönstruktur och naturvårdsprogram". Detta ger en uppfattning på hur viktigt man i kommunen anser att en grönplan är och vad man anser vara värdefullt för att kunna tjäna som vägledning och underlag.

Tyngdpunkten i grönplaner kan ses som en uppdelning mellan rekreativa och biologiska mål, med en förskjutning åt det biologiska hållet.

Sammanfattning av olika kommuners målsättningar¹ i grönplaner ger tre tydliga mål:

- 1) Tillfredsställa människors rätt till gröna miljöer (Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund) genom att analysera grönstrukturen där grönyrtornas storlek, placering och inbördes samband beskrivs (Grönplan för Malmö 2003). Mycket handlar om orientering i staden, att kunna hitta, och om friheten att kunna besöka en park.
- 2) Bevara och utveckla naturvärdena (Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund) genom att undersöka biotopsammansättning som beskriver de gröna miljöernas biotopinnehåll och uppbyggnad (Grönplan för Malmö 2003). Några ledord som återkommer är naturkaraktär, omhändertagande och variation (Parkprogram Ge rum för landskapet), men det handlar även om att skapa ren luft, rent vatten och mark, med kretsloppstankar (STKH parkprogram)
- 3) Bevara och utveckla de gröna kulturmiljövärdena (Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund) genom att främja kulturhistoria och estetik (STKH parkprogram).

4) *Öka kunskapen om och förståelsen för gröna miljöer.* (Detta mål endast utskrivet som mål i Grönstruktur och naturvårdsprogram för Lund, men kan anses gälla för andra grönplaner då de i skrift tydliggör önskan av detta)

För att kunna utarbeta en grönstrukturplan behövs goda kunskaper om stadens gröna värden som tex. biologisk mångfald, vattnets kretslopp, material och grönområdenas betydelse för stadsbornas häls och rekreation (Tallhage, I, 1999).

Arbetet med grönplaner och deras underlag varierar mellan kommunerna från där personer med olika kompetens träffas och pratar om stadsdelarna och dess parkstruktur till diskussioner (Parkprogram Ge rum för landskapet) och telefonintervjuer (Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund) med allmänheten, medan andra bara anger resultatet ej metod eller analys.

¹ Genomgång av GNP 2008-2100, Grönplan för Malmö 2003, Grönstruktur- och naturvårdsprogram för Lunds kommun, Höörs kommun: Översiktsplan 2002, Parkprogram Ge rum för landskapet!, Stockholms parkprogram och Översiktsplan 2002- Framtid Norrköping.

3.2 Balanseringsprincipen

Utgångspunkten för balanseringsprincipen är ”Att göra rätt för sig” och att ”den som tar ska ge igen”. Princip grundar sig i att alla fysiska förändringar påverkar miljön och att det är den som orsakar negativt som ska kompensera den (Dahl et al. 2003). Marken är en ändlig resurs som vi måste hushålla och vårda för framtiden och det är detta som lägger grunden för användandet av balanseringsprincipen. Balansering kan även förklaras genom termen ingreppsreglering (Skärbäck 1997), dvs. att det är ingreppen som ska regleras.

Balanseringens fyra steg:

1. Undvika; negativ påverkan undviks
2. Minimera; negativ påverkan kan inte undvikas, men minimeras
3. Utjämna; Negativ påverkan som inte kan undvikas eller minimeras, utjämnas i sitt funktionella sammanhang
4. Ersätta; Negativ påverkan som inte kan undvikas, minimeras eller utjämnas i sitt funktionella sammanhang får ersättas på annat sätt.

(Dahl et al. 2003, s 6).

Det är de ekologiska funktionerna och de kulturhistoriska kvaliteterna som ska upprätthållas då det handlar om balansering (Skärbäck 1997).

Enligt Erik Skärbäck, professor i landskapsarkitektur, är det i planeringsdialogen i Sverige mellan olika samhällsintressen som det avgörs hur mycket var och en får ta för sig (Skärbäck 2000a). Skärbäck menar på att ”mycket av naturens och landskapets värden tillhör juridiskt sett så kallade ”fria nyttigheter”, de är ej någon enskilds egendom. Natur och kultur kan då betraktas att kallas ”herrelöst föremål” och vid tillgrep är detta ej att betrakta som stöld” (Skärbäck 2000a, s.17). Betydelsen för naturens och landskapets ekologiska och hälsomässiga funktioner är att de ej ägs utan kan genom olika metoder förstöras fritt (Grip et al.1999).

Balanseringsprincipen eliminerar dessa ”fria nyttigheter” genom att värdera de alla lika, oberoende om de har intressenter eller inte. Det är resurser som; mark, vatten, biotoper, klimat/luft och landskapsbild/kulturhistoria som anses vara naturens värden (Dahl et al. 2003) och som ska balanseras oberoende av andra intressen.

Principen, prövad i tre skånska städer, anses vara ett nytt effektivt styrmedel i strävan efter en hållbar utveckling och den tros kan lägga grunden för en ökad miljöhänsyn inom den fysiska planeringen (Dahl et al. 2003).

3.2.1 Balanseringsmetodik

Balanseringsprincipen är en införlivad del i den tyska naturvårdslagstiftningen och används för prövning av olika projekt och i samband med byggande. Principen förespråkas av Skärbäck då han har lyft fram den tyska balanseringsprincipen som förebild för Sverige och då han anser att balanseringsmetodiken är något som borde integreras i svensk planeringspraktik. (Skärbäck 1997).

Skärbäck har framförallt skrivit om och förordat balanseringsmetodiken som den tillämpats i Tyskland (Skärbäck 1997). Då hans tankar har fått genomslag i praktiken då den prövats och getts uppmärksamhet av stadsbyggnadskontoren i Skånes tre största tätortskommuner, Lund, Malmö och Helsingborg (Dahl et al. 2003) kommer jag att redovisa deras balanseringsmetodik som grund för ett framtida svensk kompensationsverktyg, med jämförelser till det tyska.

”Att göra rätt för sig”

Balansering:

1. Undvika
2. Minimera
3. Utjämna
4. Ersätta

”Balanseringsprincipen tillämpad i fysisk samhällsplanering”

(Dahl et al. 2003)

<p>Värdera resurserna: Biotoper, Mark, Vatten, Klimat/luft/ Ljud, Landskapsbild/ kulturhistoria.</p> <p>Brist på värderingsverktyg då det gäller rekreation</p>	<h3>3.2.1.1 Inventering</h3> <p>För att komma till stånds med hur ett område kommer att påverkas måste inventering göras för att kunna värdera resurserna.</p> <p>Resurserna kategoriseras in i; Biotoper, mark, vatten, klimat/luft/ljud och Landskapsbild/kulturhistoria. (Dahl et al. 2003). Man redovisar resursernas potential, förbelastning och känslighet, dessa ska sedan kunna svara på efterföljande frågor så som; vad som kan komma att påverkas av effekter/följdeckter från projektet, vad som behövs för att göra prognos på effekterna, vad som behövs för bedömning av de befintliga värdena och funktionerna på ytor för kompensationsåtgärder (Skärbäck 1997).</p> <p>Karteringssystem är utvecklade både inom de tyska som svenska inventeringen genom användning av karteringsnycklar för att säkerställa och matematiskt räkna ut värdena (Dahl et al. 2003). Dessa är som mest utvecklade då det gäller de biotiska värdena. Dock verkar det inte finns några karteringsnycklar då det kommer till de rekreativa funktionerna.</p> <p>Skillnaden mellan den tyska och svenska metodiken då det gäller rekreativa funktioner visar sig redan bland indelningen av resurserna. Enligt den tyska inventeringen återfinns rekreation under resursen Landskapsbild.</p> <p>Men då värdet på rekreation kan avgöras av både biotiska som abiotiska värden och av infrastruktur så kan ibland skillnaderna mellan landskapsbild och rekreation bli för stora. Vid dessa tillfällen görs två skilda balanseringar, detta avgörs av de berörda naturvårdsmyndigheterna (Skärbäck 1997).</p> <p>Den Svenska metodiken har under kategori resurserna biotoper, värdena; rekreativ grönska, Klimat/luft/Ljud; tysta lugna zoner, och Landskapsbild/kulturhistoria; naturupplevelse och kulturförankring (Dahl et al. 2003).</p> <p>Med tanke på att man i diskussionsdelen i skriften ”Balanseringsprincipen: tillämpad av fysisk samhällsplanering”, Stadsbyggnadskontoren i Helsingborg, Lund & Malmö. 2003, skriver om hur forskning visar på vegetationens betydelse för förebyggande av stress är de rekreativa värdena ändå uppdelade mellan resurserna, vilket borde göra det svårt att analysera effekterna av ingreppen, något som tyder på att rekreation inte är något som man i inventeringssynpunkt ännu fokuserat på.</p>
<p>Studerar olika förslag Vilka hotbilder finns?</p>	<h3>3.2.1.2 Analys- Ingrepp/effekter</h3> <p>I analyskedet studerar man olika förslag till exploateringar. Frågor man går igenom är: Vilka ingrepp, förändringar och hotbilder för det planerade projektet med sig? Hur stor yta berörs? Vilka balanseringsåtgärder kan vara aktuella?(Dahl et al. 2003).</p>
<p>Undvikande ingrepp = Anpassning av plankoncept</p>	<h3>3.2.1.3 Undvikande och minimering</h3> <p>Det viktigaste i analyskedet är diskussionen angående lösningar för att undvika eller minimera intrånget (Dahl et al. 2003). Det är den som orsakar ett ingrepp som är skyldig att så långt som möjligt undvika omfattande eller varaktiga negativa konsekvenser. Det effektivaste sättet att undvika effekter från ingreppet sker redan genom att man anpassar plankonceptet, placering av byggnader och gator etc. (Skärbäck 1997).</p>
<p>Målet är att motsvarande värden ska finnas kvar även efter ingreppet</p>	<h3>3.2.1.4 Kompensationsåtgärder</h3> <p>Om det fortfarande råder obalans, dvs. trots undvikande och minimering skapar negativa effekter, försöker man kompensera förlusterna genom utjämnings- eller ersättningsåtgärder. Målet är att motsvarande värden ska finnas kvar även efter ingreppet (Dahl et al. 2003).</p> <p>Modellen för beräkning av kompensation är en enkel matematisk formel som utgår</p>

ifrån att bedöma projektets sammanlagda inverkan på värdena; (Biotopens area i m² * klassat biotopvärde) – (förlorade biotopens area i m² * klassat biotopvärde) + (från projektet tillkommande biotopens area i m² * klassat biotopvärde) = biotopens area i m² som behöver kompenseras (Dahl et al. 2003).

Beräkningar för hur man ska kompensera är utvecklade både inom den tyska och svenska metodiken, då det gäller negativ påverkan av biotoper. Beräkningarna utgår ifrån karteringsnycklarna som även används vid inventeringarna. Inom Tyskland används karteringsnycklar som bestäms i varje delstat för sig, dock grundat på ett gemensamt nationellt karteringssystem (Dahl et al. 2003). Den svenska metodiken är en klassificeringslista som bygger på Nordiska ministerrådets "Vegetationstyper i Norden" där varje berörd yta ges ett värde från 0,01 till 0,9.

3.2.1.4.1 Utjämning

Ett ingrepp kan endast utjämnas om de berörda naturfunktionerna kan återställas; på likartat sätt, inom rimlig tid, i samma rumsliga funktionella sammanhang (Dahl et al. 2003). Enligt tyska metodiken gäller 25 år som återställningstid, om det tar längre tid än så anses inte ingreppet som utjämningsbart. Utjämning ska göras till den grad att naturresurserna återställs till likvärdig nivå som innan ingreppet. (Skärbäck 1997). Då den svenska metodiken ej är upptagen i lagen och ej heller så utvecklad som den tyska är ingen tidsaspekt satt för återställningstid.

3.2.1.4.2 Ersättning

Då utjämning ej kan göras inom området vidtas ersättning av det förlorade värdet utanför området. Önskvärt är det att ersättningen sker i närområdet (Dahl et al. 2003).

Då ersättningsåtgärder sker görs ingrepp på ytterliggare ett område vilket leder till ännu en balansering. Även här är det viktigt att åtgärderna erhåller likartade funktioner och håller en likvärdig nivå (Skärbäck 1997).

Enligt den tyska metodiken, då prövning av projektet sker inom byggnadslagen, ska ersättningsåtgärderna ske inom detaljplaneområdet. Om detta ej går att uppnå görs en "delad detaljplan" dvs. detaljplan läggs på ersättningsområdet som antas samtidigt. Den tyska lagen gör heller ingen skillnad mellan utjämnings- och kompensationsåtgärder (Skärbäck 1997).

Två eller flera kompensationsåtgärder tillsammans kan ibland behövas för att kunna balansera ett ingrepp, samtidigt som en kompensationsåtgärd kan balansera flera olika typer av natur och kultur ingrepp (Skärbäck 1997).

3.2.1.5 Balans

Uppnådd balans sker då de intrång som är gjorda är utjämnade eller ersatta till likvärd nivå som innan ingreppet.

Den tyska metodiken förespråkar att uppnådd balans ska redovisas genom text, tabeller och kartor. För varje värde i de fem resurskategorierna skall en sammanfattning av ingrepp, kompensationsåtgärder, icke utjämningsbara ingrepp och ersättningsåtgärder redovisas (Skärbäck 1997).

3.2.1.6 Uppföljning

Besiktning sker efter färdigställandet där man följer upp och utvärderar om ingrepp/ åtgärds- analysen från början varit riktig och har räckt till. Efterarbete kan komma att ställas som villkor. Då den tyska metodiken är väl utarbetad och använd finns det föreskrifter om att då det är byggherren som svarar för att åtgärderna genomförs är det också han som ansvarar för att kontroll huruvida målen är uppfyllda sker (Skärbäck 1997).

Ett gemensamt
tyskt nationellt
karteringssystem

Naturresurserna ska
återställs till likvärdig
nivå som innan
ingreppet.

Ersättning av förlorade
värden utanför området

Ersättningsåtgärder
↓
Ingrepp på nytt område
↓
Ny balansering

Balans
=
Intrången utjämnade eller
ersatta till likvärd nivå
som innan ingreppet

Parker och grönområdets betydelse för människor

Målet med karaktärerna är att skapa grund för framtida utveckling och ökad användning

Ledord Vild:
Vildvuxen, Vatten, Stora stenar, Slingrande stigar, Mystik
(Grahns 1991d)

Ledord Artrik:
Mångfald, Myller, Träd, Blommor, Insekter, Fåglar, Samla
(Grahns 1991d).

Ledord Rofyll:
Tystnad, Stor, Kulturprägel, Historieförankning, Klippgräs, Städad, Välskött
(Grahns 1991d).

3.3 Kvaliteter i grönområden

Under början av 90-talet, efter 80-talets förtätning av städerna och användandet av outnyttjad parkmark, började man fördjupa sig i frågan hur människan kände för och använde städernas grönområden. 1991 utkom "Om parkers betydelse" av Patrick Grahns där syftet var att skapa kunskap om vad parker och grönområden kan ha för betydelse för människor inom olika organisationer, där åldern sträckte sig från dagis till äldreomsorgen. Slutsatsen var att människornas upplevelse kunde delas in i åtta olika karaktärer och att de aktiviteter som man utförde i parkerna var starkt bundna till dessa. 1995 skrev Ann-Margreth Berggren-Bärring och Patrick Grahns "Grönstrukturens betydelse för användningen" där man jämförde användningen och upplevelsen av grönområden tre jämbördiga städer, grundat på de åtta karaktärerna. Vad man fokuserade på var vilka aktiviteter som utspelade sig i de olika karaktärerna, i vilka åldrar och vilka kvaliteter som var mest uppskattade av äldre respektive yngre. Båda studierna stöder sig på enkätundersökningar, intervjuer och analyser från dagboksanteckningar.

3.3.1 Åtta karaktärer

De åtta olika karaktärer som man kan dela in grönområden i har tagits fram genom inventering, intervjuer och analyser av hur människan upplever och använder grönområden (Grahns 1991c). Dessa karaktärer har använts i flera studier där målet har varit att försöka lägga en grund för hur framtidens parker ska utvecklas för att öka användningen (Berggren- Bärring & Grahns 1995). Då de åtta karaktärerna varit desamma och beskrivit samma miljöer i studierna så har dock namnen på dem varierat.

3.3.1.1 Det vilda (Grahns 20050405)

Miljön ska ge intryck av att vara självsädd, stigar ska se ut som om det vuxit fram själva (Grahns 1991d). Området ska vara lugnt och stilla där endast flora och faunan får ta uppmärksamhet (Nordh 2006). Karaktären ska inbjuda till sägner, mystik och stimulera fantasin (Grahns 1991d) och det vilda ska skapa en känsla av mystik hos betraktaren (Berggren- Bärring & Grahns 1995). Karaktären uttrycker människans behov av att finna miljöer skapade av naturen själv. (Grahns 1991d) och man ska kunna finna en ensamhet tillsammans med naturen (Nordh 2006).

3.3.1.2 Det artrika (Grahns 20050405)

Karaktären är baserad på att människor i alla åldrar finner det fascinerande att finna en mångfald av olika former att studera. Karaktären är mest uttalad i bryn där artrikedomen oftast är störst med fåglar, insekter, örter mm. Den artrika miljön återfinns både inom kulturpräglade områden så väl som inom naturpräglade (Grahns 1991d). Gestaltning av en artrik miljö kan uppnås genom att kombinera olika biotoper (Berggren- Bärring & Grahns 1995).

3.3.1.3 Det rofyllda (Grahns 20050405)

Parken ska vara städad, fri från buller och mycket välskött. Frid, harmoni och lugn ska inbjuda till tankar och fascination över det som människan skapat under generationer. (Grahns 1991d). Ljuden från vind, vatten, fåglar och insekter ska dominera över trafik och jaktande människor (Berggren- Bärring & Grahns 1995). Vindskyddade soliga platser men även skydd i skugga. Lättframkomliga slingrande vägar, upplysta om kvällen, ska bidra till trygghet men fantasieggande promenader. Man ska kunna ha en trygghetskänsla, att se men inte synas. Mycket handlar om att vara en del av naturen (Nordh 2006)
Rofyllheten går att återfinna både inom naturen och det kulturella (Berggren- Bärring & Grahns 1995).

3.3.1.4 Rymd (Grahn 20050405)

Enhetlig miljö med mjuka nyanser där man kan motionera och promenera i lugn och ro. (Grahn 1991d). Området ska vara sammanhängande och bilda en enhet, tydliga rum men ändå vidsträckt och lättframkomligt. Karaktären ska gärna ligga nära och vara lättillgänglig (Nordh 2006) och ska kunna tillfredsställa människans behov av att få komma bort från staden och komma in i en annan värld (Berggren-Bärring & Grahn 1995).

Ledord Rymd:

Utan slut, Enhetlig, Varsamma nyanser, Bra vägar, Kuperad, Promenader (Grahn 1991d).

3.3.1.5 Centrum/ Festen (Grahn 20050405)

Karaktären har en tydlig kulturprägel med grusade gångar, exotiska växter och fin kvällsbelysning. Man ska kunna finna folkliv, nöjen, restauranger och underhållning även kvällstid. Området ska kunna tillgodose människors behov av att kunna koppla av och roa sig med andra människor (Grahn 1991d). Området som ofta har en intim atmosfär ligger många gånger centralt beläget, skillnaden med andra karaktärer är att den inte är så populär att ha i sin närhet, då karaktären lätt kan få en stökighet på grund av folklivet (Nordh 2006).

Ledord Centrum/fest:

Folkliv, Nöjen, Cafèer, Belysning, Välskött, Intensiv, Kvällar (Grahn 1991d)

3.3.1.6 Kulturen (Grahn 20050405)

För karaktären är kultursymboliken viktig. Torg och platsbildningar mitt i parker med statyer och fontäner är viktiga accenter (Grahn 1991d). Men det kan även vara en låg stenmur i skogen då miljön ska visa på samhällets historia och kultur (Berggren- Bärring & Grahn 1995) där människan sätts i fokus (Nordh 2006).

Ledord Kultur:

Kultur, Platsbildning, Minnesmärken, Blomsterarrangemang, Statyer, Fontän (Grahn 1991d)

3.3.1.7 Lustgården (Grahn 20050405)

Miljön ska inspirera till lek och handla om robust miljö, som ska tåla förändringar och hårda tag. Man ska kunna finna vatten, djur, skog och blommor på nära håll. Det handlar om människans nyfikenhet och behov av att själv, med sin kropp och med sina händer få umgås med naturen (Grahn 1991d). Barn ska kunna se att det är deras miljö och att de får röra sig i sin egen värld. Storleken har betydelse i det avseendet att man ska kunna våga släppa iväg barnen och samtidigt kunna ha uppsikt över dem (Berggren- Bärring & Grahn 1995). Det är viktigt att området är intimt, avskild och inte ha störande verksamhet intill (Grahn 1991d).

Ledord Lustgård:

Plats att kunna förändras, Robust, Intim, Natur, Ömma växter, Buskar att gömma sig i (Grahn 1991d)

3.3.1.8 Allmänningen (Grahn 20050405)

Miljön ska inbjuda till rörelse, motion, och idrott och som människa ska man kunna få utlopp för sitt behov av fysiska aktiviteter. Robust och tålig miljö, med stora ytor som lämpar sig för bollspel och rörelse. En större gräsplan är ett viktigt inslag, med läplanteringar runtomkring (Nordh 2006) och det ska finnas kullar med omgivande växtligheten som ska vara omväxlande, läbildande och hög. (Grahn 1991d).

Ledord Allmänning:

Öppna ytor, Klippat gräs, Avskildhet, Lävegetation (Grahn 1991d)

"Valet av miljö är starkt påverkat av den verksamhet man vill engagera sig i och de upplevelser man önskar få"
(Berggren- Bärning & Grahn 1995, s. 26)

Vissa aktiviteter är länkade till särskilda karaktärer

Människan har i olika åldrar skilda uppfattningar och behov av hur ett grönområde ska se ut och fungera

3.3.2 Aktiviteter

Studien "Grönstrukturens betydelse för användningen" från 1995 visade på att det finns ett samband mellan valda aktiviteter och parkens miljöegenskaper. Berggren-Bärning och Grahn menar på att människan i sitt val av utomhus aktiviteter letar efter den rätta miljön att utföra denna i. "Valet av miljö är starkt påverkat av den verksamhet man vill engagera sig i och de upplevelser man önskar få" (Berggren-Bärning & Grahn 1995, s. 26). Grahn fann även det motsatta, att miljöegenskaperna i ens omgivning styr vilka aktiviteter som man väljer. Slutsatsen var att: Parken bestämde alla aktiviteterna (Grahn 1991a). Vidare anser han att redan från barnsben så lär vi oss att vissa aktiviteter passar till bestämda miljöer. Vi intar särskilda roller beroende på parkens utformning och ibland blir detta roller som man inte önskade (Grahn 1991c).

Grahn och Berggren-Bärning fann i sin studie att valda aktiviteter ofta är länkade till särskilda karaktärer, (Berggren- Bärning & Grahn 1995) dock är inte alltid en viss aktivitet förknippad med en bestämd karaktär, utan den kan oftast utföras i flera olika (Grahn 1991b).

Vildmark: Scouting, fotvandring, vildmarksliv och naturutflykter (Grahn 1991a).

Artrik prägel: Naturstudier, artstudier och samla föremål. (Grahn 1991a).

Skogsprägel: Kroppskultur, terränglöpning och motionspromenader (Grahn 1991a).

Lekprägel: Redskapslekar, djuraktiviteter, bygga och odla (Grahn 1991a).

Sportprägel: Arenaidrott, nöjeslekar och spel (Grahn 1991a).

Fridfull prägel: Trädgårdsstudier, rörelselekar och nöjeslekar (Grahn 1991a).

Torgprägel: Arkitekt-, kulturella och trädgårdsstudier (Grahn 1991a).

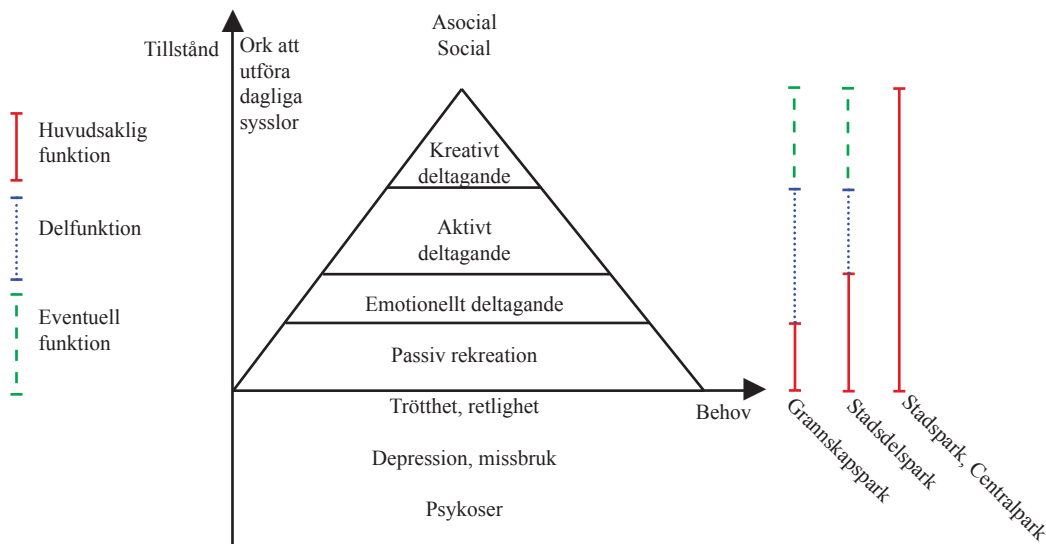
3.3.3 Karaktärernas påverkan och användbarhet

Hur påverkar då de åtta karaktärerna vårt användande av grönområden och parker? Vad kan man dra för nytta av att ge olika miljöer olika karaktärer?

3.3.3.1 Olika behov

Grönområden har ett brett spektrum då det kommer till att påverka människans utveckling, då de har stor betydelse för barns lek, skolans pedagogik, idrott, för föreningsaktiviteter, för patienters tillfrisknande, för social och medicinsk vård av äldre människor och för alla människor att koppla av i (Grahn 1991a).

Grahn kom i "Om parkers betydelse" fram till att människan i sina olika åldrar har skilda uppfattningar och behov av hur en park eller ett grönområde ska se ut och fungera. Detta ger sedan ett avtryck hur området kommer att användas. Grahn har sammanfattat sina teorier, om vad parker bör innehålla för att tillfredställa människors behov av rekreation, i "behovspyramider" (Se Figur 1.). "Behovspyramiderna" är sammanställda en åt var sort av park, Grannskapspark, stadsdelspark och stadsområdespark, då tid och avstånd ofta får en stor del i valet av park. Rekreationens två delar vila och lek delas in i passivt och emotionellt deltagande, att titta på aktiviteter men ej medverka, och aktivt, ex. Sparka fotboll, och kreativt deltagande, ex. agera i förening. I basen av behovspyramiden återfinns passiv rekreation då Grahn anser att detta är grunden för att en människa ska kunna ha utbyte av det övriga deltagandet. Studier visar på att människan inte orkar gå längre sträckor för den passiva rekreationen vilket gör grannskapsparken till den park där detta bör vara den främsta funktionen. Grahn anser även att behovet av den passiva rekreationen ökar med åren, medan barn har ett stort behov av lek, aktivt och kreativt deltagande. Dock måste man uppmärksamma att även barn behöver få den passiva rekreationen tillgodosedd (Grahn 1991c).

Figur 1. Figuren illustrerar vad parker bör innehålla för att tillfredsställa människors behov av rekreation. (Efter Grahn 1991c, sid 88)

3.3.3.2 Hur påverkas användandet av områden

Studien "Grönstrukturens betydelse för användningen" gjord, i städerna Uppsala, Lund och Västerås, visar mer på sambanden mellan parken och användningen. Resultatet som man fick fram var att utseendet på parken var en stor faktor då det gällde användningen och val av aktiviteter (Grahn 1991d). "Uppfattar man inte att omgivningen har en vild karaktär kan man inte utföra de fantasilekar som hör denna till" (Grahn 1991c, s.89). Man har kommit fram till att de flesta typer av aktiviteter gynnas då besökaren upplever och finner många olika upplevelsekvalliteter. Däremot kan vissa aktiviteter hämmas kraftigt av vissa upplevelsekvalliteter (Berggren- Bärning & Grahn 1995).

Grahn upptäckte i sin studie av parkkaraktärerna i "Om parkers betydelse" att beroende på olika grupper av människor kunde antalet karaktärer variera i en park. Skillnaden låg i att grupper med barn kunde upptäcka flera olika karaktärer i en park medan grupper med äldre endast kunde urskilja en eller några få karaktärer. Detta gav även utslag i uppfinningsrikedom, där barnen utförde ett flertal verksamheter medan de äldre hade svårt att finna lämpliga aktiviteter. Då det kom till äldre typer av parker uppgav grupperna med äldre människor att det var lättare att finna sin roll och därmed utföra en aktivitet. En av slutsatserna Grahn gör är att äldre människor möjligen har svårare att inta roller i miljöer som de inte är så bekanta med, medan det tycks vara viktigt för yngre att skaffa nya roller och utveckla dem (Grahn 1991c).

I de olika studier som har gjorts på de åtta karaktärerna har man även kommit fram till att parker med fler karaktärer tycks locka fler besökare än parker med endast få eller en karaktär, vilket gör det viktigt att skapa tydliga karaktärer (Grahn 1991d). I Berggren-Bärning och Grahns analys var en av slutsatserna att människan när de värderar grönområden först skiljer på natur- och kulturmiljöer. Indelningen av de åtta karaktärerna gjordes där vild artrik, rymd och rofylld tillföll natur karaktären och lek, planen/allmänningen, fest och kultur/historia tillföll kultur karaktären (Berggren- Bärning & Grahn 1995).

"Behovspyramiden"

"Uppfattar man inte att omgivningen har en vild karaktär kan man inte utföra de fantasilekar som hör denna till" (Grahn 1991c, s.89)

Antalet karaktärer i ett område varierar beroende på gruppen människor

Fler karaktärer tycks locka fler besökare än områden med få eller en karaktär

”Slum”
=
saknad av struktur, och
egenvärde

3.3.3.3 Karaktärerna som metod för planering

I ”Framtidens parker” av Grahn anses parkkaraktärerna tillsammans bilda en rollstruktur, som man som människa försöker finna klarhet i. En tydlig och klar struktur gör att egenskaperna lättare går att finna vilket gör att man kan känna sig som hemma och finna den roll som parken kräver (Grahn 1991a). Områden där denna struktur ej är klar, dvs. saknar tydliga karaktärsdrag och som människan ej kan namnge, får ofta stämpeln ”slum”. Parker som anses vara nedskräpade, utsatta för vandalism och dåligt skötta tillsammans med parker som är stora, övergivna och där man inte möter människor skapar ofta en känsla av otrygghet. Dessa parker får ofta benämningen slum eller övergiven (Grahn 1991b). En slum behöver dock inte vara fult och ostädat men däremot så saknar den ett egenvärde (Grahn 1991c). Denna saknad av egenvärde kan direkt påverka omkringliggande områdes värde då människor ger området negativa associationer (Grahn 1991b).

Det som påverkar karaktärernas värde är graden av mänsklig påverkan och frekvensen av människor. Karaktären Festen/centrum är kulturpräglad och i behov av ett stort folkliv, utan stora folkmassor skulle miljön kännas övergiven tillskillnad från karaktären vild som skulle få känslan av slum och folk antalet skulle höjas (Grahn 1991b). (Se Figur 2.) Detta kan även förklara att kulturpräglade områden i stadens periferi ofta kan kännas ödsliga och många gånger består av ”gräsöknar”. I stadens centrala delar där områden är naturpräglade finner man även ofta nerslitna bänkar, mycket ogräs, skräp, trasiga lekredskap och upplevs som tillhåll. Möjligen borde centrala grönytor ges huvudkaraktär av kultur medan perifera ytor i huvudsak bör ges naturkaraktär. Parkerna kan dock bli mer attraktiva om de kulturinspirerade parkerna ges inslag av vildmark, eller om naturen ges inslag av kultur. (Grahn 1991d)

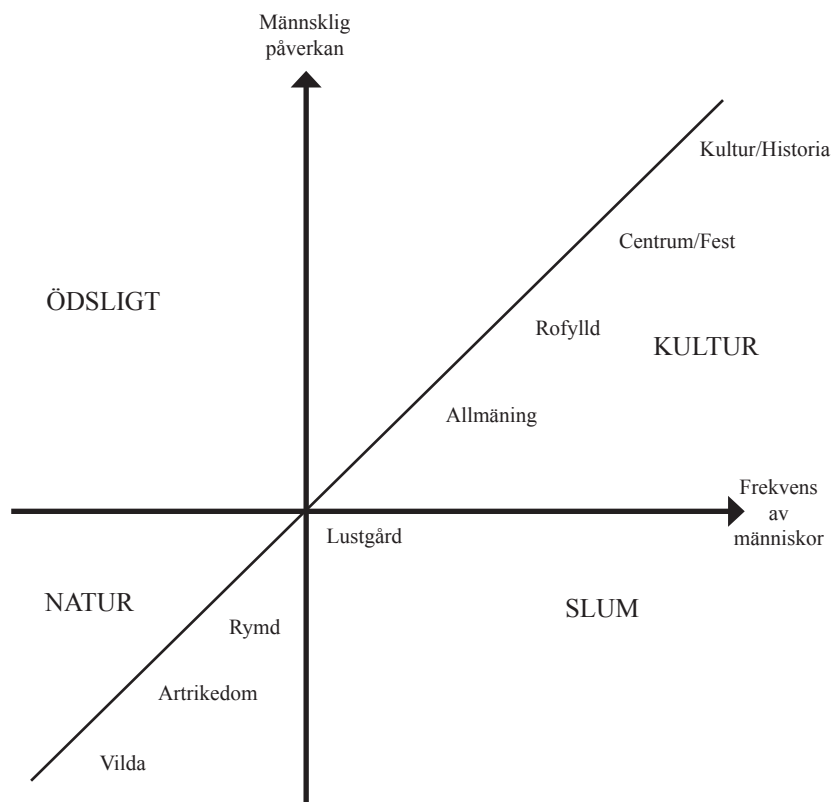
Storleken i area på de olika karaktärerna har även en stor inverkan på om de uppfattas positivt eller negativt. Kultur/historia ter sig bäst i små parker där det kulturella inte tunnas ut av ett alltför stort omland, för liten areal kan ge upphov till att störningar från omkringliggande bostäder eller trafik stör upplevelsen. Festkaraktären måste ha en stor areal för att kunna fyllas av ett stort folkliv, men ej för stort då man ej kan stöta på människor på ett naturligt sätt. Lekmiljöns area måste tillgodose att man kan låta barnen springa fritt men samtidigt kunna ha uppsikt över dem. Idrottsmiljön ska kunna hysa stora öppna fält, men även kuperade områden med träd och brynzoner. Både vildmark, rymd och rofylldhet kräver stora ytor medan Det artrika är den som kräver störst areal, då det gäller stor artrikedom inom såväl flora som fauna. (Berggren- Barring & Grahn 1995).

Människans upplevelse:

- Fysisk utformning, karaktärer
- Sociala omgivningen
- Stadsplanemönster
- Tid & avstånd
- Människans ålder

Grahn liknar de 8 karaktärerna med 8 olika grundfärger som vid användande kan skapa spänning och innehåll till parker (Grahn 1991b).

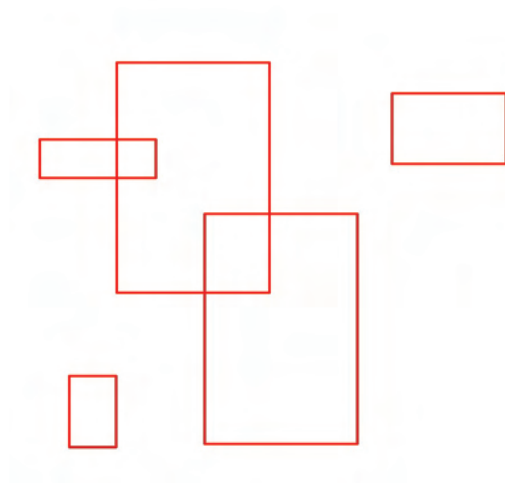
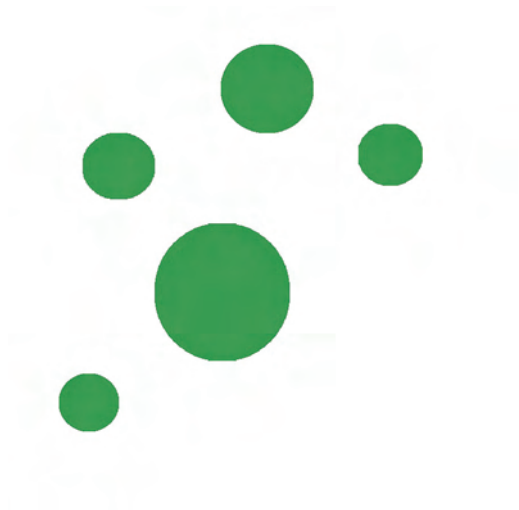
Men det är både miljöns fysiska utformning, med hänsyn till karaktärerna, och den sociala omgivningen, stadsplanemönstret, påverkan av tid och avstånd, och människans ålder som alla är en del av den upplevelse som omgivningen ger.

Figur 2. Grönområdets positiva och negativa roller. De positiva karaktärerna sträcker sig diagonalt genom de två kvadranterna 'natur' och 'kultur'. (Efter Grahn 1991b. sid 18)

4. TEORIGRUNDERNA I PRAKTIKEN

4.1 Balanseringsprincipen och hållbar utveckling

4.1.1 Balanseringsprincipen och hållbar utveckling

I dagens samhälle då hållbar utveckling blivit ett ledord för den fysiska planeringen anser flera att Plan- och bygglagen är ottydlig och därför inte räcker för att svara mot de mål kommunerna har för hållbar utveckling i Agenda 21 och i översiktsplanen (värna och vinna staden). Det är begreppen ”betydande påverkan”, PBL 5 kap. 18 §, och ”betydande olägenheter för omgivningen”, PBL 3 kap. 2 § som anses vara för svaga och oprecisa för att kunna utgöra en grund för de konkreta miljökraven (Dahl, C. et al. 2003). Flera kommuner börjar därför att diskutera andra styrmedel för att kunna bevara och säkerställa. Ett av dessa alternativa styrmedel som anses kunna förverkliga kommunernas mål är balanseringsprincipen, då den genom tankesättet ”den som tar ska ge igen” utgör en metod för att kunna säkerställa för kommande generationer så att de kan få en livsmiljö som inte är sämre än vår egen idag, dvs. betydelsen för hållbar utveckling.

4.1.1.1 Den Tyska metodiken

Balanseringsprincipen är sedan 1987, då den kom in i tyska naturvårdslagen (BNatSchG), en del av en arbetsprocess som tillämpas vid prövningar av projekt (Skärbäck 1997). Arbetsprocessen används i såväl naturvårdslagen så som byggnadslagen (BauGB). Till varje översiktsplan ska det finnas en landskapsplan som redovisar ingreppsområden och kompensationsområden. De åtgärder som görs för att kunna uppnå balansering regleras i en miljöregleringsplan (Dahl et al. 2003).

Balansering i Tyskland är en arbetsprocess som är väl använd och som man har stora erfarenheter av till den grad att Utjämningspooler och Ekokonton har uppförts för kompensationsåtgärderna. Utjämningspooler är ytor satta i beredskap för att kunna utföra ersättningsåtgärder. Ekokonton är kommunernas samlade utjämningspooler där de kan välja ytor för framtida kompensationsåtgärder och fungerar som en önskelista för åtgärder. Dessa konton kan användas före ingrepp då man kan förutsäga kompensationer (Dahl et al. 2003).

Genomgång av de exemplen från Tyskland återgivna och sammanfattade i ”balanserad samhällsbyggnad” (Skärbäck 1997) visar på att det är oftast biotiska naturelementen som inventeras, analyseras och kompenseras då dessa verkar ha ett väl utvecklad nycklingsverktyg. Då det kommer till landskapsbild och rekreation är det oftast landskapsbilden som är balanserad och rekreation är lämnad till mindre delar som ”skapande av grönstråk” (Dahl et al. 2003, s.9). Enligt den tyska principen är det upplevelseaspekten som utgör utgångspunkten för balanseringen då det kommer till rekreation (Skärbäck 1997). Ingreppen på naturens påverkan på människan dvs. de element vi behöver för rekreation är ej inkluderade.

4.1.1.2 Balanseringens tillämpning i Sverige.

Skärbäck är en av dem som förordat balanseringsmetodik och som tydligt uttryckt att balanseringsprincipen är något som borde integreras i svensk planeringspraktik, och att denna bör skrivas in i lagstiftningen, d.v.s. bli ett nytt normsystem. Detta är något som uppmärksammas av de tre skånska kommunerna Lund, Malmö och Helsingborg. Dessa kommuner tog till sig balanseringsprincipen som tillämpningsverktyg för att aktivt kunna arbeta med den fysiska planeringen och för att kunna uppnå Sveriges 15 miljömål. Deras rapport ”Balanseringsprincipen, 2003” är en genomgång och utveckling av principen för att anpassa den till den svenska planerings metoden. Varianter av principen är prövad i alla tre av

PBL är ottydlig och för svag och oprecis för de utsatta miljökraven

Balanseringsprincipen

En metod för att säkerställa kommande generationers livsmiljö

En del av den tyska naturvårdslagen och används i bygglagen

Utjämningspooler och Ekokonton

Rekreation har en underordnad roll vid balansering

Balanseringsprincipen borde integreras i svensk planeringspraktik och bör skrivas in i lagstiftningen

kommunerna och även utomstående kommuner med varierande resultat. Vad som är gemensamt är även här att fokus ligger på att balansera växtlighet och biotoper. I ett försök till balansering inom Lomma kommun tar man upp rekreation som resurs. Målbeskrivningen anger att man ska; ”1. Behålla intrycket av lummighet... ”, ”2. Ansluta till områdets historia... ”, ”3. Öka den fysiska tillgängligheten... ”och” 4. Skapa gator av samma småskaliga bykaraktär...”(Skärbäck 1997, s. 85) Detta är enligt mig bara synliga egenskaper av området som värderas dvs. landskapsbilden, inte egenskaper, dock om osynlig, som påverkar människans rekreation. Intervjuer med fler kommuner i Sverige som anser balanseringsprincipen vara en bra metod och som själva vill implementera denna har bara kommit så långt på vägen att de ”prövar” sig fram och att metoden är under utveckling. På grund av metodens framfart kan man därför ana att fler balanseringsexempel kommer att utarbetas och förhoppningsvis utvecklas.

4.1.1.3 Grönplanering på frammarsch.

GNP är ett av de dokument där man tar upp hållbar utveckling och i vissa kommuner uttalat att balanseringsprincipen ska utgöra grund för samhällsplaneringen (Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund) medan andra anser att kompensationsprincipen ska följas vid exploatering av grön mark (Grönplan för Malmö 2003). Krav på tillämpning av principen finns idag inte enligt PBL, men flera kommuner anser det vara ett bra styrmedel så till den grad att kommunerna själva börjat utreda hur principen skulle kunna integreras i planeringsprocessen (Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund; Elofsson²; Andreasson³). Även om balanseringsprincipen ej är något uttalat styrmedel inom kommunen anser ändå många att grönstrukturen är en överordnad struktur, liksom bebyggelsestruktur och trafikstruktur. Intervjuer som jag genomförde gav resultatet att även om grönplaneringen är på frammarsch sker detta på olika sätt och olika fort. Inom Göteborgs kommun på Park & Naturförvaltningen vill man öka den interna kunskapen och intresset för utveckling av naturområden, genom användandet av balanseringsprincipen (Elofsson²) och så även inom Lomma kommun (Andreasson³). För Kristinehamns kommun som även de har samma tankar kring att föra fram grönplaneringen är arbetet mer fokuserat kring att utveckla en GNP, då genom GIS arbete (Johansson⁴). Idag är det landskapsanalyser och MKB som för in grönstrukturfrågorna i stadsplaneringen (STKH Parkprogram), men bara om det anses vara betydande påverkan. Man menar att grönplaneringen behöver lyftas upp till en övergripande nivå, den gröna strukturen ska ha en lika självklar status som bebyggelse- och infrastrukturen (Elofsson²; Andreasson³). Det är viktigt med en medveten, långsiktig och strategisk grönplanering då man ska kunna sätta den planerade exploateringen i relation till den befintligtlika och tänkta framtida grönstrukturen (Grönplan för Malmö 2003).

”Balanseringsprincipen, 2003”

Utarbetad av Lund, Malmö och Helsingborgs kommuner

Fokus vid balansering ligger vid växtlighet och biotoper

Flera utredningar kring tillämpning av balanseringsprincipen

Grönplanering en överordnad struktur, samma status som bebyggelse- och trafikstruktur

² Peter Elofsson Park & Naturförvaltningen Göteborg, telefonsamtal den 27 mars 2008.

³ Åse Andreasson Miljö & byggförvaltningen Lomma, telefonsamtal den 28 mars 2008.

⁴ Stefan Johansson Miljöskyddsinspektör Miljö- och hälsoskydd Kristinehamn, telefonsamtal den 28 mars 2008.

Kommunerna brister i sina egna uppsatta mål

4.1.1.4 Saknaden av riktlinjer

Dock när det kommer till hållbar utveckling inom grönplanering så brister kommunerna i deras egna uppsatta mål. Många kommuner skriver i sina målbeskrivningar att man måste tillgodose människornas behov, men kopplar inte detta till hållbar utveckling. Övergripande så handlar mest kommunernas hållbara utveckling om kretsloppsteknik, magasinering av dagvatten, kompostering, solenergianläggningar och läplanteringar mm, och biologisk mångfald. Nyckelorden inom hållbar utveckling verkar begränsa sig till ekologisk och ekonomisk hållbarhet, tyvärr så utesluter man den sociologiska hållbarheten.

4.2 Rekreation och hälsoeffekter

4.2.1 En samhällsekonomisk fråga

Det skrivs i inledningar och sammanfattningar i kommunernas GNP om att ny kunskap har tillkommit om naturvärden och hälsoaspekter från vistelse i parker eller natur. Tyngdpunkt ligger i att det är av stor betydelse för människors hälsa och livskvalitet med god tillgång till gröna och trivsamma utemiljöer. Många av kommunerna tar stöd i och hänvisar till regeringens proposition från 2002 "Mål för folkhälsan" om att "folkhälsan är av stor betydelse för samhällsutvecklingen och insatserna för en bättre folkhälsa bör ingå som en viktig del i arbetet för en uthållig tillväxt, en god välfärd och ett ekologiskt hållbart Sverige" (s.1) och ett av de nationella målen: "Tillgängliga grönområden för rekreation" (s. 108). Man anger att studier är gjorda över vår utevistelse och fritid, att forskningen har lagt fast att vistelse i grön miljö är hälsobefrämjande (Hörs kommun: Översiktsplan 2002) och att den rekreativa och sociala betydelsen av gröna områden inte nog kan värderas (Grönplan för Malmö 2003). Man tar upp de gröna områdenas positiva effekter både på den fysiska, stärkt immunförsvar, förbättrad kondition och rörlighet, som psykiska hälsan, förbättrad koncentration, bättre inlärningsförmåga, minskad stress (Grönplan för Malmö 2003) och chansen till att kunna "ladda batterierna" (STKH Parkprogram). Men även om kommunerna har folkhälsan som mål hamnar flera gånger dessa punkter under samhällsekonomiska effekter t.ex. hur fler grönområden kan stärka immunförsvaret på invånarna och därigenom sänka de ekonomiska utgifter som det annars skulle få för samhället. Folkhälsan som handlar om ett socialt hållbart samhälle får därför ofta fel vinkling i kommunernas GNP. Detta kan dock förklaras, efter utförda intervjuer, med att dessa frågor är under utveckling och då de inte är säkerställda inte heller införda i kommunernas GNP. Det verkar, från intervjuerna, som om kommunerna försöker börja att intern utbilda sina arbetare i frågan kring rekreation, folkhälsa och grönområden och genom tanken att öka förståelsen inom detta öka dess betydelse och status.

4.2.2 Att tillgodose det "gröna" behovet

Att alla människor ska ha tillgång till park- och grönområde nära bostaden är de flesta kommuner överens om (Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund; parkprogram Ge rum för landskapet; Grönplan för Malmö 2003; ÖP Norr; STKH parkprogram; Hörs kommun: Översiktsplan 2002). Men då de gäller rekreation verkar det finnas en osynlig uppdelning mellan barn och vuxna, som ger uttryck i utseendet i många av dagens parker och grönområden. Bostadsnära grönområden har ofta tyngdpunkt i att svara mot barnens behov av rekreation i form av lek och rörelse, medan rekreation för vuxna oftast nämns som de stora områdena i kommunerna, som t.ex. stadsdelspark (Grönstruktur och naturvårdsprogram för Lund) eller i stadens periferi liggande större naturområden/strövområden (Öp Norr;

Kommunerna redogör för människornas behov av gröna miljöer och deras positiva effekter men saknar strategier för att förverkliga målen

Höörs kommun: Översiktsplan 2002), där mycket handlar om att komma bort från staden. Flera av kommunerna nämner att parker och grönområden ska vara medvetet gestaltade, ta hänsyn till alla människors behov, vara av god kvalitet (Grönstruktur och naturvårdsprogram för Lund; Parkprogram Ge rum för landskapet) och kunna tillgodose det ”gröna” behovet (Grönplan för Malmö 2003). Men inte många av kommunerna skriver i sina GNP vad människornas behov är eller vad som anses vara god kvalitet, några kommuner har dock från intervjuer (STKH parkprogram; Parkprogram Ge rum för landskapet), genom olika tillvägagångssätt, undersökt sina invånares önsknings och behov. Från mina intervjuer framkom det att intervjupersonerna själva framhöll människans behov som viktigt. Men svaren angående god kvalitet visade på liknande syn med kommunernas gestaltning, oförmögna att bestämma och inriktade på biologiska element och då det gällde områden för rekreation nämndes endast de stora naturområdena i kommunen.

Brist på definiering av “det gröna behovet” och “god kvalitet”

4.2.3 GNP syfte och uppdelning

Enligt Patrick Grahn i ”Utveckla parkerna” från 1991 är GNP ett viktigt dokument som bör innehålla fyra huvudavdelningar: Klarhet, Frihet, Sundhet och Användbarhet.

1. Klarhet

Klarhet handlar om struktur i staden, vilka områden som är offentliga eller privata och om hur man orienterar sig. Uppdelningen av stadens zoner utgår från individen:

Privat sfär – balkong, trädgård (Grahn 1991c).

Gruppens sfär – gård, lekpark (Grahn 1991c) ofta nämnd som närpark (Tallhage 1999) eller gröning (Grönplan för Malmö 2003) då det bara gäller rekreatiomsområden.

Grannskapets sfär – område man i vardagen har störst möjlighet och tid till att besöka, mellan offentligt och privat (Grahn 1991c), ofta nämnt som lokalpark (Tallhage 1999) eller grannskapspark (Grönplan för Malmö 2003) då det gäller rekreatiomsområden.

Stadsdelens sfär – offentliga platser ofta nämnt som stadsdelspark (Tallhage 1999; (Grönplan för Malmö 2003) då det gäller rekreation.

Stadsområdets sfär – hela staden, man orienterar sig med stadselement så som kyrka, torg mm, då det gäller rekreation används stadspark som orienteringselement (Grönplan för Malmö 2003).

Större rekreatioms- och naturområde (Grönplan för Malmö 2003) finns även med som en del av stadens sfär men sträcker sig då utanför staden som orienteringselement. Dessa uppdelningar används flitigt av kommunerna då det kommer till att skapa klarhet i grönstrukturen.

Klarthet

Om att orientera sig i staden

- Privat sfär
- Gruppens sfär
- Grannskapets sfär
- Stadsdelens sfär
- Stadsområdets sfär

2. Frihet

Frihet handlar om tillgänglighet (Grahn 1991c). Invånarna ska kunna besöka en park eller ta en promenad var dag och dessa områden där detta utförs ska tidsmässigt ej ligga långt bort. Tillgängligheten mäts i tid, minuter, eller avstånd, meter, från bostaden. Exempel (Grönplan för Malmö 2003): gröning max 300 m/ 5 min promenad från bostad, grannskapspark max 500 m/ 8 min promenad, stadsdelspark max 1 km/ 15 min promenad, stadspark max 2 km/ 30 min promenad och större natur- och rekreatiomsområde max 3 km/ 15 min cykeltur. Detta är något som många kommuner i sina GNP lägger tyngd vid då det gäller planering av nya grönområden.

Frihet

Gröning
300 m/5 min
Gannskapspark
500 m/8 min
Stadsdelspark
1 km/ 15 min
Stadspark
2 km/ 30 min
Natur- rek.omr
3 km/ 15 min med cykel

Hälsa, klimat och
bevarande av genetisk
mångfald

3. Sundhet

Sundhet handlar om hur grönområdena påverkar vår hälsa, klimat och bevarande av genetisk mångfald (Grahn 1991c). Här är kommunerna väldigt bra då det kommer till utförande av ekologi och biologi gällande hållbarutveckling, men brister då det gäller människans mentala hälsa.

4. Användbarhet

Användbarhet grundar sig i människornas behov av rekreation, dvs. lek, vila och återhämtning, och var människan har behov av att utföra dessa (se Figur 1. Behovspyramiderna) (Grahn 1991c). Som tidigare återberättat brister större delen av kommunerna då det gäller att veta och ta reda på sina invånares behov. Mycket handlar om upplevelsen av gröna områden istället för användandet av dem.

Största delarna av kommunernas GNP då det kommer till rekreation handlar om punkterna 1 till 3.

4.2.4 Vaga förklaringar och beskrivningar

Då det kommer till beskrivningar av gestaltning av grönområden nämns ofta natur- och kulturvärden, inte de sociala eller rekreativa värdena. Attraktivitet är ett av de återkommande orden vid gestaltning i GNP, men då ingen förklaring av vad som är attraktivt eller vem det ska vara attraktivt för återfinns, tolkas detta oftast som om det ska vara attraktivt för barn då i hänsyn av lek och för vuxna bara ”se fint ut” då man transporterar sig igenom. Detta ger utslag då det gäller uppräkningsav vad för gestaltningselement nya och gamla grönområden ska innehålla vid omgestaltning. Dessa gestaltningselement, då det handlar om människans sociala behov och rekreation, är ofta gångvägar, cykelstråk och lekplatser, annars ligger största tyngdpunkten i de biotiska elementen. Inte många av kommunerna, enligt deras GNP, gör analyser angående de omgivande bebyggelseområdenas behov och hur grönområdena ska kunna uppfylla dessa.

4.2.5 Brister i begreppsanvändning

Vid genomgång av flera kommuners GNP verkar det finnas en skriftlig uppdelning av för invånarna rekreativa områden;

Park - anses vara omhändertagna stadslika områden där den visuella grönskan står i fokus och där viss form av aktiviteter kan utföras

Grönområde – naturlika områden för lek och motion

Rekreativområde – område i stadens periferi eller utanför som tjänar som område för mänsklig rekreation där aktiviteter som vila, promenad och återhämtning väger tungt.

Naturområde – område med känsla av orördhet och ”komma ut i naturen” kopplade till ströv- och fysiska aktiviteter.

Detta skapar en uppfattning för både kommunanställda och invånare att för att kunna få rekreation måste man ta sig till större område ofta i stadens periferi. Ordet rekreativområde skulle behöva användas som ett samlat begrepp för de ovanstående områdena för att förståelsen och användandet av ord och område ska öka. I intervjun med Peter Elofsson på Park och Naturförvaltningen inom Göteborgs kommun framkom det att stadens invånare i Göteborg åker långa sträckor till naturområden för rekreation och att invånarna i förorterna ser naturen de har in på knuten som en barriär och skrämmande och därför besöker stadens inre parker. Detta fenomen anser jag tyder på brist på förståelse från invånarna om var man kan utföra rekreativa aktiviteter. Dock ansåg Elofsson att en definition av ordet

Sociala och rekreativa
värden utesluts
ur beskrivningar
och gestaltning av
grönområden

Rekreativområde som
områdesindelning
vs
Rekreativområde som
samlad begrepp över
områden

rekreation inte skulle ha någon omedelbar betydelse för invånarnas uppfattning och användning av grönområde, däremot på sikt (Elofsson²)

Men användandet av ordet rekreation är inte det enda ordet i GNP som bättre borde definieras. Grönstruktur - innefattar all grön mark i kommunen som inte är hårdgjord eller odlad såväl offentlig som privat grönska (Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund) eller avses den struktur som byggs upp av de gröna objekten, dvs hur gröna ytor och linjer är placerade i förhållande till varandra (Malmö grönplan). Ofta nämns grönstruktur i GNP som ett sammanfattande begrepp för all icke hårdgjord mark inom staden. Det innebär att icke hårdgjorda ytor i bostadsområden, skolgårdar, institutionsområden, kyrkogårdar, grön gatu- och torgmark, koloniområden, skyddszoner mot industriområden/vägar mm, tillsammans med parker bildar stadens grönstruktur. Enligt denna definition blir andelen ”grön” mark relativt stor, men långtifrån all grön mark är tillgänglig. Det är viktigt vid planering av rekreativa områden att skilja mellan parkmarken som är tillgänglig för stadens invånare och dess olika aktiviteter från den parkmark som utgör skyddszoner av olika slag (Värna och vinna staden).

Viktigt att skilja mellan tillgängliga grönområden och grönområden som utgör skyddszon

4.3 Åtta karaktärerna och kvalitetssäkring

Då det gäller standarden på svenska grönområden mäts dessa ofta i avstånd, aktiviteter, storlek och i liten mån kvalitet. Detta gör att standarden kan variera väldigt mycket och skapa olika uppfattningar. (Berggren-Bärring & Grahn. 1995). Då det rör sig om grönområden i kommuners GNP handlar mycket om procenten tillgängliga friytor eller om m²/invånare, dvs. kvantiteten.

Kvantitet m²/ invånare

4.3.1 Visioner utan förankringar

Kommunerna tar stöd i lagen, ”Mål för folkhälsan”, för att kunna utföra sina visioner om rekreation för invånarna, dock brister utförandet då visionerna och definitionerna av vad som är rekreativa områden är vagt förklarade. Detta skapar problemet att kvalitetssäkring av rekreationsområden till största del, enligt GNP, är utförda i de perifera delarna av staden eller utanför staden liggande områden, i så kallade Strövområden. Då det gäller inom staden liggande grönområden som ska nyskapas eller uppdateras är beskrivningarna av dessa vaga. Vissa kommuner anger enbart park som benämning på att ett grönområde ska utvecklas, ingen ytterligare förklaring och då karteringar på grönstrukturen och rekreationen inom områdena är gjorda syftar dessa ofta på olika biotoper. GNP går inte närmare in på utfomningen/gestaltningen av de gröna arealerna som föreslås utan går mer mot att skydda det kulturella och biologiska.

Vaga förklaringar

Mycket i dagens GNP då det kommer till kvalitetssäkring består av vaga föreskrifter. Man skriver om att de rekreativa värdena behöver höjas, men inte vad de består av. Man förutsätter att de rekreativa värdena höjs bara för att nya gröna områden tillkommer, men stor andel grön mark betyder inte att invånarna får mer eller bättre rekreation. Stora delar av kommunernas GNP tar upp utökade rekreationsstråk och utbyggnad av det gröna nätverket för att avhjälpa bristen på områden (ÖP Norr; Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund) och för att förbättra rekreationsmöjligheterna inom kommunerna (Grönplan för Malmö 2003). Därigenom är tanken att ett sammantaget större rekreationsutbud kan åstadkommas (Grönplan för Malmö 2003). Man tänker mer på strukturell sammanbindning än om innehållet på områdena och man glömmer bort att andelen värdefull rekreativ mark per invånare är viktigare än bara andelen mark per invånare. De rekreativa värdena nämns oftast som de biologiska värdena, något som skapar problem då det kommer till den sociala rekreativa delen.

Andelen värdefull rekreativ mark per invånare viktigare än andelen mark per invånare

Grahns åtta karaktärer återfinns delvis nämnda vid andra kvalitetssäkrande metoder.

De åtta karaktärerna tillämpad inom balansering i Lomma kommun

Grönmodellen:
- Klassificera och analysera
- Grundar sig på markanvändning och offentlighetsgrad

4.3.2 Tankar kring kvaliteter

Då det kommer till de åtta karaktärerna är dessa inte direkt inkluderade eller använda i GNP, men de åtta indelningar som de består av återfinns ibland nämnda. "Vild natur" nämns men då i samband med parkskötsel (Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund), kulturmiljö och symboliska platser används ofta pga. kulturskydd (Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund), tystnad, rofylldhet och rumslighet nämns som upplevelsekvaliteter (Grönplan för Malmö 2003) och andra program och skrifter kopplade till GNP tar upp lugna, lummiga platser och livfulla torg som behov då det gäller olika grupper av invånarna (Värna och vinna staden). Lomma kommun är dock en av de kommuner som använder sig av de åtta karaktärerna då de ingreppsreglerar olika planerade förändringar. Utgångspunkten är Grahns beskrivning av karaktärerna, återberättade i kapitel 3.3.1, med ett tillägg av karaktären Lek, utifrån barnsynpunkt. Inventeringen har utförts av planerare vilket medfört skillnader i resultat mellan dessa. Brukarmedverkan är ännu inte inkluderad men man har förhoppningar om att eventuella synpunkter från invånarna ska uppkomma på samråden av de planerade förändringarna. Inventeringsvärdering har enligt Åse Andreasson vid Lomma kommun prövats både med sifferindelning med 10-gradig skala och 3-gradigskala och med bedömningen ja-karaktären befintlig och nej-karaktären obefintlig (Andreasson⁵). Andra kvalitetssäkrings modeller använder även Patrick Grahns forskning som stöd för utveckling (Sociotopshandbok). Det verkar dock finnas en önskan om att vilja dela upp grönområden i olika karaktärer, men då främst då det gäller biotiska element, för att öka områdets olika kvaliteter. Tanken är mer riktad mot biologisk mångfald och det visuella för människan än mot karaktärer ämnade för rekreativa aktiviteter.

4.3.3 Andra kvalitetssäkrande metoder

Det finns dock kommuner som i deras GNP har utvecklat modeller för inventering och analysering då det kommer till kvalitetssäkring av rekreativa grönområden i staden.

Grönmodellen

Grönmodellen är ett redskap, utvecklad och använd i GNP för Malmö kommun, 2003, för att från rekreationssynpunkt klassificera olika typer av grönytor och analysera utbudet. Klassificeringssystemet grundar sig på markanvändning och offentlighetsgrad, vilket givit sammanlagt åtta kategorier gällande grönytor för grönmodellen: parker, natur- och rekreationsområden, särskilda fritidsområden, begravningsplatser, institutions- och arbetsplatsanknutna grönytor, bostadsanknutna grönytor, jordbruksmark och impediment. Tillsammans täcker dessa in alla förekommande grönytor i Malmö. Riktvärden har tagits fram för malmöbornas tillgång till kategorierna parker (gröning, grannskapspark, stadsdelspark, stadspark) samt större natur- och rekreationsområden. Riktvärdena behandlar avstånd från bostad till respektive grönyta samt trafikbarriärer på vägen dit mätt i trafiktäthet och hastighet. Bakom riktvärdena ligger en bedömning av vad som kan anses vara en acceptabel tillgång till rekreationsmark med tanke på de behov människor har och vilka möjligheter som finns att uppfylla dessa i Malmö (Grönplan för Malmö 2003).

⁵ Åse Andreasson Miljö & byggförvaltningen Lomma, telefonsamtal den 28 mars 2008.

I grönmodellen gör man ställningstagandet att även om innehåll och utformning inte ingår eller är styrande i klassificeringssystemet är dessa faktorer naturligtvis av stor betydelse för vilken attraktionskraft grönytorna har. Analyserna och förslagen bygger på ett generaliserat samband mellan grönytors storlek och deras potential att hysa ett intressant innehåll. Därför utesluter man den indelning av karaktärer som de åtta karaktärerna erbjuder pga. att man anser dessa frågor vara komplexa och i behov av andra analyser. Riktvärdena i klassificeringssystemet utelämnar fritidsområde och bostadsanknutna grönytor, vilket utesluter dessa ur acceptabel rekreatjonsmark och utan möjligheter att uppfylla människornas behov. Inte heller anger grönmodellen i GNP vad som gör en yta intressant ur rekreativt syfte och analyskartorna över Malmös grönområde anger inte heller om de utpekade rekreatjonsområdena är av hög eller låg kvalitet.

Sociotopkartan

Sociotopkartan utvecklad av stockholmstad och använd i GNP av Stockholm i Stockholms parkprogram från 2004 och av Göteborg i Ge rum för landskapet! från 2007. Sociotop definieras som ”...en avgränsad miljö av en grupp eller kultur upplevd som livsplats” (STKH parkprogram, s 28). Sociotop utgår från ordet biotop, där det biologiska är centralpunkten, men med utgångspunkt i sociala miljöer. Systemet är framtaget genom omfattande studier av vad stockholmarna tycker om sina grönområden, där brukargrupper och hur de använde och upplevde olika grönområden stod i fokus. Metoden finns redovisad i en sociotophandboken (SBK 2003:2) som är tänkt att fungera som underlag för planerare. Metoden med att inventera sociotoper grundar sig i önskan om att stadsmiljön som helhet ska bli kvalitativt bättre, även om kanske kvantiteten av grönytorna minskar, och att skapa en värdeätare stad. Sociotopkartan är en analysering av var det finns värdefulla sociotoper och fungerar som en del av underlaget, tillsammans med ekologiska, kulturhistoriska, estetiska och ekonomiska värdekartor, till grönkartan. 26 stycken sociotopvärden producerades genom studierna och bedömdes vara värdefulla för invånarnas vardagsliv: Bad, bollspel, blomprakt, djurhållning, folkliv, grön oas, odling, ro, torghandel, skogskänsla, utsikt mm. Dessa värden anses kunna användas på parker- och grönområden mellan 0,5 och 50 hektar. För större områden med natur- och friluftsliv, >50 ha, har det tagits fram en modell för att arbeta med sociala värden i den regionala grönstrukturen. Här handlar det om sju stycken värden: Orördhet och mystik, skogskänsla, frihet och rymd, artrikedom och naturpedagogik, kulturhistoria, aktivitet och utmaning och service och samvaro (STKH parkprogram). Dessa värden sammanfaller med de åtta karaktärerna, även om namnen på dem skiljer.

Sociotopkartan är daterad, detta för att den ska vara aktuell och användbar, och behöver ständigt provas och uppdateras. Resultaten som man från sociotopkartan fått fram pekar på att ju fler värden man har tillgång till, desto oftare används området och desto mer använder man parker och natur också på sin fritid och på större avstånd från bostaden (Sociotophandboken 2003). Även andra städer så som Göteborg använder sig av sociotopkartan då det kommer till kvalitetssäkring av grönområden. Vad de har vidareutvecklat är en ”sociotopsnurra” som är ett sätt att fördjupa användningen av sociotopvärdena från sociotopkartan. ”Snurran” tar utgångspunkt i avstånd och skapar en riktlinje för maxavstånd till olika sociotopvärden från en människas bostad. Axlarna i cirkeln är de 20 sociotopvärden, tid och kommunikationsmedel. Cirkeln kan peka ut platser och områden som har

“Sociotop”

“...en avgränsad miljö
av en grupp eller kultur
upplevd som livsplats”
(SKTH parkprogram s. 28)

Skapa en värdeätare stad
med 26 sociotopvärden

Värdena sammanfaller
med de åtta karaktärerna

“Sociotopsnurran”

-Utgångspunkt i avstånd
-Axlarna i cirkeln är 20
sociotopvärden, tid och
kommunikationsmedel

⁶ Peter Elofsson Park & Naturförvaltningen Göteborg, telefonsamtal den 27 mars 2008.

**Kvantitativt
och
Kvalitativt**

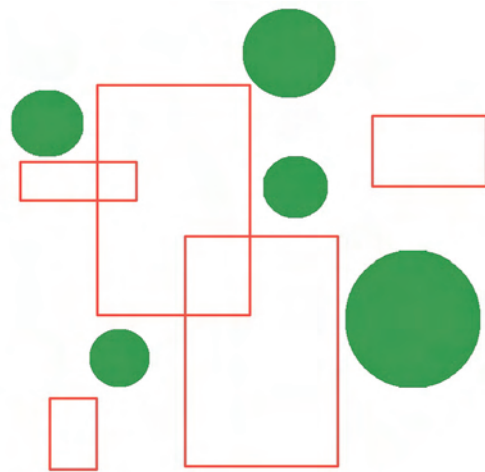
Invånarna har rätt att
kräva en livsmiljö med
tillgång till olika typer av
grönytor

Ny kunskap
Uppdatering
Bättre kommunikationsmedel

brist på ett eller flera sociotopvärden och kan fungera som hjälp vid planering (Parkprogram Ge rum för landskapet; Elofsson⁶). Peter Elofsson vid Göteborgs kommun anger även att konsekvensbeskrivningar på de 20 värdena görs, men då endast om dessa försvinner ej om de minskar i värde. Sociotopsnuran är under utveckling att inkluderas vid ingreppsreglering men bara i start groparna och därför är tillvägagångssätt vid balansering ännu inte genomförd. Sociotopkartan för både Stockholm och Göteborg anger sociotopvärdena och deras placering i form av bokstavsindelning. Detta skapar en karta som drar tankarna till en turistkarta som pekar ut intressanta områden och upplevelser. Vad som saknas är en värdering av värdena, dvs. en skala som anger om värdena är bra eller dåligt utvecklade, som sedan kan användas vid konsekvensbeskrivningar.

4.3.4 Framtidsvisioner

Då det kommer till analysering av tillgången i ett område bör två sätt tillämpas: kvantitativt och kvalitativt. Det är kvaliteterna som är viktigast då det är kvaliteter som människan efterfrågar, inte ytor i sig (STKH Parkprogram). Enligt Malmö grönplan har invånarna rätt att kräva en livsmiljö med tillgång till olika typer av grönytor och det är kommunens ansvar för att dessa kvaliteter skall finnas (Malmö grönplan). Stadsmiljön som helhet bör bli kvalitativt bättre, även om kvantiteten av grönytor kanske minskar. Det handlar om att skapa en urbanare och värdetätare stad (STKH parkprogram). Detta är några av de tankar som kommunerna i sina GNP har som framtidsvision. Vad man redan nu arbetar med är att den som ska gestalta framtidens parker måste utforska platsen, dess omgivning och leva sig in i platsens potentiella värden (STKH Parkprogram). Detta skapar man genom brukarmedverkan och enkätundersökningar i många av landets kommuner. Många anser att ny kunskap om förhållandena gällande kulturmiljö- och upplevelsevärden kontinuerligt bör uppdateras och att bättre medel för att nå ut med information till invånarna om kommunens parker, natur- och rekreationsområden bör utvecklas (Grönstruktur och naturvårdsprogram för lund). Mycket handlar om att hänga med i utvecklingen och komma ihåg att det är upplevelsen som räknas (Parkprogram Ge rum för landskapet). Iréne Tallhage Lönn skriver i "Gröna områden i planeringen", från 1999, att "...metoder behöver utvecklas för att vissa hur dessa värden ska beskrivas och analyseras för bedömning av konsekvenser vid förändring" (s 16). Intervjuerna och genomgång av GNP jag gjort tyder på att kommunerna ute i Sverige anser att det är dags att utveckla dessa metoder och därför börjat att utveckla dessa själva. Det verkar även finnas en efterfrågan av begreppsbestämning då det gäller att från rekreationssynpunkt kunna skilja på grönytor av olika typ så att det faktiska utbudet av ytor som är tillgängliga för rekreation kan analyseras och utvärderas (Grönplan för Malmö 2003).

5. TILLÄMPNING AV DE ÅTTA KARAKTÄRERNA INOM BALANSERINGSPRINCIPEN

5.1 Sorteringsnyckel för de åtta-karaktärerna

5.1.1 Metodval

För att kunna tillämpa de åtta-karaktärerna inom balanseringsprincipen måste inventering av karaktärerna göras på ett sådant sätt att man sedan kan balansera dem vid ingrepp.

5.1.1.1 Inventeringspunkter

Då det inom de åtta-karaktärerna finns inventeringspunkter att följa gällande karaktärsindelning och värdering är dessa valda för undersökning. Inventeringspunkterna är framtagna av Patrik Grahn och Ulrika Stigsdotter och utgår ifrån hur människan värderar upplevelsen av ett område (Se Bilaga 1). På grund av påstående med närliggande upplevelser är inventeringspunkterna som jag använder selekterade från Grahn och Stigsdotter formulär.

Då även aktiviteter spelar stor roll i hur man använder och uppfattar ett område är dessa även medtagna som inventeringspunkter (Se avsnitt 3.3.2). Aktiviteterna, från Patrik Grahns ”Framtidens parker- parker att utvecklas i”, är valda då dessa är kopplade till de olika karaktärerna.

Val av inventeringspunkter, upplevelse och aktiviteter, skapar ett inventeringsformulär som består av både kvalitativa (upplevelser, skötsel) och kvantitativa (aktiviteter, storlek, antal) aspekter.

(För fullständigt inventeringsformulär se Bilaga 2).

5.1.1.2 Värderingsval

Värdering av inventeringspunkterna, upplevelser och aktiviteter, är gjorda med sifferindelningen 1-5. Detta då Grahn och Stigsdotters inventeringspunkter med upplevelsevärde redan använder sig av denna värdering. Siffervärderingen 1-5 gör det även smidigt att undersöka värdeförändring vid ingrepp/effekter och balansering.

Värde 1= upplevelse eller aktivitet stämmer inte alls,

Värde 3= stämmer varken eller

Värde 5= upplevelse eller aktivitet stämmer fullständigt.

Grahn och Stigsdotters
inventeringspunkter och
aktiviteter

Kvalitativa och
kvantitativa aspekter

Siffervärdering
1-5

5.1.2 Tillvägagångssätt vid inventering

5.1.2.1 Kvantitativt områdesval

I inventering av stadens fysiska miljö använder jag mig av en kvantitativ indelning av staden då områden valda för undersökning är formella tillgängliga grönområden med juridiska gränser. Detta på grund av begränsad tid för arbetet. Däremot anser jag att indelningen i karaktärer är kvalitativ och att dessa inte innefattas av några juridiska gränser. Framtida inventeringar ska gälla stadens all fysiska miljö, så som villaområden, stadscentrum och industriområden etc.

5.1.2.2 Inventeringsmetod

Inventeringen gjordes genom besök i områdena, där grönområdenas juridiska gräns även var gräns för inventeringen. Hela området undersöktes så som stigar, promenadvägar, gläntor, skogsdungar och ängar.

Formulär med inventeringspunkter användes vid besök för att kunna värdera upplevelserna och aktiviteterna. Inventeringspunkterna värderades inte enbart utifrån tidpunkten för inventeringen, utan även utifrån hur området upplevs och kan ändras under årstidsväxlingarna. Även då människor med en viss aktivitet inte uppehöll sig i området vid tidpunkten för inventering betyder inte detta att aktiviteten inte kan utföras där vid andra tillfällen, tex. pulkaåkning på mindre kulle.

Vid värdering spelade även olika generationers roll in och hur de kan komma att använda området. Ett exempel är värdering av upplevelse nr: 27 *"Här kan jag odla och bygga i takt och i harmoni med mig själv och naturen"*. För hög värdering av denna upplevelse kan en vuxen människa kräva ett mer koloniliknande område med odlingslotter till skillnad från ett barn som kan finna och värdera upplevelsen högt vid tillgång av en trädunge med några buskar för tillverkning av kajor. Upplevelse tillgodosed för flera olika generationer gav högre värdering än om den bara tillfredställde en viss generation.

Även om bara en liten del av området gav höga värden för inventeringspunkterna påverkade detta hela området.

5.1.2.3 Kvalitativ och kvantitativ värdering

Värderingen av inventeringspunkterna grundade sig på både kvalitativa och kvantitativa aspekter.

Upplevelsepunkterna är av kvalitativ karaktär men styrs även av kvantitativa aspekter. Exempel är upplevelse nr: 24, *"Här kan man finna platser där man kan sitta ostörd, ifred och ändå ha överblick över det som sker"*, som värderas högre om tillgång till bänkar eller andra sittplatser kan finnas, dvs. kvantitativ aspekt. Högre värdering av upplevelse tillkomm också då upplevelsen kunde finnas på fler ställen inom området.

Aktiviteterna som är av en kvantitativ aspekt, då det oftast handlar om funktioner och area mått, har även värderats utifrån kvalitativa aspekter. Detta har då handlat om kvalitet på redskap och skötsel av områden.

Formella tillgängliga grönområden med juridiska gränser

Hela områdena undersöktes stigar, promenadvägar, gläntor, skogsdungar, ängar mm.

Årstidsväxlingar

Generationsskillnader

En upplevelse eller karaktär kan tillhöra flera karaktärer

$$\begin{aligned} &\text{Värderad karaktär} \\ &= \\ &\text{värde (upplevelse + aktivitet)} \\ &\div \\ &x \text{ antal värderingspunkter} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} &\text{Bra område} \\ &= \\ &\text{Minimumkravet} \geq 3 \\ &\text{Geografiskt Informations System} \end{aligned}$$

Påverkningszoner
Zonen utanför ett område som den påverkar genom storleken på sin yta.

5.1.3 Tillvägagångssätt vid analys

5.1.3.1 Inventeringssammanställning

Till varje karaktär är ett visst antal upplevelser och aktiviteter kopplade, antalet varierar mellan karaktärerna (Se Facit för inventering Bilaga 2). En och samma aktivitet eller upplevelse kan tillhöra fler än en karaktär. Värden på upplevelserna och aktiviteterna räknades samman och delades på det sammanlagda antalet inventeringspunkter tillhörande karaktären. På detta sätt framkom ett medelvärde på hur högt värderad karaktären är i ett visst område.

Exempel karaktär Rofyllid;

Inventering

Upplevelse

nr: 1 värde 3

nr: 2 värde 4

nr: 3 värde 3

nr: 4 värde 3

Aktivitet

Trädgårdsstudier värde 2

Rörelselekar/- aktiviteter värde 4

Nöjeslekar/-aktiviteter värde 2

Utflykter värde 4

Sammlaraktiviteter värde 4

Sammanställd värdering av karaktär Rofyllid

$$(3+4+3+3+2+4+2+4+4)/9= 3,2$$

5.1.3.2 Lägesanalys

Minimum krav för att en karaktär ska tolkas som godtyckligt sattes till ≥ 3 .

Inventeringssammanställningen för de inventerade områdena med tillhörande karta fördes in i GIS (Geografiskt informations system) för att få en digital bild över hur dagsläget gällande de åtta-karaktärerna såg ut och vilka områden som påverkas. Analysen ger en förevisning om tillgången av undersökningsobjektet och var stora negativa effekter från ett ingrepp kan vara förödande och var positiva effekter kan lyfta ett område.

5.1.3.2.1 Påverkningszoner

Även om de inventerade områdena består av juridiska gränser har de även en påverkan på omkringliggande områdesytor. Malmöstad har dragit upp riktvärde på hur stor påverkningszon ett område har och utgår ifrån vistelseytan på området. Valda indelningar av påverkningszoner:

- Vistelseyta: 0.2-1 ha → Riktvärde max 300 m
- Vistelseyta: 1-5 ha → Riktvärde max 500 m
- Vistelseyta: 5-10 ha → Riktvärde max 1 km
- Vistelseyta: >10 ha → Riktvärde max 2 km
- Vistelseyta: >35 ha → Riktvärde max 3 km

(Grönplan för Malmö 2003)

Vistelseyta och rätt påverkningszon räknades ut för inventerade områden. Riktvärde för påverkningszon lades till som buffert kring område i GIS för att kunna skapa en digital bild på hur stor områdesyta som påverkades av ett område och dess inventerade karaktärer.

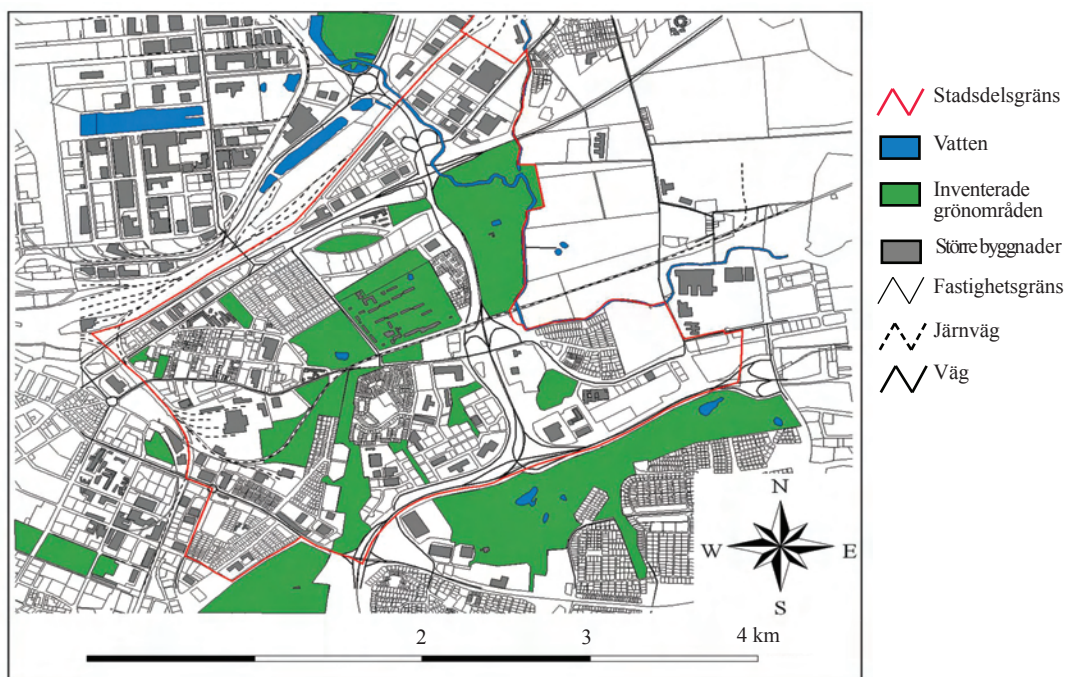
5.2 Inventering av de åtta-karaktärerna

5.2.1 Inventeringsområde: Kirseberg

Valt inventeringsområde för att undersöka tillämpningen av de 8-karaktärerna och för att undersöka hur karaktärerna påverkas av fysiskplanering är stadsdelen Kirseberg i Malmö (Se karta 1). Malmö, i Skånelän, är Sveriges tredje största stad och ligger i en expanderande zon. På grund av förbindelsen Öresundsbron och med den närheten till resterande Europa är Malmö en stad under stor utveckling då det kommer till fysiskplanering. Prognosen då det gäller folkmängden i Malmö är uppskattad till att öka från 281 280, 1 januari 2008, till 301 610, 1 januari 2013 (Befolkningsprognos, 2008, elektronisk).

Kirseberg är en av tio stadsdelar i Malmö och ligger placerat i den nordöstra delen av staden och gränsar till Burlövskommun. Stadsdelen med knappt 6 km² och ca 14 000 invånare är en av Malmös äldsta arbetarförstäder och avgränsas till största delen av de trafiktäta stråken Stockholmsvägen - Inre Ringvägen - Sallerupsvägen. Trafiksituationen i och runt Kirseberg innebär en negativ effekt på området med många tillfartsvägar, kontinentalbanan längs den södra stadsdelsgränsen och Simrishamnsbanan som delar området i två delar. Den kuperade terrängen i Kirsebergsstadens är en sällsynthet i det platta Malmö och stadsdelen innehåller flera stora grönytor och flera koloniområden (Fakta om Kirseberg, 2007, elektronisk)

Stadsdelen Kirseberg i
Malmö

Karta 1. Stadsdelen Kirseberg i Malmö

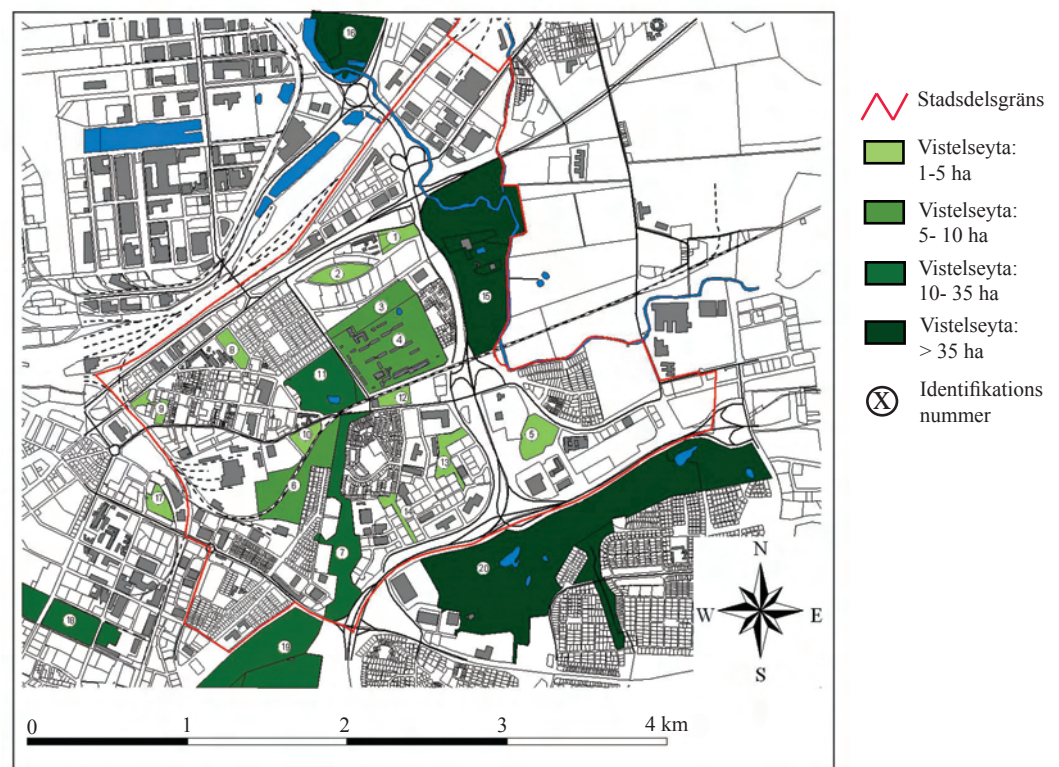
5.2.2 Inventering

Grönområdena i Kirseberg besöktes och inventerades våren 2008. Varje område inventerades vid ett tillfälle och med värderingsbedömning enligt min uppfattning. För inventerade område med vistelseyta se karta 2. (Inventeringssammanställning av område och karaktärerna se Bilaga 3).

5.2.2.1 Avgränsningar

Inventering av område gäller formell rekreativ grönmark med juridiska gränser tillgänglig för stadens invånare, ej privat rekreativ grönmark eller grönmark som är skyddszoner.

Då många av Kirsebergs formella grönområden med vistelseyta mellan 0.2-1 ha ej var tillgängliga för allmänheten faller därför dessa utanför ramen för inventering. Analysering av de tillgängliga formella grönområdena skulle ge en missvisande roll då det kommer till tillgången av områden med vistelseyta 0.2-1 ha. Framtida inventering bör däremot gälla både tillgängliga och otillgängliga/privata områden. På grund av brist på tillstånd till privata närrekreationsområde är dessa borttagna ur inventeringen och analyseringen.

Karta 2. Inventerade områden med områdesindelning och identifikationsnummer

5.2.3 Analys och Resultat från inventering

Då vissa av de rekreativa områdena bara är tillgängliga under vissa delar av året eller om man är intresserad av området och de aktiviteterna det medför, här koloniområde och golfbanor, så anser jag att dessa inte har någon påverkningszon, utan deras värde av karaktärerna gäller bara vistelseytan.

Då minimumkravet för bra karaktärer är satt till ≥ 3 gäller detta även för Kirseberg och dess områden.

5.2.3.1 Åtta-karaktärerna

Medelvärde för de 8 olika karaktärerna inom Kirseberg ligger alla under minimum kravet, ≥ 3 . Värdena varierar mellan 1,4 och 2,2, med en skillnad på 0,8 i värde, vilket visar att karaktärerna ligger nära varandra i värderingarna.

Tabell 2. Medelvärde av de 8 karaktärerna inom Kirseberg och utomliggande område med påverkningszon in i Kirseberg (5 gradig skala, 1-5).

	Rofylld	Kultur/historia	Vildhet	Artrikedom	Rymd	Allmänning	Lustgård	Fest/centrum
Medelvärde inom Kirseberg	2,2	1,5	1,4	1,7	1,8	2,1	1,9	1,8
Medelvärde inom Kirseberg och utanför	2,2	1,6	1,5	1,9	2,0	2,2	1,9	1,9

Inkluderar man utanför stadsdelsgränsen liggande tillgängliga rekreativa gröna områden, som genom sin påverkningszon inkluderar boende i Kirseberg ökar medelvärdena för de olika karaktärerna. Dock kommer man inte upp till minimum kravet ≥ 3 . (Se Tabell 2.)

5.2.3.1.1 Brist inom Kirseberg

Vild

För Kirsebergaborna finns det en brist på områden med karaktären Vild då varken områden innanför stadsdelsgränsen uppfyller kravet och inte heller områden utanför stadsdelsgränsen med påverkningszon in i Kirseberg. Högsta värde gällande karaktären Vild inom Kirseberg är 2,1 och återfinns i område nr: 3, lägsta värde är 1,1. Detta ger en värdeskillnad på 1,0, något som visar på en liten spridning i skillnader av karaktärens värdeförekomst i Kirseberg.

Rofylld, Kultur/historia, Artrikedom och Rymd

Inom stadsdelen finns det även brist på karaktärerna Rofylld (högsta värde 2,9), Kultur/historia (högsta värde 2,6), Artrikedom (högsta värde 2,8) och Rymd (högsta värde 2,8) då inte minimumkravet uppfylls i några områden. Dock för de boende inom Kirseberga stadsdel så uppfylls detta krav på tillgång till karaktärerna genom utanför stadsdelen liggande områden. Område nr: 20 (Risebergaparken) med värde Rofylld = 3,4, Kultur/historia = 3,0, Artrikedom = 3,6, Rymd = 4,2 och område nr: 16 (Spillepengen) med värde Rymd = 3,5 tillhandahåller karaktärerna genom sin påverkningszon på 3 km.

Områden bara delvis tillgängliga har ingen påverkningszon

Överlag har invånarna i Kirseberg inte tillgång till karaktärer som överstiger minimumkravet

Brist på karaktären Vild för boende i Kirseberg

Brist på karaktärerna Rofylld, Kultur/historia, Artrikedom och Rymd i områden inom Kirseberga

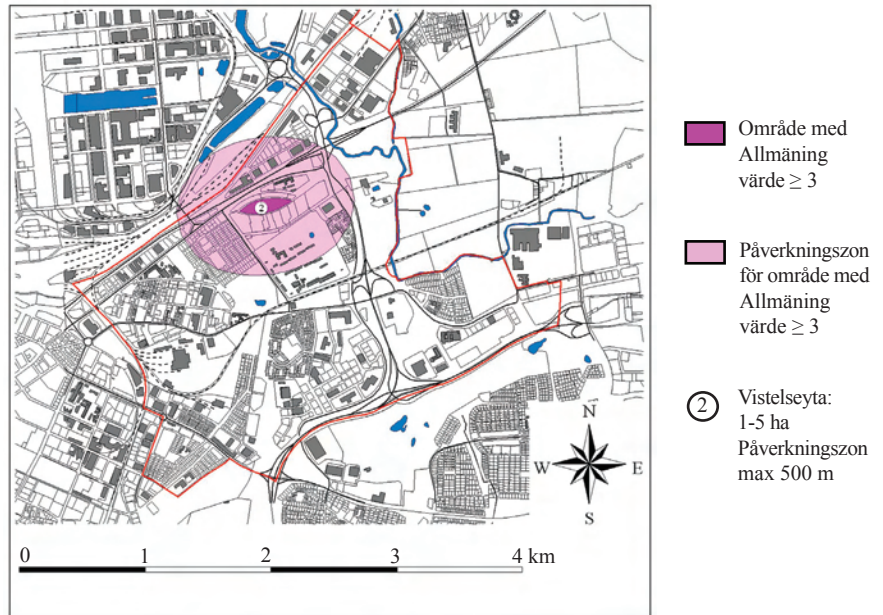
Område 2 innanför stadsdelsgränsen uppfyller minimumkravet ≥ 3 för karaktären Allmänning dock med liten påverkningszon

5.2.3.1.2 Tillgång inom Kirseberg

Tre av åtta karaktärer går att återfinna inom områden i Kirseberg; Allmänning, Lustgård och Fest/Centrum.

Allmänning

Karaktären Allmänning går att finna inom område nr: 2 med värderingen 3,3. På grund av att vistelseytan på området ligger mellan 1-5 ha så är påverkningszonen max 500 m och täcker bara en liten del av de boende i området (Se Karta 3). Dock återfinns karaktären även i den utanför stadsdelen liggande området nr: 20 (värde 4,3) och område nr: 16 (värde 3,0), som genom sina påverkningszoner på max 3 km skapar tillgång till karaktären för alla boende i Kirseberg.

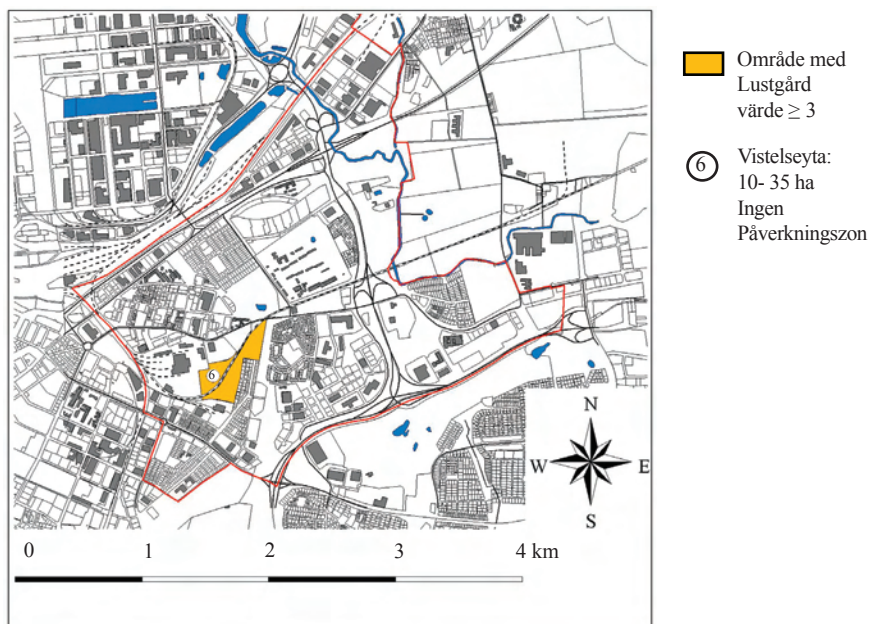

Karta 3. Område inom Kirseberg med karaktären Allmänning värde ≥ 3 med tillhörande påverkningszon

Lustgård

Karaktären Lustgård går att finna inom område nr: 6 med värderingen 3,3. På grund av att området inte har någon påverkningszon, då det är ett koloniområde, anser jag att det uppstår en brist på bra lustgårdsaktiga tillgängliga rekreativa områden inom stadsdelen för de boende inom Kirsebergs stadsdel (Se Karta 4). Inkluderar man dock utanför stadsdelsgränsen liggande tillgängliga rekreativa gröna områden, som genom sin påverkningszon inkluderar alla boende i Kirseberg, försvinner den brist på tillgång som råder. Område nr. 20 med värde 3,4 för karaktären Allmänning och med en påverkningszon på 3 km ger alla boende i Kirseberg tillgång till lustgårdsaktiga rekreativa område ≥ 3 .

Område 6 innanför stadsdelsgränsen uppfyller minimumkravet ≥ 3 för karaktären Lustgård dock utan påverkningszon

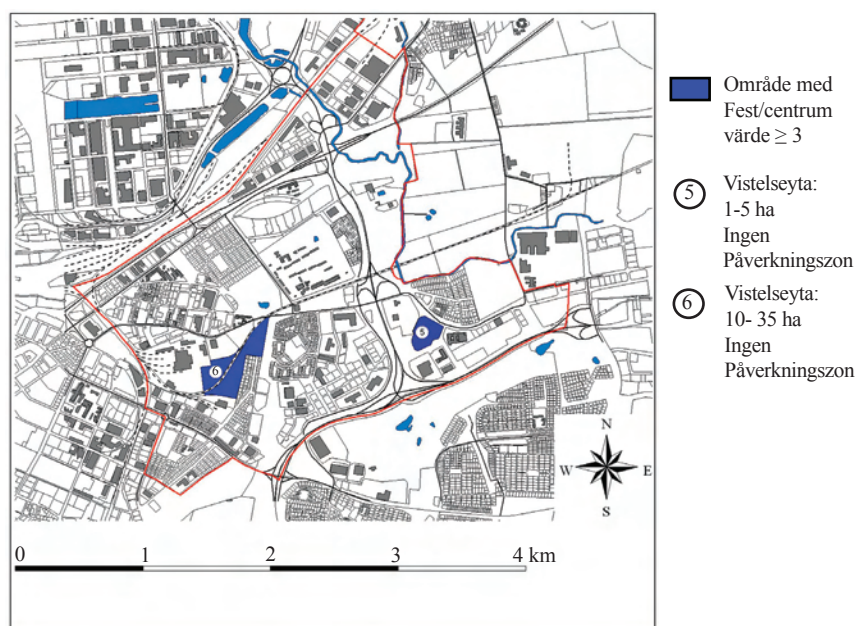

Karta 4. Område inom Kirseberg med karaktären Lustgård värde ≥ 3

Fest/Centrum

Område nr. 5 med värde 3,3 och område nr. 6 med värde 3,3 uppfyller minimumkravet ≥ 3 då det gäller karaktären Fest/Centrum (Se Karta 5). På grund av att områdena inte har någon påverkningszon, då det är koloniområde, anser jag att det uppstår en brist på bra festliga/centrala tillgängliga rekreativa områden för de boende inom Kirsebergs stadsdel. Inkluderar man dock utanför stadsdelsgränsen liggande tillgängliga rekreativa gröna områden, som genom sin påverkningszon inkluderar alla boende i Kirseberg försvinner den resterande brist på tillgång som råder i de andra delarna. Område nr.20 med värde 3,3 och med en påverkningszon på 3 km ger alla boende i Kirseberg tillgång till festliga/centrala rekreativa område ≥ 3 .

Område 5 och 6 innanför stadsdelsgränsen uppfyller minimumkravet ≥ 3 för karaktären Allmänning dock utan påverkningszon

Karta 5. Område inom Kirseberg med karaktären Fest/centrum värde ≥ 3

Liknande uppbyggnad
mellan områdena
Samma byggnadselement

Homogent utseende bland
Kirsebergs rek.omr.

Förslag:

Större områden
- få tydliga karaktärer
Mindre områden
- nischade karaktärer

5.2.3.2 Homogent utseende

Inventeringen av områdena gav upplevelsen att dessa är väldigt lika i uppbyggnad och oftast består av samma byggnadselement så som öppna gräsområde, vegetationsklungor, bänkar, lekredskap och promenadstråk (Se Bild 1-3).

Analyseringen visar även på att områdena ofta har samma blandning av karaktärer med jämlika värden, oberoende av vistelseyta. Skillnaderna mellan lägsta och högsta värden på karaktärerna inom Kirseberga var väldigt små; Rofyllad 1,3- 2,9, Kultur/historia 1,0- 2,6, Vildhet 1,1- 2,1, Artrikedom 1,1- 2,8, Rymd 1,2- 2,8, Allmänning 1,2- 3,3, Lustgård 1,1- 3,3, Fest/centrum 1,0- 3,3. Detta ger en förevisning om att de bra karaktärerna inom Kirseberga inte skilljer sig så mycket i värde från de sämre värderade karaktärerna.

Detta skapar ett homogent utseende bland områdena, något som kan påverka besöksstryck och rörelse mellan områdena. Enligt Grahn (Grahn, 1991c) och hans "behovspyramid" (Se Figur 1) behöver människan tillgång till olika rekreation i de olika områdesindelningarna, då det gäller passivt och emotionellt deltagande. Exempel; Områden med vistelseyta 1- 5 ha (Närpark) ska ha huvudsaklig funktion av passiv rekreation, områden med vistelseyta 5- 10 ha (Grannskapspark) ska ha huvudsaklig funktion av passiv rekreation och emotionellt deltagande och områden med vistelseyta 10-35 ha (Stadsdelspark) ska innefatta tidigare nämnda funktioner tillsammans med aktivt deltagande och kreativt deltagande. Detta ger en förevisning om hur de olika karaktärerna ska användas i de olika områdesindelningarna. Områdesindelningen ger även en förevisning om hur de skulle kunna samverka med karaktärerna. Områden med vistelseyta 10- 35 ha och >35 (Stadsdelspark och stadspark) som ska tillgodose en stor mängd människor kräver en stor mängd tydliga karaktärer medan mindre rek.omr. kräver färre. Dock kan en mängd av mindre små nischade rek.omr. med vistelseyta 1-5 ha och 5- 10 ha (närparker och grannskapsparker) tillsammans bilda ett spännande spektra av parker för de boende att vandra mellan.

Förslaget för Kirseberg är att i de större rek.omr. satsa på några ellerb flera tydliga karaktärer som de boende önskar och i de mindre parkerna nisch så att man skapar ett intressant tillgängligt rekreations landskap.

Bild 1. Område nr: 2
(Foto: Charlotte Nisson)

Bild 2. Område nr: 20
(Foto: Charlotte Nisson)

Bild 3. Område nr: 20
(Foto: Charlotte Nisson)

5.2.3.3 Tillgång för boende

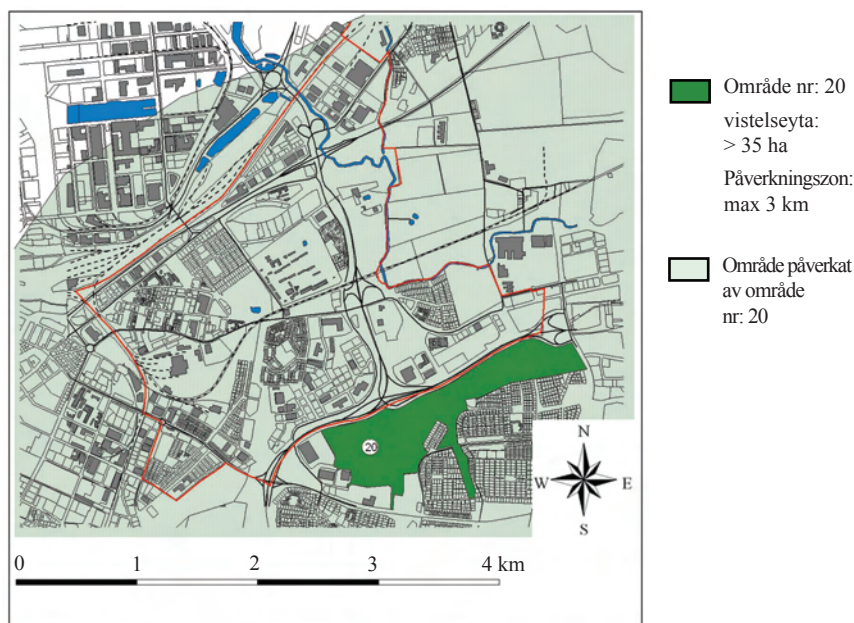
Analysen visade även på att de boende i Kirseberg till största delen är beroende av utanför stadsdelen liggande områden för tillgång till de olika karaktärerna. För de boende blir det då en brist på närliggande områden som uppfyller minimumkravet.

Tittar man på utanför stadsdelen liggande områden som genom sin påverkningszon ökar tillgången på karaktärerna för invånarna i Kirseberg utgörs dessa uteslutande av område nr: 20 (Risebergaparken) (Se Karta 6 och Karta 7). Om detta område skulle försvinna eller någon karaktär inom detta område skulle sjunka i värde så att de inte längre möter minimumkravet har detta en drastisk påverkan för de boende i Kirseberg.

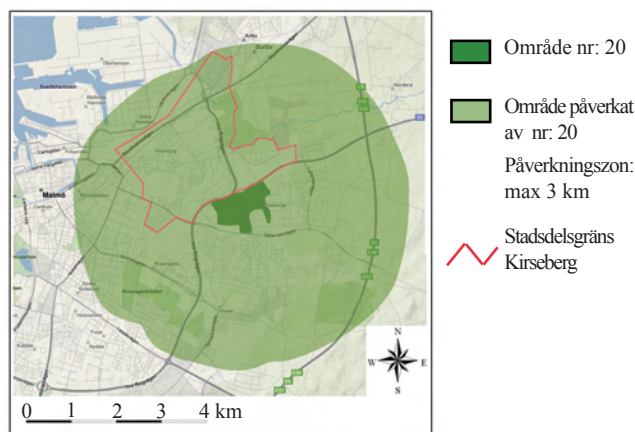
Även om område nr: 20 har en påverkningszon av max 3 km och därmed täcker hela stadsdelen Kirseberg så skapar olika fysiska barriärer i stadsdelen svårigheter för att ta sig till området. Dessa fysiska barriärer i Kirseberg består dels av Simrishamnsbanan som delar Kirseberg i en nordvästlig och en sydöstlig del och dels Inre Ringvägen som skilljer Kirseberg från område nr: 20.

Stor brist på karaktärer med värde ≥ 3 inom stadsdelen

Bristen utjämnas av utanför stadsdelen liggande områden. Ofta område 20

Karta 6. Område utanför stadsdelen Kirseberg som genom sin påverkningszon skapar tillgång till karaktärer med minimumkravet ≥ 3 för de boende i Kirseberg

Karta 7. Fullständig påverkningszon för område nr: 20 över Malmö

5.3 Balanseringsmetod för de åtta-karaktärerna

5.3.1 Metodval

Vald metod för att kunna balansera de åtta- karaktärerna grundar sig på tillvägagångssätt vid ingreppsreglering av biologiska aspekter. Effekterna på resurser omvandlas till positiva eller negativa siffervärden som påverkar den inventerade värderingen. På detta sätt kan man räkna på hur värdet på resurserna förändras genom påverkan av förändringar och även räkna på hur förslag kan komma att balansera.

5.3.2 Tillvägagångssätt vid balansering

Balansering av resurser är upplagt så att inventering och värdering av det berörda området fungerar som gräns för vad som ska vara uppnått efter planerat ingrepp.

Balansering av de planerade förändringarna sammanfattas sedan i en balanseringstabell där man redogör för var karaktär för sig. Tabellen sammanfattar vilka resursvärde som finns, vilka effekter ingreppet skapar, vilka värdeförändringar som uppkommer, hur stor den berörd ytan är, vilken typ av åtgärd som ska användas för balansering, förslag till åtgärder, hur värdet förändras med förslaget och hurvida balans är uppnådd.

5.3.2.1 Resursvärde

Vilka karaktärer som finns inom området och vad är de värderade till hämtas från den inventering som är gjord över området och sätts in i balanseringstabellen (Se Tabell 3).

Tabell 3. Exempel på balanseringstabell: Resursvärde

Resursvärde	Ingrepp	Förändring i värde	Berörd yta	Typ av åtgärd	Förslag till åtgärd	Värde	Balans
Rofylld 4,3							

5.3.2.2 Ingrepp

Ingreppen på karaktärerna från de planerade förändringarna undersöks genom att titta på hur upplevelsevärden och aktiviteter påverkas.

Exempel:

Vid inventering är upplevelse nr: 1 ("Ljud från vind, fåglar och andra naturliga ljud dominerar över trafik och jaktande människor") värderad till 5.

Planerad förändring, ökad trafik och utbyggnad av närliggande väg, uppskattas sänka upplevelsen med 2 värdepunkter till värdering 3.

Dessa sammanfattas sedan i balanseringstabellen (Se Tabell 4) .

Tabell 4. Exempel på balanseringstabell: Ingrepp

Resursvärde	Ingrepp	Förändring i värde	Berörd yta	Typ av åtgärd	Förslag till åtgärd	Värde	Balans
Rofylld 4,3	Sänkt upplevelsevärde: Nr. 1						

5.3.2.3 Förändring i värde

Förändringen i värdepunkter för upplevelsevärdena och aktiviteterna räknas samman och delas på det sammanlagda antalet inventeringspunkter tillhörande karaktären. På detta sätt får man fram ett värde på hur många punkter som karaktären kommer att höjas eller sänkas.

Exempel:

Inventeringspunkter för karaktären Rofylld

Upplevelse

nr: 1 värdeförändring - 2 pt

nr: 2 värdeförändring 0 pt

nr: 3 värdeförändring 0 pt

nr: 4 värdeförändring 0 pt

Aktivitet

Trädgårdsstudier värdeförändring 0 pt

Rörelselekar/- aktiviteter värdeförändring 0 pt

Nöjeslekar/-aktiviteter värdeförändring 0 pt

Utflykter värdeförändring 0 pt

Samlaraktiviteter värdeförändring 0 pt

**Förändring i värde
för karaktär**

=

Värde (upplevelse + aktivitet)

÷

x antal inventeringspunkter

Sammanställd värdepunkts förändring av karaktären Rofylld

$(-2+0+0+0+0+0+0+0)/9 = -0,2$

Värdepunktsförändringen sammanfattas sedan i balanseringstabellen

(Se Tabell 5).

Tabell 5. Exempel på balanseringstabell: Förändring i värde

Resurs värde	Ingrepp	Förändring i värde	Berörd yta	Typ av åtgärd	Förslag till åtgärd	Värde	Balans
Rofylld 4,3	Sänkt upplevelsevärde: Nr. 1	-0,2					

5.3.2.4 Berörd yta

Yta som påverkas av effekter från ingreppet skrivs in i balanseringstabellen (Se tabell 6). Borttagning av area påverkar påverkningszonen då denna blir mindre och effekter på karaktärerna påverkar både vistelseyta och påverkningszon. Områden utan påverkningszon får bara effekter på vistelseytan, om det inte är så att påverkningszon skapas.

Vistelseyta och
påverkningszon

Tabell 6. Exempel på balanseringstabell: Berörd yta

Resurs värde	Ingrepp	Förändring i värde	Berörd yta	Typ av åtgärd	Förslag till åtgärd	Värde	Balans
Rofylld 4,3	Sänkt upplevelsevärde: Nr. 1	-0,2	Vistelseyta + Påverkningszon				

5.3.2.5 Typ av åtgärd

Genomgång av åtgärder för att kunna balansera den negativt påverkade karaktären görs utifrån balanseringens fyra steg; Undvika, Minimera, Ersätta och Utjämna, och förs in i balanseringstabellen (Se Tabell 7).

Tabell 7. Exempel på balanseringstabell: Typ av åtgärd

Resurs värde	Ingrepp	Förändring i värde	Berörd yta	Typ av åtgärd	Förslag till åtgärd	Värde	Balans
Rofylld 4,3	Sänkt upplevelsevärde: Nr. 1	-0,2	Vistelseyta + Påverkningszon	Minimera			

5.3.2.6 Förslag till åtgärd

Förslag som kan komma att balansera värdeförändringen ges och för vilka upplevelser eller aktiviteter det gäller anges. Då det gäller förslag på ersättningsåtgärder skrivs även plats för ersättning ut; inom område eller utanför liggande område (Se Tabell 8).

Samma förslag kan komma att höja värdet för andra upplevelser och aktiviteter och på så sätt höja värdet på andra karaktärer.

Tabell 8. Exempel på balanseringstabell: Förslag till åtgärd

Resurs värde	Ingrepp	Förändring i värde	Berörd yta	Typ av åtgärd	Förslag till åtgärd	Värde	Balans
Rofylld 4,3	Sänkt upplevelsevärde: Nr. 1	-0,2	Vistelseyta + Påverkningszon	Minimera	Växtridåer planteras för att dämpa trafikbullret inom området		

5.3.2.7 Värde

Värdepunktsförändring för karaktären som ”förslag till åtgärd” ger räknas ut. Detta genom att den uppskattade värdeförändring som förslaget ger upplevelse eller aktivitet delas med antalet inventeringspunkter som tillhör den gällande karaktären (Se Tabell 9)

Exempel:

Förslag ”Växtridåer planteras för att dämpa trafikbullret” uppskattas höja värdet på upplevelse nr: 1 från värde 3 (se till 5.3.2.1 Ingrepp) till 4, dvs +1 värdepunkt i förändring.

Sammanställd värdepunkts förändring av förslag för karaktären Rofylld
 $(+1)/9 = +0,1$

Tabell 9. Exempel på balanseringstabell: Värde

Resurs värde	Ingrepp	Förändring i värde	Berörd yta	Typ av åtgärd	Förslag till åtgärd	Värde	Balans
Rofylld 4,3	Sänkt upplevelsevärde: Nr. 1	-0,2	Vistelseyta + Påverkningszon	Minimera	Växtridåer planteras för att dämpa trafikbullret inom området	+ 0,1	

Uppskattat höjt värde
för karaktären

=

Värde (upplevelse + aktivitet)

÷

x antal inventeringspunkter

5.3.2.8 Balans

Huruvida upplevelse eller aktivitet är balanserad efter förslag anges i sista tabell kolumnen ”Balans”. ”Förändring i värde”, ingreppets värde sänkning, och ”Värde”, förslaget värde höjning, summeras och anges i fem indelningar av balansering; Negativt, Negativ balans, Balans, Positiv balans och Positivt (Se Tabell 10). Negativ balans och Positiv balans anges då värdeförändringen är marginell men dock inte uppnått fullständig balans.

Exempel:

Förändring i värde - 0,2

Värde + 0,1

Sammanställning av balans för viss upplevelse eller aktivitet

$(-0,2) + (+0,1) = -0,1 \rightarrow$ Negativ balans

En samlad värdering av karaktären görs även för att se om denna är balanserad och ny uträkning av karaktärens värde görs (Se Tabell 10). ”Resursvärde” + ”Förändring i värde” + ”värde” ger ny värdering.

Exempel:

Ny värderingsuträkning av karaktären Rofylld

$4,3 + (-0,2) + (+0,1) = 4,2 \rightarrow$ Negativ balans

Tabell 10. Exempel på balanseringstabell: Balans

Resurs värde	Ingrepp	Förändring i värde	Berörd yta	Typ av åtgärd	Förslag till åtgärd	Värde	Balans
Rofylld 4,3	Sänkt upplevelsevärde: Nr. 1	-0,2	Vistelseyta + Påverkningszon	Minimera	Växtridåer planteras för att dämpa trafikbullret inom området	+ 0,1	Negativ balans
Samlad värdering av karaktär Rofylld						4,2	Negativ balans

Positiv
|
Positiv balans
|
Balans
|
Negativ balans
|
Negativ

Ny värdering av
karaktär
=
”Resursvärde”
+
”Förändring i värde”
+
”Värde”

5.4 Balansering av de åtta-karaktärerna vid planerade förändringar

5.4.1 Balansering

Begränsningar gällande framtida fysisk planering har gjorts till att bara inkludera fysiskplanering inom vald stadsdel, även om omkringliggande stadsdelar planer påverkar området då stadsdelsgänserna inte manifesterar sig fysiskt. Undersökningen gäller den planerade förändringens påverkan på upplevelsevärdena och aktiviteterna och därigenom karaktärerna.

Balanseringen grundar sig på tidigare gjord inventering av stadsdelen Kirseberg (Se 5.2 Inventering av de åtta karaktärerna). För värde på karaktärerna inom ett visst område se inventeringsresultat i Bilaga 3.

Den påverkan som uppkommer av ingrepp och förslag till åtgärd är uppskattad av mig. Dock är värdeförändring för upplevelse och aktivitet satt till att bara påverkas 1 värdepunkt oberoende av ingrepp. Då upplevelse och karaktär förväntas försvinna är denna minskning i värdepunkter högre.

5.4.2 Planerade förändringar

Två planerade förändringar inom Kirsebergsområdet är valda som undersökning av konsekvenser på de tillgängliga rekreativa områdena.

Ingrepp 1: Dp 4884, kv Östra sjukhuset 2 (Fäladsmarken)- för att undersöka hur ett befintligt tillgängligt rekreativt område påverkas då det tas i anspråk för bebyggelse.

Ingrepp 2: Förstudie Järnverkstäderna-Hagstorp (Simrishamnsbanan 1)- för att undersöka hur fysiskplanering av ett icke tillgängligt eller rekreativt område kan komma att påverka omkringliggande tillgängliga rekreativa område.

5.4.3 Ingrepp 1:Fäladsmarken

Området för förändringen, här område nr: 3, är beläget i östra delen av Kirseberg mellan Sege Park och bostadsområdet Segevång. Planområdet uppgår till 8,3 ha i area och består av en långsträckt rektangulär yta Enligt Malmöstads naturvårdsprogram från 2000 ingår planområdet i ett särskilt värdefullt naturområde där området klassificeras som värdefull naturtyp. Riktlinjerna för området är att äldre träd bevaras och att vissa partier ska tillåtas att utvecklas fritt (Dp 4881, kv Östar sjukhuset, 2007).

Inventering av området gällande de åtta karaktärerna gav att området har en vistelseyta mellan 5- 10 ha vilket ger en påverkningszon med riktvärde max 1 km. Området hyser karaktärerna Rofyll, Vildhet, Artrikedom, Rymd, Allmänning och Lustgård, dock med låga värderingar där ingen är över minimum kravet ≥ 3 .

Exploatering:

Syftet med planen är att uppföra fjorton flerbostadshus med 290 lägenheter på obebyggd ängsmark. Strukturen av området är att skapa karaktär av hus i park med mycket träd och grönska och med öppenhet in mot bostadshusens trädgårdar. En av utgångspunkterna i planförslaget är att i så stor utsträckning som möjligt bibehålla platsens gröna karaktär och det stora trädbeståndet. Centralt i området skapas en gemensam grönyta för de boende med en allmän lekplats. Denna grönyta skapar även koppling mellan Segevång i norr till parken i söder och bevarar ett längre grönstråk som sträcker sig genom Kirseberg. Trädridåer vid båda sidorna av området består främst av buskage och små träd och av samrådshandlingen benämnt som av ringa värde. Trädridån kommer att få karaktären av genomsiktig stamskog med viss undervegetation då viss gallring av buskar kommer att ske. (Dp 4881, kv Östar sjukhuset, 2007). För detaljplan Fäladsmarken se Bilaga 4.

Endast planerade förändringar inom vald stadsdel är inkluderade

Två ingrepp

1. Fäladsmarken
2. Simrishamnsbanan

Området hyser karaktärerna: Roylld, Vildhet, Artrikedom, Rymd, Allmänning, och Lustgård

Dock alla under minimumkravet ≥ 3

5.4.3.1 Balansering av ingrepp 1

Sammanställning av balansering för Rekreation av ingrepp 1: Fäladsmar-
ken gällande de åtta karaktärerna se Tabell 11.

Tabell 11. Balansering av ingrepp 1: Fäladsmar-
ken

Resurs värde	Ingrepp	Förändring i värde	Berörd yta	Typ av åtgärd	Förslag till åtgärd	Värde	Balans
Stadsdels rek.omr.	Minskning av vistelseyta och påverkningszon	Grannskaps rek.omr.	Vistelseyta och påverkningszon	Ersätta	Minskningen av påverkningszon ersätts med zoner från andra omkringliggande omr. Eller skapandet av nytt rek.omr. Med påverkningszon över berört omr.		Negativ balans
Rofylld 2,2	Sänkt upplevelse värde: Nr.2, 3	- 0,4	Vistelseyta	Undvika	Minskning av upplevelsevärde nr:2 och 3 undviks genom att sittplatser placeras efter trygghetsaspekt och med sikt över gröna rek. omr.	+ 0,2	Balans
	Minimera			Förlust av samlaraktivitet minimeras genom att gallring av björkar, hagtorn och buskar görs med försiktighet och att artrik markflora premieras.	+ 0,1	Balans	
	Ersätta			Rabattliknande planteringar, ökat värde av trädgårdsstudier, mellan husen på planerade rek.omr ersätter andra förlustvärde.	+ 0,2	Positivt	
Samlad värdering av resurs Rofylld inom område nr: 3						2,3	Positiv balans
Vildhet 2,1	Sänkt upplevelse värde: Nr.8-12, 14	- 0,9	Vistelseyta	Minimera	Förlust av upplevelsevärde nr: 8 och 10 minimeras genom att gallring av björkar, hagtorn och buskar görs med försiktighet och att artrik markflora premieras.	+ 0,1	Negativ balans
	Minimera			Förlust av samlaraktivitet minimeras genom att gallring av björkar, hagtorn och buskar görs med försiktighet och att artrik markflora premieras.	+ 0,1	Balans	
Samlad värdering av resurs Vildhet inom område nr: 3						1,4	Negativ
Artrikedom 2,0	Sänkt upplevelse värde: Nr.16	- 0,7	Vistelseyta	Minimera	Förlust av upplevelsevärde nr: 16 minimeras genom att gallring av björkar, hagtorn och buskar görs med försiktighet och att artrik markflora premieras.	+ 0,1	Positivt
	Ersätta			Rabattliknande planteringar, ökat värde av trädgårdsstudier, mellan husen på planerade rek.omr ersätter förlust för upplevelsevärde nr:16 och andra förlustvärde.	+ 0,4	Negativt	
	Minimera			Förlust av samlaraktivitet och artrikt minimeras genom att gallring av björkar, hagtorn och buskar görs med försiktighet och att artrik markflora premieras.	+ 0,2	Balans	
Samlad värdering av resurs Artrikedom inom område nr: 3						2,0	Balans
Rymd 1,8	Sänkt upplevelse värde: Nr.19,22	- 0,5	Vistelseyta	Minimera	Förlust av samlaraktivitet minimeras genom att gallring av björkar, hagtorn och buskar görs med försiktighet och att artrik markflora premieras.	+ 0,1	Balans
	Ersätta			Gångar och promenadvägar, ökat värde av motionspromenad, ersätter andra förlustvärde	+ 0,1	Negativ	
Samlad värdering av resurs Rymd inom område nr: 3						1,5	Negativ
Allmänning 1,5	Sänkt upplevelse värde: Nr.25	- 0,5	Vistelseyta	Ersätta	Sittplatser placeras efter trygghetsaspekt och med sikt över gröna rek.omr, ökat värde av upplv. Nr.24, för att ersätta andra förlustvärden	+ 0,2	Negativ
Samlad värdering av resurs Allmänning inom område nr: 3						1,2	Negativ
Lustgård 1,7	Sänkt upplevelse värde: Nr.27, 30	- 0,5	Vistelseyta	Ersätta	Lekplats med redskap, ökat värde av aktivitet redskap, ersätter andra förlustvärden.	+ 0,2	Negativ
Samlad värdering av resurs Lustgård inom område nr: 3						1,4	Negativ

5.4.3.2 Resultat

Sammanställning av rekreationsmöjligheter efter ingreppsreglering.

Efter ingreppsreglering:

- Minskad area
- Ingen brist i påverkningszonen
- Ingen karaktär försvinner

Den planerade förändringen, bostadsbygge på område nr:3, medför att områdets vistelseyta minskar från 5-10 ha till 1- 5 ha med följderna att påverkningszonen minskar från 1 km till 500 m. Dock kan man anse att ändringen av påverkningszon inte har så stor betydelse då inga av karaktärerna eller områdets medelvärde når upp till minimum kravet ≥ 3 . Det uppstår heller ingen brist för de boende i området då de innefattas av andra områdens påverkningszoner.

Inom området, efter ingreppsreglering, återfinns de tidigare karaktärerna men med för vissa sänkt värde (Se Tabell 12). De tidigare obefintliga karaktärerna, värde 1,0, kunde inte skapas genom den planerade förändringen.

Samlad värdering:
Negativ påverkan

Tabell 12. Sammanställning av resurser vid balansering av ingrepp 1: Fäladsmarken

Resurs	Värde	Samlad värdering
Rofylld	2,3	Positiv balans
Vildhet	1,4	Negativ
Artrikedom	2,0	Balans
Rymd	1,5	Negativ
Allmänning	1,2	Negativ
Lustgård	1,4	Negativ
Kultur/historia	1,0	Ej påverkad
Fest/centrum	1,0	Ej påverkad

Sammanställning av förslag till åtgärder:

1. Sittplatser placeras efter trygghetsaspekt och med sikt över gröna rekreationsområde
2. Gallring av björkar, hagtorn och buskar görs med försiktighet och artrik markflora premieras
3. Rabattlika planteringar mellan husen på planerade rekreationsområde
4. Gångar och promenadvägar genom bevarade grönområde
5. Lekplats med redskap på planerade rekreationsområde

5.4.4 Ingrepp 2: Simrishamnsbanan

Området för förändring, spår-, väg- och industriområden, sträcker sig igenom Kirseberg och avskärmar stadsdelsområdet från övriga Malmö. Simrishamnsbanan, med ett spår och idag nästintill ofrafikerad, sluter an med kontinentalbanan i sydväst och sträcker sig igenom området ut mot nordöst. I och med utbyggnaden av Citytunneln har en upprustning av Simrishamnsbanan diskuterats för att göra det möjligt med persontågtrafik till Simrishamn via Dalby.

Avsikten med förstudien är inte att redovisa slutliga ställningstaganden utan att tydliggöra de frågor som stadsbyggnadskontoret behöver ta ställning till inför den kommande trafikeringen av Simrishamnsbanan. Dock beräknar man att banan ska vara färdig 2017 och då trafikeras av den nya generationens pågatåg i 30-minuters trafik.

Förstudien anger några olika tänkbara lösningar och resonerar kring deras konsekvenser. Det har begränsats till två alternativ för Simrishamnsbanan. Dels ett där spåret går i schakt och dels ett där spåret lagts på bank och pelare. Avsikten med alternativen är att pröva effekten av två alternativ som båda har intentionen att minska järnvägens barriäreffekt. (Förstudie Järnvägsvektstäderna-Hagstorp, 2005).

Exploatering:

Alternativet Simrishamnsbanan 1- bank och pelare avser att minska järnvägens barriärverkan genom att lyfta spåret över markplanet. Detta gör så att de korsande rörelserna kan ske under järnvägen men i markplan eller flack tunnel. Järnvägen har längs en sträcka på ca 500 meter i söder placerats på pelare så att den visuella kontakten mellan Järnvägsvektstäderna och områden söder om järnvägen blir tydlig. Även vid Vattenverksvägen övergår järnvägen till att längs 350 meter återigen gå på pelare, detta ökar kontakten mellan bostadsområdena och gör Bejerspark, omr. Nr. 21, mer tillgängligt. Järnvägen på bank och pelare gör att fotgängare, cyklister och bilister kan röra sig i markplanet in till området på flera olika platser (Förstudie Järnvägsvektstäderna-Hagstorp, 2005).

Den planerade förändringen tar inte något grönt tillgängligt rekreativt område i anspråk. Däremot så kan förändringen påverka karaktärerna hos intilliggande gröna tillgängliga rekreativa område. Områden i direkt anslutning till Simrishamnsbanan är område nr. 8, 9, 18, 19, 21 och 22.

Andra område kan komma att inkluderas då frågan kring bullerpåverkan är under diskussion (Förstudie Järnvägsvektstäderna-Hagstorp, 2005). För Förslag-Simrishamnsbanan se Bilaga 5.

Planerade förändringen påverkar:

område 8, 9, 18, 19, 21 och 22

5.4.4.1 Balansering av ingrepp 2

Sammanställning av balansering för Rekreation av ingrepp 2: Simrishamnsbanan gällande de åtta karaktärerna se Tabell 13.

Tabell 13. Balansering av ingrepp 2: Simrishamnsbanan

Resurs värde	Ingrepp	Förändring i värde	Berörd yta	Typ av åtgärd	Förslag till åtgärd	Värde	Balans
Område nr: 8 Stadsrekreatiomsområde							
Rofylld 2,9	Sänkt upplevelse värde: Nr.1, 2	- 0,4	Vistelseyta	Minimera	Förlusten av upplevelsevärde 2 minimeras genom att växtridåer planteras mellan järnväg och nämnt område	+ 0,1	Negativt
				Ersätta	Öppnande för allmänheten, ökat värde av aktiviteten utflykt, ersätter andra förlustvärde.	+ 0,1	Negativt
Samlad värdering av resurs Rofylld inom område nr: 8						2,7	Negativt
Artrikedom 2,6	Sänkt upplevelse värde: Nr.18	- 0,1	Vistelseyta	Ersätta	Öppnande för allmänheten, ökat värde av aktiviteten utflykt, ersätter förlust av upplevelsevärde nr. 18	+ 0,1	Balans
Samlad värdering av resurs Artrikedom inom område nr: 8						2,6	Balans
Rymd 1,8	Sänkt upplevelse värde: Nr.19, 20	- 0,2	Vistelseyta	Ersätta	Öppnande för allmänheten, ökat värde av aktiviteten utflykt, ersätter andra förlustvärde.	+ 0,1	Negativt
Samlad värdering av resurs Rymd inom område nr: 8						1,7	Negativ balans
Lustgård 3,3	Sänkt upplevelse värde: Nr.28, 29	- 0,2	Vistelseyta	Minimera	Planterad växtridåer mellan järnväg och nämnt område minimerar förlusten av upplevelsevärdena nr. 28, 29	+ 0,1	Negativt
Samlad värdering av resurs Lustgård inom område nr: 8						3,2	Negativ balans
Område nr: 18 Grannrekreatiomsområde							
Rofylld 1,8	Sänkt upplevelse värde: Nr.1, 2	- 0,2	Vistelseyta	Minimera	Förlust av upplevelsevärde nr. 2 minimeras genom att bullerskydd vid station planeras	+ 0,1	Balans
				Ersätta	Rabattliknande planteringar, ökat värde av trädgårdsstudier, ersätter andra förlustvärde.	+ 0,1	Balans
Samlad värdering av resurs Rofylld inom område nr: 18						1,8	Balans
Område nr: 19 Grannrekreatiomsområde							
Rofylld 1,9	Sänkt upplevelse värde: Nr.1, 2	- 0,2	Vistelseyta	Minimera	Planterad växtridåer mellan järnväg och nämnt område minimerar förlusten av upplevelsevärdena nr. 2	+ 0,1	Negativt
Samlad värdering av resurs Rofylld inom område nr: 19						1,8	Negativ balans
Rymd 1,5	Sänkt upplevelse värde: Nr.19	- 0,1	Vistelseyta	Minimera	Planterad växtridåer mellan järnväg och nämnt område minimerar förlusten av upplevelsevärdena nr. 19	+ 0,1	Balans
Samlad värdering av resurs Rymd inom område nr: 19						1,5	Balans
Område nr: 21 Stadsrekreatiomsområde							
Rofylld 2,9	Sänkt upplevelse värde: Nr. 2	- 0,2	Vistelseyta	Minimera	Förlust av upplevelsevärde nr. 2 minimeras genom att bullerskydd längs järnvägen planeras	+ 0,1	Negativt
				Ersätta	Bollplan med mål, ökat värde av rörelseaktivitet, ersätter förlust av andra värde	+ 0,1	Positivt
Samlad värdering av resurs Rofylld inom område nr: 21						2,9	Balans
Artrikedom 2,8	Sänkt upplevelse värde: Nr.15	- 0,1	Vistelseyta	Ersätta	Bollplan med mål, ökat värde av rörelseaktivitet, ersätter förlust av andra värde	+ 0,1	Balans
Samlad värdering av resurs Artrikedom inom område nr: 21						2,8	Balans

Allmäning 2,8	Sänkt upplevelse värde: Nr.24	- 0,2	Vistelseyta	Minimera	Förlust av upplevelsevärde nr. 24 minimeras genom att bullerskydd längs järnvägen planeras	+ 0,2	Balans
Samlad värdering av resurs Allmäning inom område nr: 21						2,8	Balans
Område nr: 22 Grannrekreationsområde							
Rofylld 1,8	Sänkt upplevelse värde: Nr.1, 2	- 0,2	Vistelseyta	Minimera	Förlust av upplevelsevärde nr. 2 minimeras genom att bullerskydd längs järnvägen planeras	+ 0,1	Negativt
				Ersätta	Redskap till andra sporter, ökat värde av rörelseaktivitet, ersätter förlust av andra värden	+ 0,1	Positivt
Samlad värdering av resurs Rofylld inom område nr: 22						1,8	Balans
Allmäning 2,8	Sänkt upplevelse värde: Nr.24	- 0,2	Vistelseyta	Minimera	Förlust av upplevelsevärde nr. 24 minimeras genom att bullerskydd längs järnvägen planeras	+ 0,2	Balans
Samlad värdering av resurs Allmäning inom område nr: 22						2,8	Balans

5.4.4.2 Resultat

Sammanställning av rekreationsmöjligheter efter ingreppsreglering.

De påverkade områdena återfår sina möjligheter till rekreation då flera av karaktärerna balanseras. Då det gäller område nr. 9 så rör ingreppen en så liten del av området att påverkan kan anses försumbar. Ingen av områdena har medelvärde för området eller påverkade karaktärer, där det finns påverkningszon, med minimumkravet ≥ 3 , därför uppkommer ingen brist för de boende. Endast Lustgård, värde 3,3, i område nr. 8 och efter ingreppsregleringen, värde 3,2, överstiger kravet. Genom förslaget att öppna område nr. 8 för allmänheten så skapas en påverkningszon på max 2 km. vilket ger en positiv effekt för de boende i Kirseberg som får större tillgång till karaktären Lustgård.

Påverkade karaktärer vid ingreppet av järnvägen är: Rofylld, Artrikedom, Rymd, Allmänning och Lustgård. Då järnvägen inte tar några områden i besiktning så är det bara upplevelserna och inte några av aktiviteterna som påverkas.

Sammanställning av förslag till åtgärder:

1. växtridåer planeras mellan järnväg och nämnt område
2. Öppnande för allmänheten av koloniområde
3. Bullerskydd planeras vid station
4. Rabattliknande planteringar
5. Bullerskydd mellan järnväg och nämnda områden
6. Bollplan med mål
7. Redskap till utövande av sport

5.4.5 Sammanställning inventering 1: Fäladsmarken och inventering 2: Simrishamnsbanan

Ingreppsregleringen av de två ingreppen visar på att det inte bara är förändringar inom ett rekreationsområde utan även förändringar närliggande till rekreationsområden som har en påverkande effekt, positiv eller negativ, på karaktärerna. Ingreppen ger effekter både inom upplevelsevärdena som aktivitetsvärdena vilket sänker medelvärdet för karaktärerna. Då värdena på karaktärerna inom stadsdelen till största del håller sig under minimum värdet, dvs. uppvisar redan brist, uppkommer det därför ingen ny brist. Inte heller vid de två ingreppen påverkas någon karaktär till den grad att den blir obefintlig. Regleringen av ingreppen visar att även ett fåtal små planerade förslag kan balansera den påverkade effekterna så att inga karaktärer försvinner eller minskar.

Efter ingreppsreglering:

- Ingen brist i påverkningszonen
- Ökning av karaktären Lustgård genom skapandet av påverkningszon

Påverkade områden vid ingrepp:

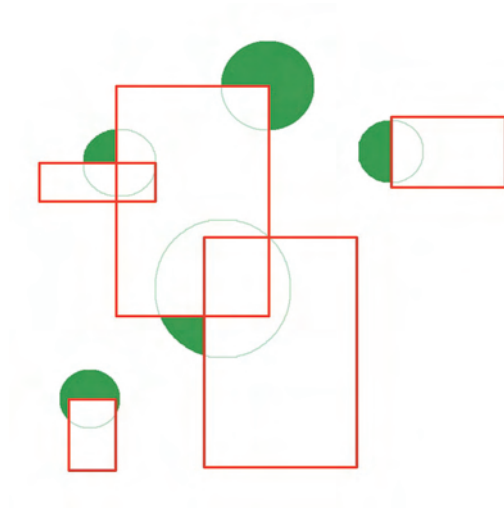
Rofylld, Artrikedom, Rymd, Allmänning och Lustgård

Resultat:

- Förändringar inom och utanför områden påverkar
- Påverkan på upplevelsevärden så som aktiviteter
- Små förslag kan användas vid balansering

6. DISKUSSION

6.1 Dagens gröna tillgängliga rekreationsområden.

6.1.1 Dålig rekreationsstandard

De områden som undersöktes och inventerades, i och kring stadsdelen Kirseberg, i tillämpningen är till synes av bra kvalitet då det kommer till utformning, skötsel och redskapskvalitet. Dock visade inventeringsresultaten gällande rekreationskvaliteterna att dessa har en låg standard gällande värdering av de 8 karaktärerna. Ingen av områdena uppvisade medelvärde över kravet för godtyckligt och bara 3 av 8 karaktärer var över denna gräns (Allmänning, Lustgård och Fest/centrum). Frågan är om detta resultat är applicerbart på resterande områden i Sverige. Om så är fallet kan man tycka att våra gröna områden i städerna bara är utfyllnad mellan byggnaderna och inte fyller den viktiga funktionen av att fungera som rekreationsområden. Kanske kan bristen av funktionen förklaras med de vaga förklaringar och beskrivningar som ofta förekommer i detaljplanerna då det gäller ny- eller omgestaltning, där tyngdpunkten ofta ligger i att räkna upp redskap och förekomst av biotoper.

6.1.2 Betydelsen av begrepps definitioner

Denna brist på funktion visade sig även i min undersökning av olika kommuners GNP då det gäller definitionen och användandet av ordet rekreationsområde. Rekreation som betyder återhämtning, att njuta av en aktivitet eller att syssla med en utvecklande fritid ger då ordet rekreationsområde betydelsen av ett område där dessa aktiviteter går att utföra, små som stora. Användandet av ordet rekreationsområde i de olika GNP var över lag använt som en rubrikdel i områdesindelning av kommunernas grönområden tillsammans med andra delar så som park och gröning. Då även torgområden och arenabyggnader kan ingå i definitionen av rekreationsområden är förstavelsen ”gröna-” ett bra tillskott för att förtydliga vad man menar. Men även användandet av definitionen som en rubrikdel när det kommer till områdesindelning av grönområden ger fel hänvisning. Gröna rekreationsområden innefattar både gröningar, parker och större naturområden och borde därför användas som övergripande rubrik. Jag upptäckte även genom mina intervjuer att definitionen och användandet av rekreationsområden användes på olika sätt. Peter Elofsson på park och naturförvaltningen i Göteborg angav att deras sätt att se på rekreation och rekreationsområde gällde allt från torg, shoppinggator, kajer till grönområden (Elofsson⁷). Detta skiljde sig från Stefan Johansson, Miljö- och hälsoskydd i Kristinehamn, som angav att rekreation fick man från olika upplevelser i naturen med tyngdpunkt på skötselvariationer och olika biotoper (Johansson⁸). Däremot då det kom till invånarnas val av rekreationsområde i Göteborg visade det sig att invånarna i de centrala delarna av staden åkte långa sträckor till naturområden utanför staden för rekreation medan invånarna i förorterna besökte stadens inre parker (Elofsson⁷). Kanske borde en kunskapshöjning, för planerare, till kring betydelsen av ordet rekreationsområde. Detta för att bättre kunna förstå betydelsen av grönområden och invånarnas rekreation. Men även så att planering av grönområden får högre prioritet och planeringen styrs mot invånarnas behov, och på så sätt kanske även öka människornas användande av grönområden. Genom användandet av en kvalitetssäkringsmetoden för rekreation i Stockholm och Göteborg har man myntad begreppet ”Sociotop”. Betydelsen med utgångspunkt från ordet biotop definieras som en miljö av en grupp eller kultur upplevd som livsplats. Kanske skulle ”Sociotop” kunna vara ett ersättningsord för rekreationsområde och ”gröna sociotoper” ett bra begrepp att använda i grönplanering för att främja och föra ut betydelsen av rekreation.

⁷ Peter Elofsson Park & Naturförvaltningen Göteborg, telefonsamtal den 27 mars 2008.

⁸ Stefan Johansson Miljöskyddsinspektör Miljö- och hälsoskydd Kristinehamn, telefonsamtal den 28 mars 2008.

Bra kvalitet vid utformning, skötsel och redskap

Dålig kvalitet gällande de åtta karaktärerna

Bristen kan förklaras med vaga förklaringar och beskrivningar i detaljplaner

Rekreatationsområde används som rubrikdel i områdesindelning

Förslag:

- Förstavelsen ”gröna-”
- Som övergripande rubrik

Kunskapshöjning kring ordet rekreationsområde

”Gröna Sociotoper”

6.1.3 Säkra skötselkostnader

Om man ser till Grahns förklaring av slumområden, nedskräpning, vandalism och brist på besökare och mitt tolkade resultat av brist på välutvecklade karaktärer kan man göra kopplingen med park- och naturförvaltningarnas problem då det gäller skötsel och planering av dessa. Utveckling och planering av karaktärerna kan komma att sänka skötselkostnaderna samtidigt som invånarna uppfattar förändringen som en höjning av upplevelsekvalliteter och rekreativsmöjligheterna

Sänkta skötselkostnader och
Uppfattad förbättring av
rekreativskvalliteter och
möjligheter

6.2 Kvalitetssäkring eller inte?

6.2.1 Hälsa som resurs

Dagens samhälle grundar sig i flera tekniska framsteg, där hög produktivitet och effektivitet är en stor del som har tagit oss ditt vi är idag och skapat en explosion av informationsflöde. Flera olika faktorer tävlar dagligen om vår uppmärksamhet vilket leder till utmattning av vår koncentrationsförmåga, speciellt den riktade koncentrationen (Kaplan 1991). Samtidigt som de gröna områdena utgör en viktig del av människans rekreation så förtätas städerna och möjligheterna för att kunna ta sig till gröna rekreativsområden minskar. Enlig regeringen, proposition 2002/03:35 Mål för folkhälsan, anger man att folkhälsan är en viktig del i den hållbara tillväxten och av stor betydelse för samhällsutvecklingen. Ett av de nationella målen anger även betydelsen av tillgängliga grönområden för folkhälsan. Detta fann jag återberättat flera gånger vid genomgången av olika kommuners GNP, vilket tyder på en gemensam vetskaper om betydelsen av rekreation.

Det finns en gemensam
vetskaper om betydelsen av
rekreation

6.2.2 Att kunna förhindra stressrelaterade sjukdomar

Genom min genomgång av material för att stödja och ge grund till min tillämpning av de två metoderna fann jag flera forskningsresultat angående gröna miljöers påverkan på människan. Resultaten var alla ense om att stresssjukdomar, uppkomna av otillräcklig vila och återhämtning, kan förhindras eller mildras genom dagliga promenader, vistelse i gröna områden eller bara genom tillgång till synlig natur (Grahns, P. & Stigsdotter, U. 2003; Grahns 1991c; Grahns, 1992; Tallhage 1994; Tallhage, 1999). Grahns forskningsresultat om människors användande av parker ledde till upptäckten att människan beroende på var i livet de befann sig och livssituation behövde olika sätt att rekreativ sig och de sökte efter olika saker när det gällde grönområden. Utseendet på grönområdena och parkera spelade stor roll då det gällde sökandet efter lämpliga områden. Om utseendet av området inte stämde med den aktivitet som planerats blev heller inte denna genomförd, vilket ledde till att den önskade rekreativningen uteblev (Grahns 1991c; Grahns 1991d).

Gröna områden har en
positiv påverkan på
människan

6.2.3 Behovet av analyser

Min analys av de två valda förändringarna och genomgång av GNP visade på att den fysiska planeringen har en stor påverkan på miljöpsykologin och därigenom vår chans till behövlig rekreation. Bristen av analyser kring invånarnas behov och tunna beskrivningar av områdens användning vid planeringen kan leda till sparsamt utvecklade rekreativsområden. Detta kan möjligtvis förklara människans svårighet att rekreativ sig och bli av med stress. Förändringar i och kring ett rekreativsområde leder till negativa effekter för eller förlust av invånarnas rekreativns behov om denna inte är studerad, utvecklad och inkluderad i konsekvensbeskrivningar.

Brist på analyser
+
Tunna beskrivningar
↓
Sparsam utveckling
↓
Större svårigheter för
rekreation

6.2.4 Framtida utveckling

Regeringens proposition, 03:35, från 2002 trycker på att nedgången av antalet ”friska” år ökar och att stress och de stressrelaterade sjukdomarna dramatiskt har ökat i västländerna. Om gröna rekreativa områden fortsätter att planeras och påverkas enligt dagens tillvägagångssätt samtidigt som användandet av vår riktade uppmärksamhet fortsätter att öka kommer resultatet bli en markant ökning av stress och dess relaterade sjukdomar. Detta kan på sikt komma att leda till högre samhällsutgifter. Detta är något som går emot tankesättet ”hållbar utveckling” där man ska säkerställa framtida generationers behov av rekreation. Därför leder detta till att kvalitetssäkring av gröna rekreativsområden blir en nödvändighet för att hållbar utveckling av rekreation ska kunna genomföras.

6.3 Betydelsen av ett styrmedel.

6.3.1 Behovet av riktlinjer

Det saknas då det gäller formuleringen av planläggning i lagen tydliga krav på vad utemiljö ska innehålla. Detta bidrar till att behovet av kvaliteter i utemiljön glöms bort vid planering och exploatering. Då det kommer till bostadsnära områden så som närrekreativsområden eller grannskapsrekreativsområden saknas det normer för innehåll och kvalitet. Däremot är byggreglerna för hus och normerna för trafikfrågor tydliga. Detta skapar för kommunerna ett behov av att själva, i områdesbestämmelser och detaljplaner, definiera vad man vill uppnå med utemiljön och formulera minimikrav på gestaltningen (Bostadsnära natur 2007). De styrmedel som idag finns inom fysiskplanering som kan komma att påverka gröna rekreativa områden i städerna är Miljöbalken och PBL. Enligt miljöbalken ska kommunen alltid redovisa konsekvenserna av översiktsplanens genomförande, skriva en MKB. Översiktsplanen ska även miljöbedömas enligt miljöbalken, gällande hushållningsreglerna. Förutom översiktsplanen är det endast de planer vars effekter bedöms ha en betydande miljöpåverkan som ska miljöbedömas efter miljöbalkens kapitel 2, hänsynsreglerna (Bostadsnära natur 2007). Dock anser många att begreppet ”betydande påverkan” är vagt formulerat vilket skapar otydliga riktlinjer. Detta gör ofta att städernas gröna rekreativsområden faller utanför inkluderingen. Miljöbalkens mål att skydda och bevara värdefull kultur- och naturmiljö gäller ofta den biologiska aspekten. Då kvaliteter för de rekreativa behoven, då det handlar om psykisk hälsa, ej är så kända och utvecklade faller dessa inte under miljöbalkens skydd. Enligt miljöbalken 6 kap 12 § ska en miljökonsekvensbeskrivning omfatta konsekvenser för hälsan. Men då det gäller i praktiken beskriver MKB oftast bara den fysiska miljön (Bostadsnära natur 2007). MKB har enligt PBL i flera år varit frivillig att göra då det gäller detaljplanering (Skärbäck 1997) men däremot har planens påverkan på vardagens rekreation sällan bedömts. Detta trots att begränsad tillgång till rekreation kan leda till sämre folkhälsa och till att området får lägre attraktivitet (Bostadsnära natur 2007). Skärbäck skriver i Balanserad samhällsbyggnad, 1997, om att även då MKB ofta utarbetas där hänsyn ska tas till alla berörda parter och där åtgärder skall tas leder detta ofta till en lång process där det debatteras om projektet är acceptabelt eller ej. Detta på grund av att åtgärderna inte har några klargörande direktiv beträffande hur hänsyn ska tas eller hur de ska regleras.

Markant ökning av stress och stressrelaterade sjukdomar

Kvalitetssäkring en nödvändighet för hållbar utveckling av rekreation

Behovet av kvaliteter i utemiljön glöms bort vid planering och exploatering

Vaga formuleringar

6.3.2 Vision eller plan

MKB och Balanseringsmetoden kan ibland anses ha samma mål; att påvisa negativa effekter. Metodiken i de två metoderna är densamma att skaffa kunskap om påverkan och värdera konsekvenser. Detta är så långt som MKB sträcker sig medan Balanseringsprincipen går ett steg längre. Den styrande kraften i balanseringsmetoden är att den anger hur negativa effekter skall förebyggas och kompenseras med åtgärder. (Skärbäck 1997) I den nya miljöbalken från 1999 kan krav ställas på kompensationsåtgärder då det gäller exploatering av naturreservat och liknande förordnande områden. Detta är enligt Skärbäck fel ände att börja med då flera medel för krav redan finns för dessa. Det är istället i städerna och tätorterna som kompensationsåtgärderna behövs.

MKB
- en vision

Balanseringsprincipen
- en plan

6.3.3 Ändrat synsätt och framtida effekter

Mina faktaundersökningar kring balanseringsprincipen i praktiken, intervjuer och genomgång av GNP visade på att många kommuner då det gällde grönplanering har börjat ändra sitt synsätt på fysiskplanering. Tidigare har grönplanering, ofta park relaterat, varit underordnad stadsplaneringen. Men man kan skönja en ändring i synsätt då den ”gröna” sidan har börjat hävda sig gällande planering. Grönplanering är på gång att få samma betydelse och värdering som planering av staden. Detta har lett till att några kommuner har valt att utveckla egna metoder, för att kunna säkra en hållbar utveckling av grönplaneringen. Några har även valt att koppla dessa till styrmedel så som balanseringsmetoden för att kunna säkra sina värderingar. Dock är skillnaderna i användandet av grönplanering mellan kommunerna fortfarande stora. Några har utvecklat verktyg för att säkra rekreations kvaliteter, medan andra kommuner precis har börjat utveckla grönstruktur och använda grönplaner.

Grönplanering är på gång att få samma betydelse och värdering som planering av staden

Fysisk planering handlar om val och värdering av olika intressen genom inventering och analys. Skärbäck anser att utan en styrning av efterträdande handläggare i en planprocess så kan viktiga värderade faktorer glömmas bort (Skärbäck 1997). Detta gör att de olika kommunernas utveckling av säkerställande metoder kan komma att förlora sin betydelse då det idag inom den fysiska planeringen inte finns något styrmedel som kan garantera bevarande och utveckling av rekreativa grönområden i staden. Skillnaden i utveckling av metoder kan även skapa en obalans i grönplaneringen och framkalla flera olika verktyg med säkerställande som metod vilket resulterar i en förvirring mellan kommuner och planerare.

Obalans inom grönplanering kan skapas genom utveckling av flera olika säkerställande verktyg

6.4 De åtta karaktärerna som värderingsverktyg

6.4.1 Styrka och möjligheter

De 8 karaktärerna i mitt arbete användes som ett värderingsverktyg, vid inventering, analysering och vid ingreppsregleringen som en tillämpning till balanseringsmetoden, för att kunna finna de kvaliteter som människan behöver vid rekreation. Styrkan av värderingsverktyget, då den grundar sig på ett formulär framtaget av Grahn och Stigsdotter, ligger i att den inkluderar både upplevelsevärden och aktiviteter. Detta täcker människans behov av rekreation; vila och att kunna utföra en aktivitet. Genom att dessa värderades på en skala från 1-5 kan man även upptäcka standarden på upplevelsevärdena och aktiviteterna och genom detta standarden på karaktärerna. Sifferindelningen ökar möjligheten att utföra bristanalyser och inventera områdenas rekreations standard, vilket kan leda till bättre planerade områden med höga kvaliteter och en optimerad skötsel. Indelningen av upplevelserna och aktiviteterna i de 8 karaktärerna grundar sig på människans behov och önskemål och om dessa får vara inkluderade i inventering genom brukarmedverkan kan en ökad hänsyn skapas om vad som är viktigt för människan. Detta skapar en stor möjlighet att kvalitetssäkra områden för dagens människor och framtida människor och erhålla en hållbar utveckling.

Styrka:

- Inkluderar upplevelsevärden och aktiviteter
- Siffervärdering

6.4.2 Svagheter och hot

Dock styrkan och möjligheterna som värderingsverktyget skapar kan det anses vara tid och resurskrävande om invånare ska medverka i inventeringen. Men resultatet kan även anses ge en felaktig bild, dvs inte brukarnas, om det bara är en planerare som inventerar. Hot mot användandet av områden och därmed fortsatt ökning av stress kan uppkomma om inventeringsformuläret, som är basen för analyser, utveckling och planering, ej är baserat på invånarnas tycke och behov. Vad jag funderade på under inventeringen var om inventeringsalgoritmen, indelningen av upplevelser och aktiviteter, i den form jag använde verkligen är applicerbart på Sveriges alla kommuner. Människor i olika delar av Sverige har olika uppfattningar om vilka upplevelsevärden de anser passar till de olika karaktärerna, så även då det kommer till aktiviteterna. Som exempel så kan boende i norra Sverige ange att upplevelser som "här kan jag fina vilda växter" är viktig för karaktären Artrik medan boende i södra Sverige istället anser denna upplevelse oviktig till förmån för upplevelsen "här kan jag upptäcka många olika djur och växter". Vidare anser jag att det kan finnas fler upplevelsevärde och aktiviteter som bör inkluderas i värderingsverktyget. Hot mot användandet av de 8 karaktärerna är att uppdatering av inventeringsresultat och inventeringsformulär ej görs vilket leder till att framtida generationers behov och kanske ändrade behov faller då dessa inte uppmärksammas. Undersökning av vad invånarna i en stad behöver och önskar i form av rekreation kan även leda till att schablonartade områden planeras så att mångfalden och variation mellan områden uteblir. Ännu ett hot gäller vilka områden som inventeras. Om bara områden namngivna som park utifrån kommunens indelning inventeras får man inte en fullständig bild av hur rekreationsmöjligheterna i staden ser ut. Grönstråk, villaområden och andra grönområden, ej angivna som park, ger även de boende upplevelsen av rekreation.

Hot:

- Ej baserat på invånarnas behov
- Schablonartade områden

6.4.3 Minskning av brister

Ett sätt att försöka minska de svagheter som finns och de hot som kan komma att uppstå är att använda de åtta karaktärerna, upplevelser, aktiviteter och sifferindelning, som en grund till värderingsverktyget. Däremot anser jag att varje kommun/stad gör en egen sammanställning, gällande vad de boende önskar och behöver då det kommer till rekreation, av ett inventeringsformulär. Detta kommer att skapa ett enhetligt grund för värderingsverktyg där tillvägagångssättet är det samma och grundar sig på samma faktorer, men där inventeringsformulärens uppdelning av upplevelser och aktiviteter skiljer sig åt. Genom detta tar man bort svagheten av att olika människor i olika delar av Sverige har olika uppfattningar om upplevelser och aktiviteter och skapar en styrka i stället. Genom enkätundersökning till de boende kan upplevelserna och aktiviteterna delas in i respektive karaktär och genom brukarmedverkan kan man även undersöka de boendes värdegradering av de olika upplevelserna och aktiviteterna, dvs. vad de anser en upplevelse eller aktivitet ska innehålla för att värderas högt på skalan. Exempelvis så kan aktiviteten redskapslekar graderas olika på grund av utformning; endast sandlåda värde = 2 medan klätterställning, riddjur och gunga anses ge värde = 5. Genom dessa förslag kan ett värderingsverktyg som bottnar i invånarnas behov och synsätt skapa ett inventeringsformulär, dock använt av planerare, som använder sig av brukarnas bedömning och har deras bästa som mål.

Inom varje kommun egna sammanställda inventeringsformulär

Undersöka invånarnas värdegradering av upplevelserna och aktiviteterna

6.4.4 De åtta karaktärerna vs. Andra kvalitetssäkrande metoder

I min undersökning fann jag att andra metoder gällande kvalitetssäkring av rekreationsområden och andra tillämpningar av de 8 karaktärerna är utvecklade runt om i Sverige. Sociotopkartan är en av dessa metoder som används men som i jämförelse med de 8 karaktärerna inte gör någon indelning av upplevelser och aktiviteter utan markerar på inventerings kartor alla kvalitetsfaktorer. Detta leder till en karta som nästintill kan jämföras med turistkartor där man vill visa på exakt var man kan utföra olika aktiviteter genom symboler. Då ingen övergripande indelning finns skapar detta ett ganska rörigt utseende då ett relativt litet område innefattas av många kvalitetsfaktorer. Inte heller har man i användandet av sociotopkartan värderat standarden av dessa kvalitetsfaktorer vilket leder till att man vid analysering bara kan ange tillgång och inte hur bra de egentligen påverkar rekreationsmöjligheterna. Vad man anger är om kvalitetsfaktorn finns och om den är stor, måttlig eller liten. Potentialen för framtiden fångas inte upp med sociotopkartan, dvs områden med rika karaktärsvärden men som inte utnyttjas eftersom de kanske ligger långt bort från dagens bostadsområden, eller är isolerade av barriäreffekter som trots allt kan byggas bort. I framtiden, vid fortsatt tätortsutbyggnad kan de hamna nära bostadsområden, eller kanske exploateras om de inte tidigare karterats i sociotopkartan. Den tillämpning av de 8 karaktärerna som utförts i Lomma kommun (Andreasson⁹) har inte använt sig av upplevelsevärde eller aktiviteter utan utgått direkt från Grahns beskrivningar av karaktärerna vid inventeringar. Inventeringarna av områdena har bara utförts av planerare och inte involverat invånarna. Värderingen av området har grundat sig på inventerarens tycke om dessa finns eller ej, inte heller här huruvida standarden på karaktärskvaliteterna varit bra eller dåliga.

Andra kvalitetsmetoder brister i jämförelse med de åtta karaktärerna då det gäller ingreppsreglering

⁹ Åse Andreasson Miljö & byggförvaltningen Lomma, telefonsamtal den 28 mars 2008.

Användandet av balansering visar på att förändringar har en betydande effekt på människans rekreationsbehov

Styrka:

- Tidigt undvika förluster och framtida utgifter
- Göra rekreation och gröna områden likvärdig stadsplanering

Hot:

- Brist på metoder för balansering av rekreation
- Brist på kunskap angående effekt påverkan

En kunskapsgrund gällande värdering av upplevda förändringar kan ge stöd vid ingreppsreglering

6.5 Att balansera vår hälsa

6.5.1 Styrka och möjligheter

Styrkan i att använda balansering som ingreppsreglerandemetod är inte bara att ”den som tar ska ge igen” utan att effekter från förändringar först och främst ska undvikas. Genom användandet av balansering visar man på att förändringar, små som stora, har en betydande effekt på människans rekreationsbehov och genom att inkludera rekreation i metoden visar man även för invånarna att man anser deras hälsa och behov vara en viktig resurs. I planprocessen säkerställer även användandet av balanseringen att de värdefulla kvaliteterna inte glöms bort eller anses vara mindre viktiga. Möjligheterna av att använda balansering är att man tidigt kan undvika förluster och med dessa framtida oförutsedda utgifter, t.ex. att redan nu ta tillvara på gröna rekreativa områden med höga kvaliteter för att sänka stressrelaterade sjukdomar och dessa framtida utgifter för samhället. Balanseringen leder till att man höjer anseendet av rekreation och gröna områden och gör dem likvärdig övrig stadsplanering, vilket kan leda till ökat ansvar för miljö och hälsa av befolkningen. Genom att balansera kan man även skapa en bra grund för att kunna säkerställa rekreation för kommande generationer.

6.5.2 Svagheter och hot

Undersökningen jag gjorde av hur balansering används i praktiken fick resultatet att det finns en brist på metoder för att ingreppsreglera rekreation, då dessa inte är utvecklade. Mitt eget försök till att balansera de åtta karaktärerna ledde till slutsatsen att värdet förändring av upplevelsevärde var svårt att uppskatta, då dessa inte rör sig om faktiska saker. Lättare var det då det gällde arealförluster eller redskap.

En stor svaghet är även bristen på kunskap huruvida effekter så som buller påverkar upplevelsevärdena. Överlag finns det inga riktlinjer för hur värdet förändringar ska räknas för att klargöra förlust eller att balansering är uppnådd. Om dessa riktlinjer för värdering inte utvecklas kan balansering tas lätt på och tappa den kraft som säkerställande styrmedel som det kan bli, vilket hotar hela tanken av balansering.

Ett hot ligger även i att områden som är dåliga, dvs. inte uppvisar karaktärer som är över godkänt nivå, kan ses som områden som kan tas i bruk för exploateringssyfte. Detta då områdena inte anses ge rekreationsmöjligheter för de boende i området.

6.5.3 Minskning av brister

För att motverka hotet mot värdering bör undersökningar göras gällande invånarnas syn på värdering av upplevelsevärden och aktiviteter. Vad är det som gör att en aktivitet värderas högt respektive lågt. Givetvis bör detta även undersökas då det gäller upplevelsevärdena även om detta kan vara mer komplicerat. Om man kan skapa en kunskapsgrund om hur människor upplever förändringar kan detta ge stöd vid ingreppsreglering och göra så att man undviker opponeringar från invånarna vid samrådsutställningar.

För att motverka hotet av att lägre värderade områden tas i bruk måste inventeringen som ligger till grund för balanseringen även användas som underlag för utveckling. Kommunerna måste vid analysen av inventeringen även undersöka vilka områden som har potential att utvecklas till högre värdering av karaktärer och var det finns brister som måste tillgodoses. På så sätt kan rekreationsområdena konkurrera med exploateringen av staden.

6.6 Funderingar kring min metod

6.6.1 Två metoder

Mitt exjobb bygger på att sammanföra två metoder, de åtta karaktärerna och balanseringsprincipen, för att kunna se om de tillsammans skulle kunna användas som ett säkerställande styrningsverktyg då det gäller gröna rekreativa områden. Ingen av metoderna är idag, för Sveriges lagstiftning, utvecklade eller har klara riktlinjer för hur de ska användas. Teoridelen om Sveriges lagstiftning vid fysisk planering är skriven för att ge bakgrunds och förankringsfakta för mina metoder. Denna del skulle i en omfattande studie kunna ges större rum för undersökning om hur metoden skulle kunna realiseras i vårt lagsystem.

6.6.2 Val av benämning på karaktärer

Det har passerat ett antal år från då karaktärerna presenterades första gången och min undersökning av dem visade att namnen på karaktärerna under denna tid varierat och att även andra karaktärer ibland kompletterat indelningen. Användandet av de åtta karaktärerna, i den form de är presenterade i detta arbete, är tagen från Grahns föreläsning ”Design och hälsa, de åtta parkkaraktärerna” från 2005 då detta är den senaste, vad jag lyckats samla fakta om, sammanställningen av dem. En undersökning och förtydligande av vilka karaktärer som borde finnas med i indelningen skulle kunna göras för att tydligare framhålla vad människans behov vid rekreation är. Mitt val av indelning av karaktärerna representerar dock de karaktärer som finns med vid forskning och användning av dem.

6.6.3 Begränsad faktasökning

Sammanställningen av hur de olika metoderna användes i praktiken hade kunnat ske med större genomgång av GNP och fler intervjuer för att skapa en bättre tydligare bild av användningen, dock får man räkna in tidsaspekten för examensarbetet och de andra mål som ska ha undersökts. Min genomgång av hur balanseringsprincipen används i olika projekt i Tyskland består i mitt arbete av andra översatt, utvalda och återberättade exempel. Undersökningen om eller hur rekreation balanseras är därför begränsade på grund av min okunnighet inom det tyska språket.

6.6.4 Rekreationsfaktorer

Inventeringen för tillämpningsmetoden av de åtta karaktärerna bygger på två olika delar av forskning, upplevelsevärden och aktiviteter, kring samma metod som har sammanförts. Tid har förflutit sedan dessa presenterades som viktiga för karaktärerna vilket kan medföra att faktorer viktiga för dagens rekreation inte finns med i undersökningen. Inventeringen genomfördes genom ett besökstillfälle i varje område under våren, grundat på mina värderingar och utan efterkontroll med synpunkter från brukare. Hade jag haft tid att inventera områdena genom ett flertal besök, grundat på hur de boende i områdena värderade karaktärerna skulle detta ha gett en bättre underbyggd studie. Inventering av område med vistelseyta 0,2- 1 ha valdes bort då tillträde för visa områden fattades. Detta gör att resultaten från analyseringen av brist och tillgång inte ger en fullständig bild då det gäller rekreationsmöjligheter.

6.6.5 Val av värdering och spännvidd

Valet att använda mig av sifferindelning, 1-5, istället för begreppsindelning, obefintlig-befintlig, vid värderingen gav en lättare beräkning av hur karaktärerna kom att påverkas vid förändringar och hur vida balansering var uppnådd. Däremot kan man fundera kring valet av mängden värderingspunkter. Jag ansåg att fem punkter gav en lagom spännvidd för värdering, där uppdelning mellan bra och dåliga värden sedan lätt kunde göras genom värdepunkten 3. Jag tror att en större spännvidd av värderingspunkter skulle ge upphov till större svårighet i att värdera och att en kortare skulle skapa svårigheter vid balansering då det gäller värdeförändring. De uppskattade förändringarna vid ingreppen är också grundade på mina uppfattningar vilket även här skapar en ofullständig bild av hur karaktärerna påverkas. Dock har jag valt att vid påverkan bara använda minskning av en värdepunkt oberoende av hur stor påverkan är. Där jag sett att upplevelse eller aktivitet helt kommer att försvinna har dock minskningen i värdepunkter i vissa fall varit större.

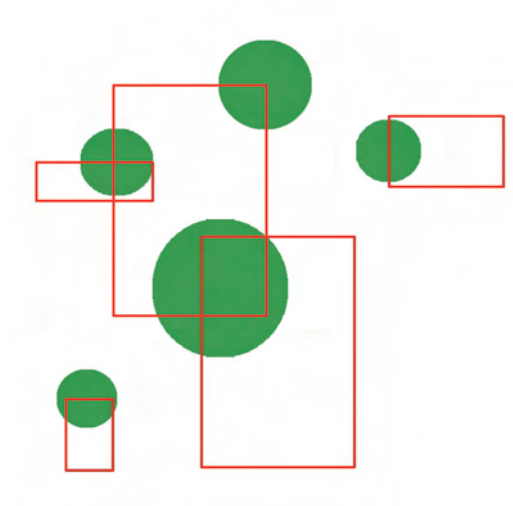
6.6.6 Val av förslag till åtgärd

Förslagen i balanseringen som är valda är åtgärder som höjer värderingen av karaktärerna. Dessa är åtgärder valda av mig som exempel på vad som kan balansera ingreppen, inte vad som nödvändigtvis måste planeras vid förändringen. Ingående skissande över området utsatt för planerad förändring och de åtgärder som balanserar skulle kunna ha gjorts på en mer detaljerad nivå för att kunna tydliggöra förändringar. Åtgärderna i detta arbetet består av små förslag så som bänkar, andra redskap, växtgallringar och bullerskydd m.m. Detta då värdepunktsförändringarna är små. Skulle dessa vissa sig vara större behövs kanske större åtgärder för att kunna balansera. Genom att ge förslag på ingrepp, även om de anses vara små, säkerställde jag även att rätt karaktär balanserades, så att dessa inte försvann vid ingreppet.

Jag tycker mig ändock ha uppfyllt syftet att undersöka hur och om den fysiska planeringen påverkar människans rekreativmiljöer och om hur en tillämpning av de åtta karaktärerna i balanseringsprincipen skulle kunna se ut. Om målet är uppfyllt återstår att se.

6.6.7 En metodsökning

Jag hoppas med denna rapport att tydligheten kring hur viktig rekreation är för människan har klarnat och om hur viktigt det är att vi försöker att säkerställa dessa kvalitetsfaktorer som vi är i behov av. Med detta examensarbete, genom att kombinera de åtta karaktärerna och balanseringsmetoden och att undersöka tillämpningen av dessa i ett stadsområde, har jag försökt att finna en metod som kan komma att användas för att kvalitetssäkra gröna tillgängliga rekreativsområden för att kunna uppnå en hållbar utveckling för folkhälsan.

7. SLUTSATS

Syftet med arbetet är att studera om och hur balanseringsprincipen och de åtta karaktärerna skulle kunna användas och ingå i den fysiska planeringen som ett styrmedel

Brist på användning av de åtta karaktärerna, men utveckling är på gång

kommuner har själva börjat utveckla olika tillämpningar för kvalitetssäkring

Syftet med detta arbete var att studera om och hur balanseringsprincipen och de åtta karaktärerna skulle kunna användas och ingå i den fysiska planeringen som ett styrmedel för att öka förståelsen för och säkra rekreationsområdenas kvaliteter utifrån människornas rekreationsbehov. Detta med tanken att kunna skapa ett underlag som planerare och landskapsarkitekter utifrån mitt arbete skulle kunna vidareutveckla och använda som styrmedel vid säkerställande av rekreation.

7.1 Frågeställningar

Grundfrågorna i examensarbetet kan sammanfattas i fyra delar:

1. Hur stor roll spelar de åtta karaktärerna idag då det kommer till konsekvensbeskrivningar och stadsplanering?

Vad jag fann i undersökningarna kring de åtta karaktärerna var att dessa inte alls används i den utsträckning som jag från början trodde. Genomgången av olika kommuners GNP visade på att dessa inte ens är nämnda som en viktig resurs då det kommer till rekreation. Utan kvantiteterna var något som var redovisat till förmån för kvaliteterna. Dock nämndes visa av karaktärerna då det kom till att beskriva de biologiska kvaliteterna. Granskningen av balanseringsmetodens användning genom olika exempel i Sverige visade även här på en brist på användningen av karaktärerna när det gällde konsekvensbeskrivningar av hur förändringar skulle påverka rekreationen. Lomma var den enda kommunen som i intervju angav att de använder sig av de åtta karaktärerna vid konsekvensbeskrivning och balansering, emellertid är användandet bara i början och under utveckling.

Även om de åtta karaktärerna inte nyttjades fann jag att andra kvalitetssäkrande metoder var utvecklade och användes vid stadsplanering och konsekvensbeskrivningar, så som Grönmodellen, Sociotopkartan och Sociotopsnuran. Men dessa skiljer sig från de åtta karaktärerna genom att de inte har någon övergripande indelning av rekreationsfaktorerna, utan grundar sig på en uppräkningslista om vad människan vill ha och behöver. Något som jag anser skapar ett oorganiserat verktyg att använda.

2. Vilka förväntningar finns det ute i kommunerna att starta med att arbeta med dessa?

Jag fann i min undersökning, genomgång av GNP och intervjuer, att många kommuner anser det viktigt att börja se rekreation som en resurs och att människans behov behöver prioriteras. Ibland var de åtta karaktärerna nämnda i GNP som exempel på metod som skulle kunna tillämpas, men alla var i sina texter överens om att forskning kring människans behov behöver vidare forskning. Genom intervjuerna framkom även att vissa kommuner själva börjat att utveckla en tillämpning eller börjat att se de åtta karaktärerna som en bra grund för deras kvalitetssäkring av rekreativa områden inom deras städer.

3. Hur påverkas de åtta karaktärernas värde av stadsplanering och indirekt oss människor?

I inledningstexterna skriver jag om hur städerna förtätas, om hur grönområdena minskar, om kampen om människan uppmärksamhet och om hur viktiga grönområden är för människans rekreativsmöjligheter. Vid planering av nya eller befintliga grönområden ser jag brister i gestaltning gällande de åtta karaktärerna vilket medför att redan dåliga rekreativsvärden för staden varken förhindras eller minskas. Stadsplaneringen då det gäller tillgängliga rekreativa områden har dåliga riktlinjer och svaga formuleringar kring gestaltning av dessa. Då även bristen på användandet av de åtta karaktärerna är märkbar inom konsekvensbeskrivningar så drar jag slutsatsen att dess värde påverkas negativt vid planerade förändringar på grund av att man inte ens beaktar dessa värden vid inventeringar, analyseringar och gestaltning. Man tillåter faktorer behövliga för människans rekreation att försvinna. Tillämpningen av de åtta karaktärerna inom balanseringsmetoden visade även på att planerade ingrepp eller förändringar, inom eller utanför gröna tillgängliga rekreativa områden, medför via vissa effekter negativ påverkan.

Slutsatsen av otillräckliga planeringsdirektiv och bristen på inventering och analysering av invånarnas behov tillsammans med att städerna förtätas och grönområden minskar leder till att människans möjlighet till att rekreera sig försvinner lite i taget. Något som kommer att öka stress och stressrelaterade sjukdomar och öka nedgången av antalet ”friska” år.

4. Kan de åtta karaktärerna inkluderas i balanseringsprincipen och hur skulle tillämpningen se ut?

Undersökning om hur vida rekreation balanseras i olika Svenska och Tyska exempel gav slutsatsen att det behövs ett verktyg för att kunna kvalitetssäkra olika rekreativsfaktorer.

De åtta karaktärerna är ett verktyg som samlar människans olika behov av dessa rekreativsfaktorer, genom att använda sig av olika upplevelsevärden och aktiviteter, och är genom detta en bra metod att tillämpa. Balanseringsprincipen som utgår ifrån att vid planerade förändringar som har en negativ påverkan i första hand ska undvikas, sedan minimeras, efter detta utjämnas och ersättas skapar ett bra styrmedel för att kunna säkra våra rekreationstillgångar och ett bra styrmedel att tillämpa de åtta karaktärerna i.

Balanseringsmetoden som grundar sig på beräkningar av effekter från planerade förändringar använder sig ofta av siffervärdering för att lättare kunna kalkylera förluster eller tillskott. Detta skapar även en bra grund för att vidare kunna poängtera påverkan på olika resurser. Då indelningen av upplevelsevärdena och aktiviteterna, genom sifferindelningen 1-5, i de åtta karaktärerna i grunden är gjord utifrån människans värdering av dessa rekreativsfaktorer anser jag att denna siffervärdering skulle kunna göra karaktärerna tillämpbara och lättanvända i balanseringsmetoden. Emellertid anser jag att indelningen av upplevelsevärdena och aktiviteterna i karaktärerna bör grunda sig på invånarna i varje kommuns behov och önsknings. Dock med karaktärernas betydelse och beskrivning intakt.

Brist i planeringen, svaga formuleringar och dåliga riktlinjer leder till försämring av rekreativsvärdena

Planerade ingrepp och förändringar medför via vissa effekter negativ påverkan

Ett verktyg behövs för att kvalitetssäkra olika rekreativsfaktorer

Siffervärderingen av karaktärerna gör denna tillämpbar och lättanvänd i balanseringsmetoden

7.2 Fortsatt forskning

Arbetet kring rekreationsområdets kvaliteter, styrmedel med miljökrav och tankar kring hållbar utveckling har skapat slutsatser kring senare uppkomna frågor i arbetet och tankar kring fortsatt utveckling:

- Definitioner och begrep gällande rekreation och indelning av områden för rekreation i grönplanering för städer behöver utvecklas och förtydligas. Detta för att en samlad syn kring rekreation ska kunna uppnås och utvecklas till en planering som är hållbar och säkerställande för framtida generationers rekreationsbehov.
- Mer forskning och uppdatering kring vilka rekreationsfaktorer som människan behöver i dagens samhälle, för att kunna göra inventeringar, analyseringar och balanseringar som stödjer dagens behov.
- Fortsatt forskning på hur olika effekter påverkar rekreationsfaktorerna i värde, tex. buller, så att rätt bedömningar kring balansering kan göras.
- Vidare forskning kring införande av balansering i Sveriges lag vid fysisk planering för att säkra en hållbar stadsutveckling bör göras. Detta så att resurser viktiga för vår fortlevnad ska säkerställas genom hela planeringsprocessen och inte glömmas bort.

8. KÄLLFÖRTECKNING

8.1 Tryckta källor:

- Berggren-Bärring, A.-M. & Grahn, P. (1995). *Grönstrukturens betydelse för användningen*. Institutionen för landskapsplanering. Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp & Ultuna. Rapport 95:3
- Dp 4881, kv Östar sjukhuset. (2007). Samrådshandling. Stadsbyggnadskontoret. Malmö stad.
- Emelin, L. (2000). *Visioner- varför inte!*. i (red.) Olsson. Planering för landskap. Stad & Land. Movium/ Institutionen för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp. nr 166. s 152-168
- Förstudie Järnvägsvekstäderna-hagstorp.(2005). Stadsbyggnadskontoret. Malmö stad.
- Grahn, P. (1991a). *Framtidens parker – parker att utvecklas i*. i (red.) Sorte. Framtidens parker!. Stad & Land. Movium/ Institutionen för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp. nr 91. s. 21-41
- Grahn, P. (1991b). *Landscape in our minds: People's choice of recreative places in towns*. Landscape Research. nr 16. s 11-19
- Grahn, P. (1991c). *Om parkers betydelse*. Doktorsavhandling. Stad & Land. Movium/ institutionen för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp. nr 93
- Grahn, P. (1991d). *Utveckla parkerna!*. i Utemiljö nr 6. Movium-sekreteriatet. Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp. s 1-8
- Grahn, P. (1992). *Människors behov av parker- amerikansk forskning idag*. Stad & Land. Movium/ Institutionen för landskapsplanering. Svenska lantbruksuniversitet, Alnarp. nr 107
- Grahn, P. & Stigsdotter, U. (2003). *Landscape planning and stress*. Urban Forestry & Urban Greening. nr 2. s 1-18
- Grip, E. et al. (1999). *"Den som tar ska ge igen" Balansering- ett rättvist system för miljöhänsyn i samhällsbyggandet?*. Research report 99:2. Sociologiska institutionen. Lunds universitet, Lund
- Johansson, M. (2002). *Mål för folkhälsan*. Prop. 2002/03:35. Socialdepartementet, Sveriges regering
- Kaplan, S. (1991). *Parker för framtiden: Ett psykologiskt perspektiv*. i (red.) Sorte. Framtidens parker!. Stad & Land. Movium/ Institutionen för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp. nr 91. s 5-16
- Kompenstation för förlust av miljövärden*. Ds 1997:52. Regeringskansliet, Miljödepartementet
- Lerman, P. (2000) *Miljöbalken utmanar den fysiska planeringen*. . i (red.) Olsson. Planering för landskap. Stad & Land. Movium/ Institutionen för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp. nr 166. s 103-117
- Nordh, H. (2006). *Parkkaraktärer- ett verktyg för planering och gestaltning av grönområden*. Akad.avh. Institutionen för landskapsplanering, Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp
- Skärbäck, E. (1997). *Balanserad samhällsbyggnad*. Stad & Land. Movium/ Institutionen för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp. nr 147
- Skärbäck, E. (2000a). *Miljöplaneringens utveckling- och MKB:s framväxt i Sverige*. i (red.) Olsson. Planering för landskap. Stad & Land. Movium/ Institutionen för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp. nr 166. s 194-208
- Skärbäck, E. (2000b). *Planering för landskap genom tiderna*. i (red.) Olsson. Planering för landskap. Stad & Land. Movium/ Institutionen för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp. nr 166. s 8-19
- Stigsdotter, U. (2005). *Landscape Architecture and Health*. Diss. Department of Landscape Planning, Swedish University of Agricultural Sciences, Alnarp
- Tallhage Lönn, I. (red.) (1999). *Gröna områden i planeringen*. Boverket, Kalmar
- Tallhage Lönn, I. (red.) (1994). *Stadens parker och natur*. Boverket, Växjö

Elektronisk:

- Bostadsnära natur- inspiration & vägledning.* (Elektronisk). (2007). Boverket, PDF-format, Tillgänglig: <www.boverket.se> (2008-03-12)
- Dahl, C. et al. (2003). *Balanseringsprincipen tillämpad i fysisk samhällsplanering.* (Elektronisk). Stadsbyggnadskontoren i Helsingborg, Lund & Malmö, PDF-format, Tillgänglig: < www.lund.se/upload/Stadsbyggnadskontoret/PDF-filer/balanseringsprincipen.pdf > (2008-01-09)
- GNP 2008-2010: Åtgärdsprogram för grönstruktur och naturvård i Lunds kommun.* (Elektronisk). (2007). Tekniska förvaltningen & Park- och naturkontoret, Lund, PDF-format, Tillgänglig: <www.lund.se/upload/Tekniska%20förvaltningen/Parkochnaturkontoret/GNP/GNP%202008-2010%20antagen%20070830_web.pdf> (2008-02-12)
- Grönplan för Malmö 2003.* (Elektronisk). 2003. Gatukontoret & Stadsbyggnadskontoret & Fritidsförvaltningen & Fastighetskontoret, Malmö, PDF-format, Tillgänglig: < www.malmo.se/bostadbygge/oversiktsplanervisioner/gronplanformalmo2003.4.33aee30d103b8f15916800099793.html> (2008-02-12)
- Grönstruktur- och naturvårdsprogram för Lunds kommun- bevarande och utveckling.* (Elektronisk). 2005. Stadsbyggnadskontoret & Tekniska förvaltningen, Lund, PDF-format, Tillgänglig: <www.lund.se/templates/Page____1976.aspx> (2008-02-12)
- Höör kommun: Översiktsplan 2002.* (Elektronisk). 2002. Kommunfullmäktige, Höör, s. 52-57, PDF-format, Tillgänglig: < www.hoor.se/asp/fraindex.asp?Key=visintra@3633> (2008-02-12)
- Parkprogram Ge rum för landskapet!: Strategier för landskapet i Göteborg.* (Elektronisk). 2007. Park och natur, Göteborg, PDF-format, Tillgänglig: <www.parkochnatur.goteborg.se/prod/parkochnatur/dalis2.nsf/vyPublicerade/C401AD951BCB4A50C12572DC0024471A?OpenDocument> (2008-02-12)
- Sociotophandboken: Planering av det offentliga uterummet med stockholmarna och sociotopkartan.* (Elektronisk). SBK 2003:2. Stadsbyggnadskontoret, Stockholm, PDF-format, Tillgänglig: < www.stockholm.se/files/55700-55799/file_55767.pdf > (2008-02-12)
- Sociotopkarta för parker och andra friytor i Stockholms innerstad- Om metoden, dialogen och resultatet.* (Elektronisk). 2002. Stadsbyggnadskontoret & Gatu- och fastighetskontoret, Stockholm, PDF-format, Tillgänglig: < www.stockholm.se/files/55700-55799/file_55733.pdf > (2008-02-12)
- Stockholms grönkarta: Ett planeringsunderlag för grönstrukturen- stadsdelsområde Kista.* (Elektronisk). 2004. Stadsbyggnadskontoret & Gatu- och fastighetskontoret, Stockholm, PDF-format, Tillgänglig: < www.stockholm.se/files/76000-76099/file_76030.pdf > (2008-02-12)
- Stockholms parkprogram: Handlingsprogram för utveckling och skötsel av Stockholms parker och natur.* (Elektronisk). 2004. Gatu- och fastighetskontoret, Stockholm, PDF-format, Tillgänglig: < www.stockholm.se/upload/Fackforvaltningar/Markkontoret/PDF-er/pp_inlaga_s1-25.pdf > (2008-02-12)
- Värna och Vinna staden.* (Elektronisk). PÅ 34/2000 – Antagandehandling. Stadsbyggnadskontoret, Lund, PDF-format, Tillgänglig: <www.lund.se/upload/Stadsbyggnadskontoret/PDF-filer/vov/V%20och%20Vinna%20Staden_hela%20dokumentet.pdf> (2008-02-12)
- Översiktsplan 2002- Framtid Norrköping.* (Elektronisk). 2002. Kommunfullmäktige, Norrköping, s. 7-51, PDF-format, Tillgänglig: < www.norrkoping.se/bo-bygga/planer/oversiktsplan/oversiktsplan02/> (2008-02-12)

8.2 Otryckta källor:

Muntliga:

Andreasson, Å. Miljö & byggförvaltningen Lomma, telefonsamtal den 28 mars 2008.

Elofsson, P. Park & Naturförvaltningen Göteborg, telefonsamtal den 27 mars 2008.

Grahn, P. (20050405). *Föreläsning om Design och hälsa, de åtta parkkaraktärerna*. Svenska lantbruksuniversitet, Alnarp

Johansson, S. Miljöskyddsinspektör Miljö- och hälsoskydd Kristinehamn, telefonsamtal den 28 mars 2008.

Internet:

Befolkningsprognos. 2008. Strategisk utveckling. Malmöstad. Tillgänglig:

< www.malmo.se/faktaommalmopolitik/statistik.4.33aee30d103b8f15916800028279.html >
(2008-04-02)

Fakta om Kirseberg. 2007. Malmöstad. Tillgänglig: <www.malmo.se/stadsdelar/kirseberg/faktaomkirseberg.4.33aee30d103b8f15916800044273.html> (2008-04-02)

9. BILAGOR

Bilaga 1. 1(2)

Grahns och Stigsdotters inventeringsformulär av upplevelsevärden

Området har följande kvaliteter

Instämmer

1=Inte alls
3=Varken eller
5=Fullständigt

Betydelse för mig

-3 Mycket negativ
0 varken eller
+3 Mycket stor

Rofyllighet

1. Området är i huvudsak tyst och lugnt	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
2. Ljud från vind, fåglar och andra naturliga ljud dominerar över trafik och jaktande människor	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
3. Här kan jag hitta en lugn, avskild vrå	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
4. Ingenting pockar på min uppmärksamhet	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
5. Jag kan hitta en rogivande plats där allt ser ut att hänga ihop på ett naturligt sätt	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
6. Här doftar luften gott	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3

Kultur

1. Här finner jag symboler för människors tro och värderingar	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
2. Platsen inspirerar till tankar om min egen historia	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
3. Här kan jag finna en meditativ känsla inför tidens gång	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
4. Här kan jag finna spår av mänsklig möda och slit	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
5. Här finner jag en anknytning till äldre generationer	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
6. Här finns spår av äldre kultur	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
7. Här kan jag finna gamla vårdträd	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3

Vildhet

1. Jag kan finna platser här som har en vild och orörd karaktär	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
2. Här kan jag finna en plats där man kan vistas utan större kontakt med andra människor	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
3. Här är det naturen som har kontroll, jag kan släppa min egen	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
4. Här får jag en känsla av tidlöshet, evighet	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
5. Här kan jag finna vilda växter.		
6. Man kan finna en känsla av hemlighetsfullhet eller mystik här	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
7. Man upptäcker, hör, och ser spår av vilda djur här	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
8. Här finns en känsla av urminnes tid, med gamla träd och stenblock	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
9. Här finns platser som naturen själv, eller en högre makt, har utformat	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3

Artrikedom

1. Man blir inte trött på detta område, då det utan att vara krävande, händer något litet i naturen som fångar ens uppmärksamhet	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
2. Det finns mycket att upptäcka och undersöka här	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
3. Här kan jag upptäcka många olika arter av djur och växter.	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
4. Här finner jag mycket ätbart att samla, av bär, svamp eller frukter	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
5. Jag kan fånga dofter av olika växter, blommor, gräs och/eller örter	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
6. Här kan man finna en liten historia att följa, berättad av naturen själv	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
7. Jag kan höra många olika arter av fåglar	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
8. Jag fångas lätt av det jag upplever här	1-2-3-4-5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3

Rymd

1. När jag kommer hit känner jag ett utrymme att få vara precis som jag är	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
2. När jag kommer hit stänger jag den oroliga världen bakom mig	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
3. Här känner jag att jag kan andas	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
4. Området känns stort och fritt	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
5. Här känns det som att man kommer in i en annan värld	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
6. Allt ser ut att höra samman, som en helhet.	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
7. När jag är här kan jag vandra runt utan att vara rädd att störas, kan även låta tankarna vandra fritt	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
8. Här kan man känna sig liten inför den stora och eviga rymden	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
9. Man kan inte skönja slutet på området	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
10. Denna plats är en fristad från sådant som oroar mig	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3

Allmänningen

1. Här kan man finna platser där man kan sitta ostörd, ifred, och ändå ha överblick över det som sker	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
2. Här finns öppna gläntor, gräsmattor eller ängar som man kan vila ögonen på	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
3. Här finns möjligheter till utsikt över omgivningen	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3

Lustgården, vistet

1. Här finns djur, som man kan mata och kela med	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
2. Här kan jag odla och bygga i takt och i harmoni med mig själv och naturen	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
3. Här finns platser med möjligheter att själv få dona och experimentera som jag vill	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
5. Här kan jag finna en egen plats, helt för mig själv	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
6. Det känns tryggt att vara här	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
7. Här finns en plats jag gärna återvänder till, som skänker mig lust och hopp att följa	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
8. Det som jag gör här väcker längtan, glädje och förväntan	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
9. Här finns platser med möjligheter att själv hitta på saker eller utveckla	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
10. Här harmonierar platsen med mina önskemål om vad jag vill göra	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3

Fest

1. Här finns platser som är utsmyckade för glädje	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
2. Här finns möjligheter att se andra människor göra någonting	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
3. Här finns platser där det finns möjligheter att samlas	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3

Bekvämlighet

1. Här finns skuggiga platser	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
2. Här finns vindskyddade platser	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
3. Här finns soliga platser	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3
4. Här finns gott om sittplatser	1 - 2 - 3 - 4 - 5	-3 -2 -1 0 +1 +2 +3

Bilaga 2. 1(2)

Inventeringsformulär

1 = Stämmer inte alls   3 = Stämmer varken eller   5 = Stämmer fullständigt

Upplevelsevärden

1. Ljud från vind, fåglar och andra naturliga ljud dominerar över trafik och jäktande människor 1-2-3-4-5
2. Ingenting pockar på min uppmärksamhet 1-2-3-4-5
3. Jag kan hitta en rogivande plats där allt ser ut att hänga ihop på ett naturligt sätt 1-2-3-4-5
4. Här doftar luften gott 1-2-3-4-5
5. Här kan jag finna en meditativ känsla inför tidens gång 1-2-3-4-5
6. Här kan jag finna spår av mänsklig möda och slit 1-2-3-4-5
7. Här finns spår av äldre kultur 1-2-3-4-5
8. Jag kan finna platser här som har en vild och orörd karaktär 1-2-3-4-5
9. Här är det naturen som har kontroll, jag kan släppa min egen 1-2-3-4-5
10. Här kan jag finna vilda växter 1-2-3-4-5
11. Man kan finna en känsla av hemlighetsfullhet eller mystik här 1-2-3-4-5
12. Man upptäcker, hör eller ser spår av vilda djur här 1-2-3-4-5
13. Här finns en känsla av urminnes tid, med gamla träd och stenblock 1-2-3-4-5
14. Här finns platser som naturen själv, eller en högre makt, har utformat 1-2-3-4-5
15. Man blir inte trött på detta område, då det utan att vara krävande, händer något litet i naturen som fångar ens uppmärksamhet 1-2-3-4-5
16. Här kan jag upptäcka många olika arter av djur och växter 1-2-3-4-5
17. Här kan man finna en liten historia att följa, berättad av naturen själv 1-2-3-4-5
18. Jag kan höra många olika arter av fåglar 1-2-3-4-5
19. När jag kommer hit stänger jag den oroliga världen bakom mig 1-2-3-4-5
20. Här känner jag att jag kan andas 1-2-3-4-5
21. Området känns stort och fritt 1-2-3-4-5
22. Här känns det som om jag kommer in i en annan värld 1-2-3-4-5
23. Allt ser ut att hänga samman, som en helhet 1-2-3-4-5
24. Här kan man finna platser där man kan sitta ostörd, ifred, och ändå ha överblick över det som sker 1-2-3-4-5
25. Här finns det öppna gläntor, gräsmattor eller ängar som man kan vila ögonen på 1-2-3-4-5
26. Här finns djur som man kan mata och kela med 1-2-3-4-5
27. Här kan jag odla och bygga i takt och i harmoni med mig själv och naturen 1-2-3-4-5
28. Det känns tryggt att vara här 1-2-3-4-5
29. Här finns en plats jag gärna återvänder till, som skänker mig lust och hopp att följa 1-2-3-4-5
30. Här finns platser med möjligheter att själv hitta saker eller utveckla 1-2-3-4-5
31. Här finns möjligheter att se andra människor göra någonting 1-2-3-4-5
32. Här finns platser där det finns möjligheter att samlas 1-2-3-4-5

Aktiviteter

Scouting	1-2-3-4-5	Motion/motionspromenad	1-2-3-4-5
Fotvandring	1-2-3-4-5	Nöjeslekar/-aktiviteter	1-2-3-4-5
Vildmarksliv	1-2-3-4-5	Redskapslekar	1-2-3-4-5
Naturutflykter	1-2-3-4-5	Djur	1-2-3-4-5
Rörelselekar/-aktiviteter/kroppskultur	1-2-3-4-5	Bygga	1-2-3-4-5
Studieaktiviteter	1-2-3-4-5	Odlar	1-2-3-4-5
Samlaraktiviteter	1-2-3-4-5	Idrottsaktiviteter/arena	1-2-3-4-5
Naturstudier	1-2-3-4-5	Spel	1-2-3-4-5
Artstudier	1-2-3-4-5	Arkitektstudier/-aktiviteter	1-2-3-4-5
Utflykter	1-2-3-4-5	Kulturellastudier/-aktiviteter	1-2-3-4-5
Trädgårdsstudier	1-2-3-4-5	Socialisationsaktiviteter	1-2-3-4-5
Friskisport/terränglöpning	1-2-3-4-5		

Facit**Rofyllighet**

Upplevelse 1 2 3 4 + aktiviteter; Trädgårdsstudier, Rörelselekar/-aktiviteter/kroppskultur, Nöjeslekar/-aktiviteter, Utflykter, Samlaraktiviteter

Kultur/historia

Upplevelse 5 6 7 + Aktiviteter; Arkitektstudier/-aktiviteter, Kulturellastudier/-aktiviteter, Trädgårdsstudier, Socialisationsaktiviteter, Nöjeslekar/-aktiviteter

Vildhet

Upplevelse 8 9 10 11 12 13 14 + Aktiviteter; Scouting, Fotvandring, Vildmarksliv, Naturutflykter, Rörelselekar/-aktiviteter/kroppskultur, Studieaktiviteter, Samlaraktiviteter

Artrikedom

Upplevelse 15 16 17 18 + Aktiviteter; Samlaraktiviteter, Naturstudier, Artstudier, Utflykter, Rörelselekar/-aktiviteter/kroppskultur, Trädgårdsstudier

Rymd

Upplevelse 19 20 21 22 23 + Aktiviteter; Rörelselekar/-aktiviteter/kroppskultur, Friskisport/terränglöpning, Motion/motionspromenad, Utflykter, Studieaktiviteter, Samlaraktiviteter

Allmänningen

Upplevelse 24 25 + Aktiviteter; Idrottsaktiviteter/arena, Nöjeslekar/-aktiviteter, Spel, Rörelselekar/-aktiviteter/kroppskultur

Lustgården/viste

Upplevelse 26 27 28 29 30 + Aktiviteter; Redskapslekar, Djur, Bygga, Odlar, Rörelselekar/-aktiviteter/kroppskultur, Idrottsaktiviteter/arena, Nöjeslekar/-aktiviteter

Fest/Centrum

Upplevelse 31 32 + Aktiviteter; Arkitektstudier/-aktiviteter, Kulturellastudier/-aktiviteter, Trädgårdsstudier, Socialisationsaktiviteter, Nöjeslekar/-aktiviteter

Bilaga 3.
Inventeringsresultat

Område	Benämning	Rofylld	Kultur/ historia	Vildhet	Artrikedom	Rymd	Allmänning	Lustgård	Fest/ centrum	
1	Grannrek. omr.	1,3	1	1,4	1,2	1,5	1,7	1,6	1,1	
2	Grannrek. omr.	2,8	1,3	1,9	2,1	2,3	3,3	2,8	2,3	
3	Stadsdels- rek.omr	2,2	1	2,1	2	1,8	1,5	1,7	1	
4	Stadsdels- rek.omr	2,6	1,6	1,3	1,7	2,5	2,2	1,6	2,1	
5	Koloniomr./ Grann	2,6	2,3	1,3	2,5	1,6	1,2	2,8	3,3	
6	Koloniomr./ Stad	2,9	2,6	1,3	2,6	1,8	1,3	3,3	3,3	
7	Stadsre- krek.omr.	2,4	1,9	1,4	1,7	2,3	2,8	2,8	2,3	
8	Grannrek. omr.	1,7	1	1,1	1,2	1,2	2,3	1,4	1,4	
9	Grannrek. omr.	1,8	1,6	1,1	1,2	1,4	1,8	1,5	1,4	
10	Grannrek. omr.	1,9	1	1,2	1,3	1,5	2,3	1,7	1,4	
11	Stadsre- krek.omr.	2,9	2,1	2	2,8	2,8	2,8	2,4	2,1	
12	Grannrek. omr.	1,8	1,3	1,1	1,2	1,4	2,8	1,7	1,9	
13	Grannrek. omr.	1,9	1	1,2	1,1	1,5	1,3	1,1	1	
14	Grannrek. omr.	1,9	1,0	1,4	1,3	1,5	1,8	1,3	1	
15	Stadsrek. omr.	1,8	1,3	1,1	1,1	1,6	2,5	1,3	2	
16	Naturek. omr.	2,8	1,3	2,4	2,9	3,5	3	1,8	1,6	
17	Grannrek. omr.	2	1,3	1,2	1,5	1,7	1,8	1,5	1,1	
18	Stadsre- krek.omr.	1,9	2,5	1,2	2,2	1,9	1,5	1,3	2	
19	Stadsre- krek.omr.	1,9	2,5	1,2	2,2	1,9	1,5	1,3	2	
20	Naturek. omr.	3,4	3,0	2,8	3,6	4,2	4,3	3,4	3,3	
	Medel	2,2	1,6	1,5	1,9	2,0	2,2	1,9	1,9	
		Rofylld	Kultur/ historia	Vildhet	Artrikedom	Rymd	Allmänning	Lustgård	Fest/ centrum	